

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
KATEDRA GEOGRAFIE

Bc. Antonín Štalmach

**ZDROJE, SOUČASNÝ STAV A PERSPEKTIVY ALBÁNSKÉHO
IREIDENTISMU**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

OLOMOUC

2018

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Antonín Štalmach (R160500)

Studijní obor: Geografie (kombinace Bi-Z)

Název práce: Zdroje, současný stav a perspektivy albánského iredentismu

Title of thesis: The Sources and Consequences of Albanian irredentism

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Rozsah práce: 116 stran

Abstrakt: Diplomová práce se zabývá nacionalistickými projekty albánského národa v prostoru Balkánského poloostrova. Zaměřuje se na specifika formování albánského etnika v moderní evropský národ, během 19. století. Sleduje problematiku albánských menšin ve státech sousedících s Albánií a jejich tamní politickou reprezentaci. Autor se zaměřuje na dějiny albánského národa a důsledky historických událostí na jeho současný stav.

Klíčová slova: Albánie, iredentismus, nacionalismus, diaspora

Abstract: This thesis deals with the nationalist projects of the Albanian nation in the area of the Balkan Peninsula. It focuses on the specificities of Albanian ethnicity formation in a modern European nation during the 19th century. It monitors the issues of Albanian minorities in the countries neighboring Albania and their political representation there. The author focuses on the history of the Albanian nation and the consequences of historical events on its current state.

Keywords: Albania, irredentism, nationalism, diaspora

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením RNDr. Miloše Fňukala, Ph.D. a s využitím uvedené literatury.

V Olomouci dne 16. 4. 2018

Děkuji panu RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za cenné připomínky a rady při zpracování diplomové práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Antonín ŠTALMACH**
Osobní číslo: **R160500**
Studijní program: **N1501 Biologie**
Studijní obory: **Učitelství biologie pro střední školy**
Učitelství geografie pro střední školy
Název tématu: **Zdroje, současný stav a perspektivy albánského iredentismu**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce bude politickogeografické srovnání a zhodnocení (velko)albánských nacionalistických projektů, zejména jejich územních a politických aspektů, od vzniku moderního albánského nacionalismu v 19. století. Autor se zaměří zejména na problematiku autochtonních albánských menšin na územích sousedících s vlastní Albánií, porovná postavení albánských menšin, jejich politické cíle i jejich vztah k albánskému státu.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**

Rozsah pracovní zprávy: **20 000 -24 000 slov**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Vytvoření podrobně bibliografie bude obsahem předmětu Diplomová práce z geografie 1, z české produkce půjde především o (obě díla s rozsáhlým seznamem literatury): Štěpánek, Václav (2011): Jugoslávie - Srbsko - Kosovo : kosovská otázka ve 20. století. Opera Universitatis Masarykianae Brunensis, Facultas philosophica = Spisy Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta, č. 396, Brno : Masarykova univerzita. 471 s. ISSN: 1211-3034, ISBN: 9788021054769. a Fňukal, Miloš (2012): Teritoriální politická organizace Západního Balkánu s důrazem na vývoj ve 20. století. Geographia Moravica, č. 3. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci. 211 s. ISBN: ISBN 9788024432519.

Vedoucí diplomové práce: **RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **21. listopadu 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2018**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 21. listopadu 2016

OBSAH

1. Úvod.....	11
2. Cíle práce	13
3. Přehled literatury.....	14
4. Nacionalismus na Balkáně.....	16
5. Původ albánského etnika a nadvláda Byzantské říše	17
5.1 Ilyrové, Řekové a Římané na území dnešní Albánie	17
5.2 Slovanská invaze a formování albánského etnika.....	19
5.3 Byzantská říše a Bulharské carství v Albánii.....	21
5.4 První zmínky o albánském etniku	23
6. Albánské území pod nadvládou středověkých států	23
6.1 „Albánské království“	23
6.2 Konec anjouovské a byzantské nadvlády a vzestup Srbska	25
6.3 Albánci v Srbském carství.....	25
6.4 Vzestup albánských rodů.....	26
6.5 Benátky v Albánii.....	27
7. Expanze osmanských Turků do albánského kulturního prostoru	28
7.1 Osmané na Balkánském poloostrově	28
7.2 Osmanští Turci na albánském území.....	28
7.3 Protiosmanský odpor albánského lidu.....	29
7.4 Albánský hrdina Skanderbeg a počátek Albánské ligy	29
7.5 Vzestup Skanderbega a budování „jeho“ státu.....	31
7.6 Poslední léta Skanderbega.....	32
8. Osmanská nadvláda nad albánským územím.....	33
8.1 Osmanská expanze do Albánie.....	33
8.2 Znovunastolení osmanské nadvlády nad Albánií.....	33

8.3 Islamizace albánského obyvatelstva.....	35
8.4 Krize Osmanské říše a zrod ajanů	36
9. Počátek albánského národního hnutí.....	37
9.1 Úpadek osmanského impéria.....	37
9.2 Formování albánského národa.....	38
9.3 Albánské národní hnutí v zahraničí.....	38
9.4 Druhá fáze reform Osmanské říše	39
9.5 Počátek národního hnutí v samotné Albánii.....	39
10. Osmanská Albánie v závěru 19. století.....	40
10.1 Albánie a balkánská krize.....	40
10.2 Prizrenská liga a Berlínský kongres	41
10.3 Boj Prizrenské ligy o hranice	42
10.4 Střet Prizrenské ligy a Osmanské říše	43
10.5 Poprizrenské období	44
10.6 Albánské národní hnutí na přelomu 19. a 20. století.....	45
10.7 Albánci a mladoturecký převrat	46
11. Albánská cesta k zisku nezávislosti a první světová válka	48
11.1 Albánské povstání z let 1909 až 1912	48
11.2 Albánský postoj k první balkánské válce	49
11.3 Nezávislá Albánie.....	51
11.4 Vláda prince Wilhelma a první světová válka.....	51
12. Meziválečné období v Albánii	53
12.1 Konference v Paříži a kongres Lushnji	53
12.2 Mezinárodní uznání „nové“ Albánie	54
12.3 Mocenský vzestup Ahmeta Zogu	55
12.4 Vláda Fan Noliho a návrat Ahmeta Zogu	55
12.5 Italský vliv nad územím Albánie.....	57

12.6 Počátek italské okupace Albánie.....	57
13. Albánie za druhé světové války	58
13.1 Italská okupace Albánie a zapojení Albánců do války.....	58
13.2 Albánský odboj proti okupaci	59
13.3 Německá okupace Albánie a vítězství komunistů.....	59
14. Komunistická Albánie.....	60
14.1 Komunistická strana Albánie u moci	60
14.2 Příklon k Sovětskému svazu a upevnění vedoucí pozice Envera Hoxhy	61
14.3 Odklon od Sovětského svazu k Číně.....	62
14.4 Poslední léta hoxhismu.....	63
14.5 Pád komunistického režimu	64
15. Albánie na konci 20. století.....	65
16. Albánie v novém tisíciletí	67
16.1 Albánská politická scéna	67
16.2 Albánie na mezinárodní scéně.....	69
17. Konstituování a změny hranic nezávislé Albánie	70
17.1 Změny hranic po první balkánské válce.....	70
17.2 Tiranský protokol a Londýnský pakt.....	72
17.3 Pařížská mírová konference a opětovné uznání Albánie.....	73
17.4 „Velká Albánie“	74
18. Albánské menšiny v sousedních zemích.....	76
18.1 Etnická Albánie či „Velká Albánie“	76
18.2 Migrace Albánců na řecké území	80
18.3 Migrace Albánců na kosovské území.....	81
18.4 Migrace Albánců na makedonské území.....	82
18.5 Novodobá migrace albánského národa.....	82
19. Albánská diaspora	84

20. Albánské politické strany mimo samotnou Albánii.....	88
20.1 Albánské politické strany v Řecku.....	89
20.2 Albánské politické strany v Makedonii.....	90
20.3 Albánské politické strany v Černé Hoře.....	93
20.4 Albánské politické strany v Srbsku.....	95
20.5 Albánské politické strany v Kosovu.....	97
21. Postoje albánských politických stran k albánské menšině v zahraničí	100
22. Závěr	103
23. Summary	105
24. Seznam použité literatury.....	107
25. Seznam použitých obrázků	115

1. Úvod

Národní identita, národní ideje, snaha o národní stát – to vše provází lidstvo již po řadu let. „Velkonacionalistické“ teorie, požadující vytvoření národních států celků na základě maximálního historického rozšíření daného národa, se ve větší či menší míře vyskytují téměř ve všech balkánských státech, včetně Albánie. Samotné realizaci těchto idejí v praxi brání mnoho faktorů, národnostní roztržitosti regionu počínaje a ohledy na mezinárodní politickou situaci konče. Myšlenka tzv. „velkých národních států“ se začala poprvé objevovat během 19. století v období formování moderních národů, kdy dominující pravoslavná etnika na Balkánu – Srbové a Řekové – začala prosazovat své územní nároky i mimo oblast svého kulturního jádra, a to na základě historických nároků. Albánské etnikum, jehož přerod na novodobý národ trval déle i kvůli náboženské a rodové roztržitosti, zůstávalo v těchto nacionalisticky myšlenkách i v jejich realizaci pozadu. Proto se první zmínky o programech usilujících o vytvoření Albánie zahrnující veškerá území obývaná albánským etnikem objevují až ke sklonku osmanské nadvlády na Balkánském poloostrově.

První polovina 20. století, kterou lze definovat jako období pro realizaci nacionalistických plánů nepříznivější, představovala pro Albánce vrchol jejich národních snah, jelikož během druhé světové války vznikla pod italskou okupační správou „Velká Albánie“ (byť ani ta nebyla totožná s etnickou Albánií). Konec války zákonitě znamenal návrat připojených území do rukou původních vlastníků, čímž byla uzavřena značná část Albánců v zemích bezprostředně sousedících s jejich národním státem. Nespokojenost albánské komunity s tímto rozhodnutím vyvrcholila na přelomu tisíciletí, kdy na území Kosova a Makedonie vypukly ozbrojené konflikty za národní cíle, jejímž vrcholem bylo následné osamostatnění Kosova v roce 2008. Mnohé politické strany nejen z Kosova, ale i z dalších států s více či méně početnou albánskou komunitou, však nadále pokračují v nacionalistické rétorice a pokusech o sjednocení roztržitěného národa.

Problematika Balkánu je pro řadu lidí velmi atraktivní. Důvodem volby tématu diplomové práce je nejen zájem o oblast Balkánského poloostrova, nýbrž i návaznost na předchozí bakalářskou práci, jež pojednávala o vývoji Kosova po roce 1999. Z důvodu potřeby pochopení souvislostí a hlubšího proniknutí do problematiky, se téma albánského nacionalismu zdálo přitažlivé. Najít odpověď na otázky typu: „Jaký je

původ albánského etnika na Balkánu? Jaký vliv měla a má bohatá albánská historie na současný politický stav v regionu? Objevují se v programových prohlášeních albánských politických stran zmínky o etnické Albánii?“ se stalo velkou výzvou vedoucí k sepsání této diplomové práce. Jelikož je oblast Balkánu pro mnohé jedince lokalitou vzdálenou a nezajímavou, nemají potřebu hledat její atraktivitu v ničem jiném než v cestovním ruchu. Kulturní a politické aspekty tak bývají často upozadřovány a z hlediska evropské scény jim bývá věnována nevelká pozornost, přestože jejich podíl v dějinách Evropy byl významný.

2. Cíle práce

Pro vypracování této diplomové práce bylo stanoveno několik cílů, hlavním cílem práce je komplexní charakteristika územního aspektu albánských, resp. „velkoalbánských“ nacionalistických programů, identifikace jejich zdrojů a politickogeografických důsledků i ohlasů v činnosti a programech současných politických stran. Zvýšená pozornost proto bude věnována i vyhledání nacionalistických a iredentistických odkazů v programových prohlášeních a stanovách albánských politických stran napříč všemi balkánskými státy s albánskou komunitou. Tento průzkum spočívá ve studiu programů jednotlivých albánských politických stran, v rámci kterých jsou zjišťovány záměry o vytvoření etnické Albánie, též zvané „Velká Albánie“. Studium je tak založené především na programech předních politických stran s relativně vysokým možným úspěchem v parlamentních volbách. Součástí studia budou tvořit rovněž programy méně významných politických stran vybraných států, které poskytnou ucelenější představu o tamní politické situaci. Pro lepší přehled o aktuálním politickém dění budou v práci umístěny rovněž výsledky posledních parlamentních voleb států s aktivní albánskou politickou stranou či stranami.

Vedlejším cílem je nastínění albánské historie, která je důležitá pro samotné pochopení současné albánské problematiky. Studium bude zaměřené nejen na otázku původu Albánců, ale i na jeho vývoj v rámci středověkých a novověkých státních celků. Obzvláště velká pozornost bude věnována národnímu obrozeneckému hnutí a procesu formování albánského etnika v moderní evropský národ, během 19. století. Důraz bude kladen i na otázku vymezení hranic nezávislé Albánie po vyhlášení nezávislosti v první polovině 20. století a utvoření etnické Albánie v průběhu druhé světové války.

3. Přehled literatury

Českých knižních titulů zabývajících se problematikou Albánie není mnoho, pro českou balkanistiku je země spíše na okraji zájmu, protože se vždy těšily její pozornosti spíše regiony obývané slovanskými národy. Za nejvýznamnější českou práci věnovanou Albánii, resp. Albáncům můžeme jednoznačně prohlásit *Dějiny Albánie* (2008) od Pavla Hradečného. Tato publikace se podrobně zabývá historií Albánie od doby starověku až po období moderních dějin. Je zde nastíněna a dobře vysvětlena problematika albánského původu, procesu islamizace obyvatelstva či národního obrození. Kniha tak podává ucelený přehled o vývoji albánského etnika v moderní evropský národ. Publikace byla vydaná Nakladatelstvím Lidových novin jako součást knižní série *Dějiny států*, která zahrnuje i další tituly zaměřené na balkánské státy – *Dějiny Srbska* (2005) od Jana Pelikána, *Dějiny Řecka* (2015) od výše zmíněného Pavla Hradečného aj. V těchto dílech však není o Albáncích pojednáváno nijak významně. Za přínosnější zdroj je možné považovat bezesporu *Základy albanistiky* (2013) od Martina Surovčáka, jež podávají souhrnný přehled o albánském etnickém prostoru a o albánské diaspoře. Z dalších autorů věnujících se problematice Balkánu, včetně otázky albánského národa můžeme jednoznačně zmínit Václava Štěpánka a jeho publikaci *Jugoslávie - Srbsko - Kosovo: kosovská otázka ve 20. století* (2011). Politickým vývojem Albánie – ovšem jako součásti širšího územního celku – se zabývá Miroslav Tejchman ve svém díle *Balkán ve 20. století* (2016). V knize je přehledně nastíněn vývoj albánské otázky během obou světových válek a poválečném období. Z českých publikací stojí dále za zmínku *Státy západního Balkánu v uplynulém čtvrtstoletí a perspektivy jejich vývoje* (2016) rozebírající, jak již je z názvu zřejmé, politickou situaci v posledních letech, včetně popisu nestabilní politické scény Albánie. Shodní autoři také příležitostně publikují práce s „albánskými tématy“ v odborných časopisech.

Zahraniční literatura je naopak velmi bohatá a pro účely této práce byl použit vlastně jen velmi úzký výběr zaměřený na konkrétní řešené problémy, rozsáhlejší syntetické práce byly použity spíše nahodile (viz přehled použité literatury). Nešlo při tom vždy jen o práce historické, politologické a etnografické, pro které je výzkum problematiky albánského nacionalismu nejbližší. Velmi zajímavé údaje autor čerpal i z děl geografických, např. i z článku *Albania: Looking Beyond Borders*, který popisuje mimo jiné push a pull faktory albánské migrace, nebo z děl spíše „politicky-propagační“ povahy (přirozeně ovšem se zachováním kritického odstupu), např. z článků

zveřejňovaných na oficiálních webových stránkách makedonské politické strany Demokratická unie pro integraci, jež vyzdvihují předsedu strany Ali Ahmetiho a albánské úspěchy na makedonské politické scéně.

Pro část práce zabývající se programy albánských politických stran byly využity převážně primární zdroje: programové dokumenty nabízené na oficiálních webových stránkách dané politické strany. V práci však nebyly použity, a tedy ani citovány, programová prohlášení těch stran, jejichž oficiální profil existoval pouze na sociálních sítích, protože u některých z nich – zejména u menších velmi radikálních skupin – nelze ověřit jejich autenticitu. Výjimka byla provedena pouze v jediném případě – u nizozemské skupiny hlásící se k projektu „Čamerské republiky“. Pro doplnění představy o současném politickém postavení albánských politických stran v jednotlivých zemích byly do této práce zahrnuty výsledky z tamních posledních parlamentních voleb, které byly převzaty buď rovněž z oficiálních zdrojů, tedy jednotlivých státních volebních komisí balkánských států, nebo výjimečně ze zdrojů shromažďujících a analyzujících oficiální výsledky – např. *ElectionGuide*.

Veškeré zdroje prošly takovým výběrem, který by nastínil celkový obraz albánského kulturního prostředí se všemi jeho charakteristikami, včetně nacionalistických teorií a iredentistických snah.

4. Nacionalismus na Balkáně

Nacionalismus lze chápat jako myšlenkovou či politickou ideologii, vyzdvihují a prosazující vlastní národ, který dle různých přístupů lze definovat jako historickou formu lidské společnosti založenou na společném území, jazyku, tradicích, kultuře či způsobu života (Halás a kol., 2013). Samotný nacionalismus lze rozlišit na dvě základní větve – západní a východní. Zatímco západní pojetí nacionalismu se pokouší o vytvoření politického národa na základech národního státu, východní varianta nacionalismu je naopak postavena na historii, mýtech a myšlence „národního poslání“ formujícího se národa. Jednoduše řečeno, západní větev je založená na občanském principu a východní na etnickém (Hroch, 2009). Tento etnický přístup k vlastnímu národu je charakteristický pro většinu států střední a východní Evropy, speciálně pro slovanské země. Národy Balkánského poloostrova však představují do jisté míry výjimku, jelikož jejich zařazení do jedné ze dvou již zmíněných větví nacionalismu není tak jednoznačné. Na utváření tamních národů se totiž ve velké míře podílelo kromě kulturních a jazykových charakteristik také náboženství. To vytvářelo hlavní rozlišovací prvek mezi jednotlivými etniky balkánského prostoru v době osmanské nadvlády. Istanbulská vládnoucí elita rozlišovala obyvatele své rozlehlé říše na muslimy a ne-muslimy nebo dle sociálního statusu jednotlivých společenských vrstev. Toto dělení obyvatel říše přetrvalo až do poloviny 18. století, kdy osmanští obchodníci řeckého a slovanského původu, kteří se dostali do styku s idejemi moderního evropského nacionalismu a „importovali“ je do své vlasti (Budilová a kol., 2012).

Počátky šíření nacionalistických myšlenek, vycházejících z francouzské revoluce a osvícenectví, se soustředily převážně do větších měst a přístavů, kde se s nimi nejprve setkávala řecká inteligence. Znovuobjevování „zapomenuté“ historie vedlo k rozvoji národního cítění, proti kterému však radikálně vystupovaly nejen osmanské úřady, ale i pravoslavný millét. Situace se nadále zhoršovala v souvislosti s hospodářským úpadkem Osmanské říše na počátku 19. století, kdy začalo zaostávání kdysi mocné říše za Západem, což mělo neblahý dopad na životní úroveň mnohých obyvatel. Nacionalisticky laděná inteligence se proto spojila s řeckým a srbským mluvícím živlem, odhodlaná bojovat za nezávislost. Osmanská vládnoucí elita s podporou pravoslavného millétu vystupovala proti těmto nacionalisticky myšlenkám s krajní nelibostí a všemožnými prostředky vyzývala pravoslavné obyvatele k bojkotu. V roce 1830 však vítězí představitelé řeckého nacionalismu a vyhlásují nezávislé

Řecko, přičemž zakládají „národní“ řeckou církev, jakožto první krok k osvobození od přežitého pravoslavného millétu. Idea nacionalismu se poté šíří do dalších oblastí Balkánu a vede k formování novodobých moderních národů. Dlouhá staletí přetrvávající náboženský aspekt, který rozdělával osmanskou společnost do několika kategorií, byl nahrazen principem společného původu a stejného jazyka. Naopak obdobně jako u případu Řecka se nově rodící národy snaží vybudovat své „národní“ církve (Budilová a kol., 2012).

5. Původ albánského etnika a nadvláda Byzantské říše

5.1 Ilyrové, Řekové a Římané na území dnešní Albánie

Prvními historicky doloženými obyvateli západní části Balkánského poloostrova, a tedy i území dnešní Albánie, byli Ilyrové. První písemné zmínky o Ilyrech pocházejí ze 7. století př. n. l. od antických autorů. Samotní Ilyrové po sobě nezanechali žádné písemnosti, což o to více zahaluje tajemstvím jejich původ. Dnes jediné důkazy o existenci a životě tohoto členitého etnika máme pouze od již zmíněných antických autorů a z archeologických nálezů. Dle současných poznatků toto etnikum, netvořilo jednotný celek, ale jednalo se o heterogenní skupinu, složenou z blízce příbuzných etnických jednotek. Dle nejznámějšího zastávce této myšlenky historika A. Stipčeviče tyto jednotky nikdy zcela nesplynuly do jediné entity. Kromě samotného Stipčeviče se otázkou etnogeneze Ilyrů zabývali během 20. století pochopitelně i další odborníci, zejména z řad německých archeologů, kteří prezentovali teorie založené na svém vlastním bádání. V současnosti však jejich teorie zabývající se vývojem ilyrského etnika z lužické kultury nejsou vědeckou obcí přijímány, jelikož jsou považovány za zastaralé a překonané. Naopak v odborných kruzích je všeobecně přijímána teorie založená na autochtonnosti, tedy původnosti, Ilyrů, která našla velkou podporu u albánských historiků. Význam této teorie spočívá v původnosti Ilyrů na Balkánském poloostrově, kde se na utváření jejich kultury podílela „protoilyrská“ etnika žijící v dané oblasti v předcházejícím historickém období (Hradečný a kol., 2008). Na základě dnešních poznatků byla tato teorie doplněna o zjištění, že se na formování ilyrské kultury podíleli i migranti ze střední Evropy, Černomoří i Středomoří (Surovčák, 2013).

Dalším etnikem, které ovlivnilo kulturní vývoj území dnešní Albánie, byli Řekové, kteří do oblasti začali ve velkém pronikat v 7. až 6. století př. n. l. v souvislosti s „velkou řeckou kolonizací“. Expanze jejich kultury do oblastí ležících severněji od

jejich center, měla za následek úpadek ilyrské kultury, která se částečně asimilovala s řeckou. O tomto období máme dostatek informací nejen díky četným nálezům uměleckých předmětů, ale i díky objevům trosk staveb zastávajících nejrůznější funkce (divadla, chrámy, obytné domy atd.) (Hradečný a kol., 2008).

Řecká nadvláda nad ilyrským územím během následujících staletí postupně slábla s tím, jak sílil vliv římské říše. Expanzivní politika vedená Římem se zaměřila na ovládnutí obchodu v Jaderském a Jónském moři a následnou invazi do přímořských oblastí Balkánského poloostrova. Středem jejich zájmů se stala ilyrská území, o která svedla tři válečné konflikty známé jako římsko-ilyrské války (Hradečný a kol., 2008). Při tom posledním v roce 168 př. n. l. dochází k definitivní porážce ilyrských kmenů a nastolení římské nadvlády nad podrobeným územím (Waters, 2011). Následné období je charakteristické snahou o částečnou či úplnou romanizaci obyvatel. Řecký vliv zůstal zachován pouze v nejjihnější části dnešní Albánie. Římanům a Řekům se podařilo romanizovat a helenizovat jen přímořská centra, díky Ilyrům žijícím v nepřístupném vnitrozemí, kde se tradiční způsob života zachoval, si však domácí obyvatelstvo v naprosté většině uchovalo svoji kulturní i etnickou identitu. Zachovalo se zde i jejich tradiční polyteistické náboženství, které však bylo postupem času vytěsněno křesťanstvím (Hradečný a kol., 2008).

Samotné počátky křesťanství na dnešním území Albánie jsou stejně jako nejstarší dějiny Ilyrů zahaleny tajemstvím. Pravděpodobně se zde začalo šířit během 2. až 3. století, a to směrem od pobřeží do vnitrozemí. V horských oblastech probíhala christianizace výrazně pomaleji (Hradečný a kol., 2008).

Obr. 1 Prefektura Illyricum v letech 318-379 n. l. (zdroj: PANONIAN, 2013)

5.2 Slovanská invaze a formování albánského etnika

Další významnou etapou v kulturním vývoji území dnešní Albánie byly slovanské nájezdy do tehdy již východořímské říše (též Byzantská říše), která vznikla jako nástupnický stát římské říše roku 395 (Weithmann, 1996). První písemná zmínka o proniknutí Slovanů na albánské území pochází již z roku 548, kdy došlo k vyplenění města Dyrrhachion (dnešní Durrës) (Hradečný a kol., 2008). Na počátku 7. století přerostly slovanské nájezdy do postupné kolonizace nově dobytých území. Slovanská expanze do dnešního albánského prostoru znamenala nejenom úpadek východořímské kultury v oblasti, ale i pozastavení procesu christianizace (Surovčák, 2013).

Současné vědecké poznání není schopné odpovědět na všechny otázky týkající se osudu původních obyvatel albánského prostoru při slovanské

invazi. Na základě studií historických pramenů došli odborníci na danou tematiku k závěru, že část (možná i většina) původní populace přehala před slovanskými nájezdníky ze severnějších území Balkánu směrem k pobřeží a odtud dále pokračovala na Apeninský poloostrov nebo se přesunula do těžko dostupných horských oblastí. Pro samotné utváření albánského etnika mají velký význam již zmíněné nepřístupné horské oblasti dnešní Albánie, Kosova, ale i Černé Hory (Hradečný a kol., 2008). V těchto oblastech našli své útočiště před slavizací jak neromanizovaní, tak částečně či úplně romanizovaní Ilyrové. V následujících staletích zde proběhly procesy, formující albánské etnikum, které se s největší pravděpodobností zrodilo z částečně romanizovaných a neromanizovaných Ilyrů. Naopak romanizovaná etnika se přetvořila do tzv. Arumunů též Valachů (Weithmann, 1996).

Teorie o formování albánského etnika z ilyrského má však svá slabá místa. Jedná se zejména o fakt, že první písemné důkazy o existenci albánského národa pocházejí až z 11. století a naopak poslední zmínky o Ilyrech jsou z období 7. století. Vzniká tak časová mezera 4. století, ze které nemáme dostatečné množství informací (Hradečný a kol., 2008). Toto „slepé místo“ v dějinách může mít rozpětí i devět století, pokud za předchůdce dnešních Albánců považujeme ilyrský kmen Albanů. První a zároveň i poslední zmínka o tomto nám nepříliš známém kmenu pochází od učenice Klaudia Ptolemaia z 2. Století n. l. Ten na své mapě označil centrum Albanů na území dnešní Albánie. Současní albánští odborníci ale stále pokračují v hledání důkazů o ilyrsko-albánské kontinuitě. Nejznámější teorie stavějící se proti ilyrskému původu Albánců pochází od Němce G. Weiganda, který tvrdil, že albánské etnikum se zrodilo z jiného paleobalkánského obyvatelstva – Thráků (Surovčák, 2013). Další teorie zabývající se původem Albánců jsou více či méně úsměvné než pravděpodobné. Pro zajímavost můžeme zmínit dnes již překonané teorie o západoevropském (dle ní Albánci dorazili do balkánského prostoru ze Skotska) či kavkazském původu Albánců (souvislost s existencí regionu „kavkazská Albánie“) (Hradečný a kol., 2008).

Na základě současného vědeckého bádání se došlo k závěru, že teorie o ilyrsko-albánské kontinuitě při zrodu albánského etnika je ta nejpravděpodobnější. Důležité je mít však na paměti fakt, že stále chybí mnoho důkazů o této kontinuitě zejména z období mezi 7. až 11. stoletím. Naopak teorie vycházející z nepůvodnosti Albánců na Balkánském poloostrově jsou považovány za dnes již překonané (Hradečný a kol., 2008).

5.3 Byzantská říše a Bulharské carství v Albánii

Slovanská invaze se projevila ztrátou kontroly Byzantské říše nad většinou území Albánie. Její moc se udržela pouze ve větších městech na pobřeží (Hradečný a kol., 2008). Pro stabilizaci impéria a obnovení ztraceného věhlasu byly důležité mnohé reformy. Ta nejznámější souvisí se zavedením nových územních celků, tzv. themat (řecky sg. *θέμα*, pl. *θέματα*), ve kterých veškerá vojenská i civilní moc ležela v rukou vojenského velitele – stratéga (Külzer, 2016). Po utvoření Thematu Dyrrhachion (řecky *θέμα Δυρραχίου*) na území dnešní Albánie v 9. století, dochází k obnovení moci Byzance nad touto oblastí. Themata byla velice důležitá pro obranu říše před nově se formujícími státními útvary Slovanů, jež vznikaly v těsné blízkosti hranic impéria (Hradečný a kol., 2008). Největší hrozbou pro Byzantskou říši na Balkánském poloostrově představoval bulharský feudální stát zformovaný již v 7. století, kterému vojenské oddíly z přilehlých themat nedokázaly konkurovat. Bulhaři za vlády Symeona (první panovník, jenž použil titul car) podnikají velice úspěšnou invazi směrem na západ poloostrovu a dobývají oblast dnešní Albánie. Jeho vládu lze charakterizovat šířením bulharské pravoslavné církve a kultury. Po jeho smrti nastává na Balkánu období chaosu. Za vlády jeho nástupce dochází k oslabení bulharského vlivu v prostoru a následnému připojení kdysi mocné říše k Byzanci. Výsledkem tohoto začlenění do Byzantské říše bylo bulharské povstání, které po mnohých letech bojů končí zánikem samostatného bulharského státu na několik staletí. Tím skončila i bulharská okupace albánského prostoru (Rychlík, 2002).

Období po ukončení bulharského povstání by se dalo nazvat jako obdobím stabilizace, které však netrvalo příliš dlouho. Po smrti velice schopného a úspěšného císaře Basileia II. se Byzantská říše začíná utápět ve vnitřních problémech, které vyústily v četná povstání. Povstaleckým vůdcům a kritikům ústřední moci nahrával fakt, že Byzantská říše se musela vypořádávat se silicím tlakem ze strany vnějších nepřátel říše. Jednalo se nejen o Normany, jež upevnili svoji moc nad Apeninským poloostrovem a poohlíželi se po nových územích, ale i Pečeněhy a seldžucké Turky (Külzer, 2016).

Obr. 2 Byzantská říše v roce 1025 (zdroj: Cplakidas, 2008)

5.4 První zmínky o albánském etniku

Z této éry nestability pocházejí i první písemné zmínky o albánském etniku. Ve spisech z roku 1078 od historika Attaleiata jsou Albánci zmiňováni v souvislosti s podporou ozbrojených povstání proti říši. Naopak v dílech vzdělané byzantské princezny Anny Komneny jsou Albánci vylíčení jako spojenci císaře a ochránci říše. Zmíněné prameny ale nejsou jednotné při vymezení prostoru obývaného albánským etnikem. Za „pravlast“ Albánců by se mohla označit část Thematu Dyrrhachion označovaná jako Arbanon (od něj odvozeno pojmenování „Albánie“), kterou ve svém díle zmiňuje princezna Anna. Pravděpodobné je, že již v této době obývali Albánci daleko větší prostor než pouze území Arbanonu. Dle českého balkanisty K. Jirečka obývalo tehdejší albánské etnikum oblast tzv. „čtyřúhelníku“ vymezeného městy Skodra – Prizren – Ochrid – Vlora. Názory jednotlivých odborníků na danou tematiku se však různí (Hradečný a kol., 2008).

6. Albánské území pod nadvládou středověkých států

6.1 „Albánské království“

Po konci „divokého“ 12. století, ve kterém si Byzanc procházela hlubokou vnitřní krizí, nastává relativní období klidu, netrvajícím však příliš dlouho. Na scéně se objevuje nový nepřítel, který stejně jako kdysi Normané přichází ze západu. Řeč je o Karlovi I. z Anjou, synovi francouzského krále (Külzer, 2016). V roce 1263 tento ambiciózní princ získává vládu nad neapolsko-sicilským královstvím, zahrnujícím i úzký pobřežní pás na Balkánském poloostrově. Aby na svoji stranu získal tamní nedůvěřivé albánské obyvatelstvo, využíval pomoci ze strany místních elit a katolických hodnostářů. Vrcholem jeho snah o stabilizaci území bylo vyhlášení tzv. „Albánského království“ (*Regnum Albaniae*). Toto nově vytvořené pseudokrálovství se rozkládalo na malém území, vymezeném městy Dyrrhachion, Aulona a Berat. Veškerou správu v zemi zajišťoval za Karla I. neapolský generální kapitán a cizinci z řad Italů a Francouzů. To vyvolávalo odpor albánské elity, Karel I. se proto pokusil získat její sympatie udělováním titulů, lén a privilegií významným rodinám, ani to však nepomohlo a mezi Albánci se začíná šířit protianjouovská nálada. Vypjaté situace využil byzantský císař a vyhnal cizího uchvatitele ze svého území. Karel I. z Anjou se pokusil ještě jednou provést invazi do Byzantské říše, ale jeho pokus selhal dříve, než

začal. Výsledkem pro něj byla ztráta neapolsko-sicilského území i všech držav na Balkáně (Hradečný a kol., 2008).

Obr. 3 Regnum Albaniae (zdroj: AIGEST, 2011)

6.2 Konec anjouovské a byzantské nadvlády a vzestup Srbska

Znovuzískání ztraceného území, neznamenalo pro Byzantskou říši zákonitě i obnovení vlivu nad danou oblastí. Zájmy císaře se zde střetávaly se zájmy srbského panovníka Štěpána Uroše II. Milutina. Do bojů o západní pobřeží Balkánu se dále vložil i potomek Karla I. z Anjou Filip Tarentský. Tomu se dokonce podařilo úspěšně vylodit a ovládnout značnou část dnešního území Albánie, kde obnovil „Albánské království“. Do chodu země zapojil na rozdíl od svého děda tamní šlechtu, ale jeho vláda se nedokázala vyrovnat se silným tlakem ze strany Srbska. Po dvou neúspěšných válkách se srbským panovníkem ztrácí Anjouovci svá území na Balkánském poloostrově. Stejně tak sílil srbský tlak vůči Byzanci, která si uchovala vliv jen na malém území. Definitivní ztráta těchto oblastí nastává v první polovině 14. století, kdy je ke svému carství připojuje srbský vládce. Velkou měrou se na oslabení kdysi mocné Byzantské říše podílely četné občanské války a množství vnějších nepřátel (Srbové, Bulhaři, osmanští Turci) (Hradečný a kol., 2008).

6.3 Albánci v Srbském carství

Expanzivní politika středověkého srbského státu vedená srbskými cary, zejména Štěpánem Dušanem, se rozšířila na celou oblast Balkánského poloostrova. Po úspěšné válce s Uhrami a mírových smlouvách s Bulharským carstvím již nic nebránilo srbskému panovníkovi v pronikání na jih Balkánu. Středem jeho politického zájmu se stala Albánie. Po válce, která trvala v rozmezí let 1336 až 1340, poráží místní vojska vedená domácí šlechtou a připojuje dobytá území s výjimkou města Dyrrhachion (srbsky *Drač*) ke svému státu (Pelikán a kol., 2005).

Situace albánského obyvatelstva za vlády Štěpána Dušana byla relativně příznivá. Car vystupoval vůči albánským obyvatelům říše vstřícně, například ponechal tamním městům a šlechticům jejich dosavadní privilegia, získaná z dob, kdy zemi vládli Anjouovci či byzantští císařové. Zvláštní pozornost věnoval získání šlechticů a kmenových vůdců v horských oblastech, které oceňoval pro jejich bojové zkušenosti a snažil se je začlenit do své armády. Velitelům těchto albánských ozbrojených složek poté uděloval významné funkce nejen v srbské armádě, ale i správu nad některými oblastmi samotného státu. Faktem však zůstává, že multietnická říše držela pohromadě hlavně díky mimořádným schopnostem Štěpána Dušana a příznivé mezinárodní situaci (Hradečný a kol., 2008). Po jeho smrti v roce 1355 se ujímá vlády jeho syn

Štěpán Uroš V., který nedokázal srbské impérium udržet. Nejprve se od říše oddělila jižní území v Thesálii a Epiru, kde se vládcem prohlásil carův blízký příbuzný Siniša. Poté se postupně oddělovaly další a další oblasti, mezi nimiž byla i Albánie (Pelikán a kol., 2005).

Obr. 4 Srbské carství kolem roku 1350 (zdroj: Droysen, 1886)

6.4 Vzestup albánských rodů

Po smrti cara Štěpána Dušana dochází k rozpadu velké srbské říše, což umožnilo albánským šlechtickým rodům ovládnout většinu území Albánie. Tyto rody, které nebyly příliš známé ani majetné, se při prosazování svého vlivu odvolávali na stáří své dynastie či na pokrevní vazby k cizím mocným rodům. Období vzestupu ryze albánských šlechticů by se dalo charakterizovat jako období permanentních bojů, jelikož každý mocnější feudál chtěl vládnout na svém vlastním území. Neklidná léta

plná bojů a roztržiténosti země dolehla hlavně na venkovské obyvatelstvo, jehož hospodářská i sociální situace se zhoršovala. Z mocenských třenic nakonec vyšli jako vítězové rody Thopia a Balsha (Hradečný a kol., 2008).

Nejvýznamnějším představitelem dynastie Thopia byl Karl, jehož můžeme zařadit k jednomu z nejvýznamnějších politických osobností Albánie ve 14. století. Na jeho cestě za mocí se mu podařilo ovládnout oblast celé střední Albánie včetně významného přístavu Dyrrhachion (Elsie, 2010). Naopak na zbylém albánském území dominovali Balshové, rod slovansko-albánsko-arumunského původu. Dynastie získala většinu svých držav za vlády Balshy II. Tomu se ve válečném konfliktu s Karlem Thopiou dokonce podařilo na jistý čas ovládnout Dyrrhachion a část jeho území. Karl Thopia však využil pomoci osmanských Turků, kteří rozšiřovali a upevňovali svůj vliv na Balkánu, a Balshu II. poráží. Tím získal nazpět veškerá ztracená území a oslabil moc Balshů. Nebezpečí ze strany osmanských Turků ale narůstalo a samotný Karel Thopia si uvědomil riziko s tím spojené. Proto roku 1388 podepisuje spojeneckou smlouvu s Benátkami (Hradečný a kol., 2008).

6.5 Benátky v Albánii

Nestabilní situace vyvolaná pronikáním osmanských Turků na Balkánský poloostrov, donutila Benátky (Republiku sv. Marka) k rychlému jednání, jelikož byly ohroženy jejich námořní cesty do Levanty. Středobodem jejího zájmu se stala Albánie, kde si postupně začala budovat opěrné body (Weithmann, 1996). Klíčovým momentem je podepsání již zmíněné spojenecké smlouvy s Karlem Thopiou a následné dohody s jeho synem Jiřím, kdy Benátky získávají Dyrrhachion (Elsie, 2010). Postupně se k benátským državám na území Albánie přidávají další na základě dohod s místními šlechtickými rody. Stejně tak se ale zvedá vlna odporu proti italským správcům, kterou podněcuje rod Balshů. Přes veškeré překážky na cestě za stabilizací území se Benátkám zdárně podařilo vytvořit tzv. Benátskou Albánii¹ (Hradečný a kol., 2008).

¹termín je nicméně poněkud matoucí, protože zahrnoval všechny benátské oblasti na jih od Dubrovníku – po územních ztrátách v letech 1479 a 1571 se všechny nacházely při pobřeží Černé Hory

7. Expanze osmanských Turků do albánského kulturního prostoru

7.1 Osmané na Balkánském poloostrově

Osmanští Turci využili chaotické situace na Balkáně, charakterizované úpadkem velkých mocenských struktur – byzantskou říší počínaje, srbským carstvím konče, pro rozšiřování svého vlastního území. Již v první polovině 14. století dobývá osmanský vladař Orchan, potomek zakladatele dynastie Osmana, západní pobřeží Marmarského moře a expanzi na Balkánský poloostrov už nic nestálo v cestě (Štěpánek, 2010). První významný úspěch v osmanském tažení skrze Balkán představovala bitva na řece Marici z roku 1371, kdy turecká vojska porazila srbské šlechtice a otevřela si tak cestu do Makedonie. Klíčovým okamžikem pro utváření evropských dějin je až rok 1389, kdy se odehrála bitva na Kosově poli, která znamenala porážku slovanských křesťanů na Balkánském poloostrově. Osmanským Turkům již nikdo nestál v cestě a zabírali jedno území za druhým (Pelikán a kol., 2005).

7.2 Osmanští Turci na albánském území

Strategie osmanských Turků při dobývání Albánie spočívala spíše v občasných nájezdech než v přímé vojenské intervenci a následné okupaci území. Postupem času, kdy Osmané velice rychle rozšiřovali svá evropská území, většina albánských feudálů pochopila marnost vzdoru proti tomuto mocnému impériu a raději dobrovolně slíbila sultánovi věrnost. Přesto se někteří šlechtici rozhodli s agresorem bojovat a dokonce se zúčastnili bitvy na Kosově poli. Stěžejní událostí pro ovládnutí Albánie bylo ovládnutí Skopje Turky, kteří si zde vybudovali základnu pro šíření svého vlivu do dalších částí Balkánu (Hradečný a kol., 2008).

Expanzi Osmanů do dalších oblastí na Balkánském poloostrově zastavila na jistý čas invaze turkického dobyvatele Timura Lenka též Tamerlána, jenž ohrožoval samotnou existenci Osmanské říše (Štěpánek, 2010). Stěžejní bitva celé invaze se odehrála u Ankary, kde v řadách osmanské armády bojovaly i jednotky vazalů z Albánie, Srbska či Bulharska. Tato bitva skončila pro Turky katastrofální porážkou, po níž nastává v říši desetileté období mezivládí. Přechodného oslabení osmanského vlivu v Albánii využili tamější šlechtické rody pro prosazení svých mocenských ambic a začaly mezi sebou bojovat o území. Důsledkem těchto šarvátek o moc nad

jednotlivými oblastmi bylo oslabení mnoha dříve mocných feudálních rodů např. Thopiů, ale i vzestup relativně neznámých rodů, zejména Kastriotů (Hradečný a kol., 2008).

Po ukončení mezivládí v roce 1413 se moci v Osmanské říši ujal sultán Mehmed I., který stabilizoval zemi a vrátil se k výbojné politice. Na rozdíl od svých předchůdců upřednostňoval nový sultán politiku trvalé okupace a rozmíst'ování tureckých jednotek na strategická místa. Brzy nastalo i obnovení osmanského vlivu na albánském území, což znamenalo útěk mnohých místních šlechtických rodů do bezpečnějšího zahraničí. Feudálové, kteří zůstali a odporovali staronovému lennímu pánovi, byli tvrdě potrestáni (byla jim odebrána většina jejich držav a svobod) (Hradečný a kol., 2008).

7.3 Protiosmanský odpor albánského lidu

Nesouhlas albánského obyvatelstva s politikou sultánského dvora vyvrcholil po úplném začlenění albánského území do Osmanské říše. Došlo k vytvoření Albánského sandžaku, na kterém byl zaveden osmanský hospodářsko-společenský systém, znamenající mj. převedení dřívější feudální půdy do vlastnictví sultána. To vyvolalo několik povstání vedených dříve mocnými albánskými feudály, které sultán připravil o jejich pozemky a výsady (Hradečný a kol., 2008).

První velké protiturecké povstání se uskutečnilo v roce 1432. V čele vzbouřenecké armády stál dříve mocný albánský šlechtic Gjergj Arianiti, snažící se získat nazpět svá ztracená území. Jeho strategický talent se projevil v mnohých bitvách. Počáteční úspěchy povstalců přinutily sultána vyslat do oblasti několik vojenských expedic, které svou kvalitou i zkušeností albánské protivníky výrazně převyšovaly (Rychlík, 2009). První konfrontace obou táborů skončila suverénním vítězstvím Osmanů a velkými ztrátami na straně Albánců. Gjergj Arianiti si byl vědom bezvýchodnosti situace a přistoupil na sultánův návrh smíru (Hradečný a kol., 2008).

7.4 Albánský hrdina Skanderbeg a počátek Albánské ligy

Úspěchy Gjergja Ariantioho upadly u albánského lidu v zapomnění v souvislosti s úspěchy jiného významného představitele albánského protiosmanského odporu. Řeč je o Gjergjovi Kastriotim, zvaném Skanderbeg (al. *Skënderbeu*) (Hradečný a kol., 2008). Ten své dětství strávil podobně jako mnoho synů šlechtických rodů na sultánově dvoře,

kde se mu podle historických zdrojů dostalo vojenského a islámského vzdělání (Waters, 2011). Po mládí stráveném u sultána následovala léta vojenské služby, kdy bojoval proti mnohým nepřátelům říše, zejména z řad křesťanských států. Již v tuto dobu ale připravuje plán na znovuzískání ztracených držav svého otce, kterému je sultán odebral při hospodářské reformě. Příznivá mezinárodní situace Skanderbegovi nahrávala pro uskutečnění jeho povstání proti Osmanské říši. Na evropské scéně se utvořila silná křesťanská koalice proti osmanským Turkům vedená polským a uherským králem Vladislavem III. Jagellonským. Ta využila neklidné situace v samotné Osmanské říši, kde propukla povstání v Anatolii, a podnikla vojenský vpád do země (Hradečný a kol., 2008).

Skanderbeg se svoji družinou opustil tábor osmanské armády, která v listopadu 1443 jednoznačně prohrála bitvu s armádou Vladislava III. a urychleně se za podpory svého bratra přesunul na albánské území. Nejprve obsadil pevnosti a državy svého otce a poté vyhlásil válku samotnému sultánovi. Jeho jednání mu zajistilo širokou podporu u albánského obyvatelstva i šlechticů, kteří po jeho vzoru začali ze svých území vyhánět osmanské posádky (Hradečný a kol., 2008). Skanderbeg si uvědomoval, že pro jeho protiosmanské povstání bude důležitá nejen podpora z křesťanského světa, ale hlavně jednotnost albánských šlechticů. Proto bezprostředně po získání svých rodových držav započal jednání s představiteli jednotlivých albánských rodin (Waters, 2011). Výsledkem těchto rozhovorů bylo utvoření jím vedeného vojenského paktu albánských feudálů, který se do dějin zapsal pod názvem Albánská liga. Skanderbeg zastával kromě funkce vrchního velitele i funkci správce pokladny organizace. Její význam spočíval nejen v boji proti osmanským Turkům, ale i ve sjednocení země, která byla do té doby rozdělena mnohými spory šlechtických rodů (Hradečný a kol., 2008).

Osmanský sultán Murad II. se s albánským odbojem nehodlal smířit, a proto vyslal do oblasti trestnou výpravu. Ta se v červnu 1444 střetla s vojenskými jednotkami Albánské ligy pod velením Skanderbega, který se v bitvě ukázal jako schopný válečník a stratég. Využil výhody v podobě horského terénu, kde nalákal osmanskou armádu a následně ji porazil s využitím partyzánského stylu boje. V následujících střetnutích proti osmanským nepřátelům ještě mnohokrát využil tento styl vedení války (Elsie, 2010).

Úspěchy Albánské ligy v boji proti Osmanské říši byly na jistý čas zastaveny vyostřením vztahů mezi ní a Benátkami. Benátky totiž začaly ve Skanderbegovi a jeho

organizaci spatřovat hrozbu pro své vlastní zájmy na Balkánském poloostrově. Napětí mezi oběma stranami přerostlo v letech 1447 až 1448 ve válečný konflikt. Toho využila osmanská armáda, která dobyla hned několik strategických bodů na albánském území. Skanderbeg si uvědomil, že vést válku na dvou frontách je nemožné a proto urychleně podepsal s Benátkami mírovou smlouvu. Poté své veškeré síly soustředil na boj proti osmanské armádě, kterou se mu v roce 1450 podařilo po dlouhých bojích vytlačit ze svého území (Hradečný a kol., 2008).

7.5 Vzestup Skanderbega a budování „jeho“ státu

Po úspěšném vytlačení osmanských Turků z albánského území se ze Skanderbega stala v křesťanském světě respektovaná osobnost. Státníci a církevní představitelé evropských zemí ho zahrnovali množstvím obdivných dopisů a gratulací k jeho vojenským úspěchům. Proto začal Skanderbeg věřit v politickou, vojenskou i materiální pomoc ze stran těchto obdivovatelů. Podporu křesťanského světa potřeboval, jelikož po dobytí Konstantinopole osmanskými vojsky roku 1453, se nový sultán Mehmet II. zvaný Dobyvatel zaměřil na potlačení veškerých vzpour na svém území (Elsie, 2010).

Hlavním spojencem Albánské ligy se měly stát Benátky, ale vzájemné vztahy utrpěly válečným konfliktem. Proto se Skanderbeg obrátil s žádostí o pomoc na Alfonse V. Aragonského, který kromě Aragonie ovládal rozsáhlá území na Apeninském poloostrově². Alfons V. uzavřel se Skanderbegem spojeneckou smlouvu, která vytvářela z Albánie vazalský stát Neapolského království. Alfonzova vojenská, finanční i materiální pomoci se nakonec ukázala jako nedostatečná. Stejně tak nedosáhl Skanderbeg větší podpory ani u jiných potencionálních spojenců (Hradečný a kol., 2008).

Skanderbegova vnitřní politika byla charakteristická posilováním jeho vlastních pozic na úkor ostatních šlechtických rodů. Jeho snahou bylo rozšířit svá vlastní území a vytvořit centralizovaný státní útvar. Do vysokých pozic ve státní správě jmenoval sobě věrné a blízké osoby bez ohledu na jejich původ. Naopak mnohé šlechtické rodiny obcházel při důležitých rozhodnutích a postupně je přetvářel ve své vlastní vazaly. Toto vedlo mnohé feudály k odchodu z Albánské ligy a jejich následnému hledání nového

² v letech 1416–1458 byl jako aragonský král vládcem Aragonie, Valencie, Majoriky, Sicílie, Sardinie a Korsiky, od roku 1442 byl rovněž králem Neapolska

ochránce – nejčastěji v podobě Benátek či Osmanské říše. Skanderbeg přesto dokázal svoje území efektivně spravovat i bránit (Hradečný a kol., 2008).

7.6 Poslední léta Skanderbega

Po stabilizaci země se následující léta Albánie nesla ve znamení několika příměří s Osmanskou říší. Poslední z nich vypověděl Skanderbeg kvůli plánované (a nakonec neuskutečněné) křížové výpravě, což osmanský sultán hodlal tvrdě potrestat. Následné osmanské vojenské expedice probíhající po roce 1464 prakticky nepřetržitě způsobily Albáncům výrazné ztráty a hospodářské problémy (Hradečný a kol., 2008). V tomto obtížném období se jasně ukázalo, že vzdorovat sultánovi bez větší finanční a materiální pomoci od domácích šlechticů a evropských panovníků nebude dlouho možné (Waters, 2011), navíc Skanderbeg 17. ledna 1468 po dlouhé nemoci umírá (Hradečný a kol., 2008).

Následně Gjergj Kastrioti-Skanderbeg upadl u albánského obyvatelstva na jistý čas v zapomnění. Albánským národním hnutím byl tento středověký hrdina znovu „objeven“ až v 19. století, kdy začal být prezentován jako zakladatel středověkého albánského státu. Následující režimy pak jeho příběh opředly mnoha mýty a účelově ho využily k podpoře albánského nacionalismu (Bittnerová a Moravcová, 2015).

Obr. 5 Erb rodiny Kastrioti (zdroj: Wikimedia Commons, 2018)

8. Osmanská nadvláda nad albánským územím

8.1 Osmanská expanze do Albánie

Skanderbegův skon výrazně usnadnil obnovu osmanské suverenity nad albánským územím. Místní šlechtické rody se totiž více než obraně země věnovaly vzájemným územním sporům a mnohé v těchto sporech dokonce začaly hledat spojence na osmanské straně, případně na straně Benátek, které pro ně představovaly jistou alternativu k muslimskému agresorovi. Pro definitivní začlenění albánského území do Osmanské říše byla nutná porážka Benátek, které představovaly hlavní překážku osmanské expanze na jih Balkánu. Roku 1474 započalo tažení Osmanů do oblastí benátské Albánie. Po několika počátečních úspěších benátsko-albánských jednotek nastává zvrát ve válce, kdy vojska sultána dobývají klíčovou pevnost Krujë. Poté velice rychle postupují albánským územím a poráží posádky dalších pevností. Válku ukončila až mírová smlouva z roku 1479, která připravila Benátky o většinu jejich území v Albánii. Protiosmanský odpor albánského obyvatelstva utrpěl mírovou smlouvou velkou ránu, jelikož Benátky ho přestaly diplomaticky i finančně podporovat. Oslabení odporu v součinnosti s vnitřní roztržitostí Albánie vedlo k postupnému ovládnutí regionu Osmanskou říší (Hradečný a kol., 2008).

8.2 Znovunastolení osmanské nadvlády nad Albánií

Stabilizace staronové osmanské moci byl dlouhodobější proces, jelikož v horských oblastech se i nadále projevoval protiosmanský odpor, který však už nedosahoval takové síly jako za Skanderbega. Sultán proto do rizikových oblastí přesunul množství vojenských posádek zajišťujících bezpečnost v regionu. Tento krok byl prvním z mnoha dalších, které vedly k postupnému začlenění a přerodu albánské společnosti (Hradečný a kol., 2008).

Samotný integrační proces byl charakteristický množstvím změn pro albánské obyvatelstvo. Poté co byly na podrobeném území zřízeny již zmíněné vojenské posádky, následovalo vyhotovení katastrálních a daňových registrů. Dále byla Albánie přiřčena k rumelijskému ejaletu, provincii vykonávající vojenskou i civilní administrativu, v rámci něž byla rozdělena na dvě menší správní jednotky, tzv. sandžaky. Během reformy Osmanské říše v následujících století se počet ejaletů a sandžaků zvyšoval, a to i na albánském území (Hradečný a kol., 2008).

Velkou změnou prošlo samotné albánské obyvatelstvo. Sultán, který byl absolutním vládcem nad územím a lidem Albánie, zavedl dvojí způsob dělení tamní společnosti. První způsob spočíval v míře zapojení domácího obyvatelstva ve vojenské či jiné službě státu. Mužská populace bez ohledu na své náboženské vyznání spadala buď do kategorie askeri, nebo do kategorie rája. Méně početná skupina askeri zahrnovala příslušníky vojenských, soudních a úředních složek státu (Hradečný a kol., 2008). Naopak druhá skupina rája, která byla daleko početnější a spadala do ní takřka celá mužská populace Albánie, byla označením pro produktivní obyvatelstvo, placící na rozdíl od kategorie askeri daně (Weithmann, 1996). Druhý způsob dělení albánské společnosti vycházel z náboženského vyznání – muslimové a příslušníci jiných církví (Hradečný a kol., 2008).

Muslimové, na rozdíl od nemuslimského obyvatelstva, měli snadnější cestu do vojenských i správních struktur říše. Vyznavači jiné víry než muslimské byli znevýhodněni řadou omezení, např. nesměli nosit zbraně, jezdit na koních či vlastnit otroky. Přes všechna tato znevýhodnění nemuslimského obyvatelstva nebyla jeho situace nějak zvlášť špatná. Sultáni k němu zaujali vcelku tolerantní postoj a označil ho za chráněné obyvatelstvo říše, což znamenalo, že získalo jistou náboženskou a kulturní svobodu a autonomii v podobě tzv. „řeckého“ milletu. Jednalo se o nábožensko-správní celek pravoslavné církve, v jehož čele stál konstantinopolský patriarcha. V 15. století vznikl kromě již existujícího muslimského a „řeckého“ milletu, také millet arménský a židovský. Důvodem relativně benevolentního přístupu k jinověrcům (alespoň ve srovnání s tehdejšími poměry v Evropě) byla snaha vyvarovat se potencionálních náboženských střetů či povstání v říši (Hradečný a kol., 2008). Neposlední velkou změnou pro albánské obyvatelstvo byla povinnost odvádět chlapce do vojenské služby na sultánově dvoře, kde se jim dostalo nejen vojenského, ale i islámského vzdělání a následně se připojili k oddílům janičářů. Díky změně náboženské víry se křesťanským chlapcům otevřely obrovské možnosti ve vojenské i civilní správě (Weithmann, 1996).

Další z mnoha změn spočívala v zavedení již zmíněného osmanského hospodářsko-spoločenského systému tzv. timarsko-sipahijského systému, jehož význam spočíval v tom, že sultán se stal absolutním vlastníkem veškeré půdy. Velkou část důchodů z této půdy sultán postupoval šlechticům jako odměnu za vykonané služby pro říši (Weithmann, 1996).

8.3 Islamizace albánského obyvatelstva

Na počátku 17. století se muslimové podíleli na celkové populaci Albánie pouze několika procenty. V průběhu 17. a 18. století došlo k radikální změně v náboženské skladbě albánské populace. Počet vyznavačů islámské víry se rapidně zvýšil a jejich podíl na celkovém obyvatelstvu dosáhl asi dvou třetin. Proces islamizace sice pokračoval v menší míře i v následujících stoletích, ale poměr muslimů a křesťanů zůstal zachován až do dnešních dnů na prakticky nezměněné výši. Konverze k islámu probíhala nejrychleji ve městech a na místech lokalizovaných v úrodných nížinách a podél důležitých obchodních tras, kde se tamní obyvatelstvo dostávalo do kontaktu s osmanským kulturním vlivem daleko častěji. Naopak v horských oblastech probíhalo šíření islámu mnohem pomaleji. Důvodem byla nepoddajnost horských kmenů, které osmanský režim zcela nekontroloval (Hradečný a kol., 2008).

Pravděpodobnou příčinou úspěšné islamizace albánského obyvatelstva byla jeho snaha o vytvoření si své vlastní „národní“ církve, jelikož z náboženského hlediska byla Albánie před příchodem islámu roztržštěnou zemí. Existovalo i riziko, že nastane splynutí albánského etnika s ortodoxně křesťanskými sousedy v podobě Srbů a Řeků, kteří vyvolávali silný asimilační tlak. Islám proto představoval pro Albánce možnost zachovat si svoji kulturní svébytnost. Dalším důvodem úspěšného šíření islámu v regionu byla politika Osmanské říše zaměřená proti římskokatolické církvi³, která měla mnoho stoupenců ve střední a severní Albánii. Tyto oblasti představovaly pro představitele římskokatolické církve v čele s papežem poslední opěrné body na Balkánském poloostrově. Katoličtí Albánci se nacházeli v nelehké situaci také proto, že byli nejen pod islamizačním tlakem osmanských úřadů, ale i srbské ortodoxní církve, která se je zase snažila přimět ke konverzi k pravoslaví (Hradečný a kol., 2008).

Islamizace, kterou sultánský dvůr zcela podporoval, probíhala na albánském území nenásilnou cestou. Osmané preferovali dobrovolnou konverzi k islámu z důvodu, aby nedošlo k ozbrojenému povstání obyvatel proti říši. Na tuto nenásilnou formu islamizace přistoupilo mnoho Albánců zejména díky výhodám, které poskytovala (Hradečný a kol., 2008). Muslimské obyvatelstvo říše nebylo tolik zatíženo placením daní jako příslušníci jiných církví. Přistoupení k islámu znamenalo tedy nejen zlepšení životních podmínek, ale i možnost lepšího společenského uplatnění. V Osmanské říši

³ Na rozdíl od tolerovaných místních pravoslavných církví komplikovalo postavení katolíků to, že jejich náboženské centrum se nacházelo mimo území Osmanské říše

mohl každý muslim bez ohledu na svůj původ dosáhnout i těch nejvyšších pozic. Záleželo zejména na jeho osobních schopnostech a dobrém vztahu se sultánem (Rychlík, 2009). Mnoho albánských konvertitů proto vykonávalo ty nejvyšší funkce ve vojenské i civilní správě říše (albánského původu byli např. správci Egypta, ze kterých vzešla pozdější egyptská královská dynastie) (Hradečný a kol., 2008).

Většina konverzí k islámu byla zřejmě motivována zjištěnými důvody, nikoliv osobním přijetím jeho věrouky. Nasvědčuje tomu i fakt, že v první fázi islamizace konvertovaly především hlavy jednotlivých rodů či pouze mužští členové rodiny (Hradečný a kol., 2008). U některých konvertitů z řad mužů se rozmohl dvojí způsob náboženského života zvaný kryptokřesťanství. Na veřejnosti tito Albánci vystupovali jako muslimové, ale v soukromí stále dodržovali křesťanské zvyklosti a příkazy (Babuna, 2004). Tento jev přetrvával v určitých částech Albánie až do 20. století (Hradečný a kol., 2008).

Důležité je ale také upozornit na skutečnost, že islám se v Albánii nešířil pouze ve své sunnitské formě, ale i v podobě súfistických bratrstev, která spadala do šíitské větve islámu (Hradečný a kol., 2008). Tyto šíitská bratrstva se stala v Albánii velice populární, zejména díky vstřícnému postoji vůči nemuslimským náboženstvím a schopnosti skloubit křesťanské a muslimské tradice (Babuna, 2004). Sultánský režim proti těmto „kacířům“ vystupoval velice tvrdým způsobem a snažil se je všemožnými způsoby potlačit. Súfistická bratrstva přečkala toto nepříznivé období a stejně jako trend kryptokřesťanství přežila až do 20. století. V současnosti jsou v Albánii jejich příslušníci považováni za samostatnou náboženskou skupinu s názvem „bektašija“ postavenou už zcela mimo islám (Hradečný a kol., 2008).

8.4 Krize Osmanské říše a zrod ajanů

Po připojení Albánie k Osmanské říši v 15. století nastává v regionu období dočasné hospodářské prosperity a politické stability. Velkou měrou se na této příznivé situaci podílela úspěšná islamizace albánského obyvatelstva, která usnadnila zavádění osmanských reforem. Od 17. století ale dochází ke zhoršení životních podmínek obyvatel v souvislosti s hospodářskou a politickou krizí Osmanské říše. Přes veškeré snahy Osmanů o stabilizaci impéria se situace nadále zhoršovala a kdysi mocná říše začala zaostávat za zeměmi západní Evropy. Sultán se pokusil krizi zvrátit četnými reformami, mezi nimiž nechybělo zvýšení daní pro venkovské obyvatelstvo, odprodej

půdy soukromým osobám, což vedlo k rozkladu timarsko-sipahijského systému a vzniku vrstvy zbohatlíků tzv. ajanů, kteří nahradili ve státní správě jednotlivých území oficiálně dosazené představitele. Ajanové však netvořili jednotnou skupinu. Jednalo se o mocné lokální vůdce, jejichž cílem bylo co nejvíce rozšířit svá vlastní území, a to i na úkor jiných ajanů. Pro naplnění svých ambicí si vytvářeli své vlastní ozbrojené oddíly z řad zchudlého obyvatelstva, které následně využívali v ozbrojených potyčkách s jinými ajany. Tyto malé konflikty přerostly v 18. století až do občanských válek (Hradečný a kol., 2008).

Sultánský dvůr působil v dobách těchto občanských válek jako pouhý pozorovatel, jelikož se potýkal s vlastními problémy, zejména s opakovanými pokusy o převrat. Na samotném konci 18. století však dochází k postupné stabilizaci osmanského území, která je ovšem spíše dílem ajanů než sultána. Nejúspěšnější ajané porazili své konkurenty a ovládli tak jejich území, což vedlo k vytvoření obrovských územních celků zvaných pašalíky (Hradečný a kol., 2008). V oblasti dnešní Albánie se zformovaly dva pašalíky – severní shkoderský ovládaný šlechtickou rodinou Bushati a jižní janinský. Vznik těchto územních jednotek oslabil vliv sultána nad oblastí dnešní Albánie, což vedlo k vyslání osmanské vojenské expedice, která po mnohých střetech s albánskými jednotkami ukončila existenci obou pašaliků (Rychlík, 2009).

9. Počátek albánského národního hnutí

9.1 Úpadek osmanského impéria

Po likvidaci janinského a shkoderského pašalíku nedošlo ke stabilizaci území Albánie, jelikož většina obyvatel zastávala vůči Osmanům nedůvěřivý postoj. Ten byl do jisté míry způsoben krutým počínáním tureckých vojsk při řešení místních rebelií, ale i neochotou Albánců přijmout reformy související s modernizací Osmanské říše (Hradečný a kol., 2008), které spadaly do období tzv. tanzimatu („doba reform“, 1839 až 1876). Cílem těchto změn byla snaha modernizovat a centralizovat říši, čímž se měl zastavit pokračující úpadek kdysi mocného impéria. Reformy se však neseťkaly u širší veřejnosti s pozitivním ohlasem a jejich zavádění do praxe bylo ztíženo touto skutečností. Dalším faktorem ovlivňujícím zásadně zavádění reformem byla roztržičnost Osmanské říše (Palmer, 1996). Neklidná léta z počátku 19. století přinesla nezávislost řeckého království na Osmanské říši a autonomii Srbska, Černé Hory, Moldavska a Valašska, což ještě více znesnadnilo zavedení modernizačního programu. Celkově by

se dala první polovina 19. století označit jako období počínajícího formování novodobých národů, včetně toho albánského a prohlubování úpadku Osmanské říše (Hradečný a kol., 2008).

9.2 Formování albánského národa

Již zmíněný počátek 19. století přinesl mnohé změny v Osmanské říši, zejména nastartoval proces formování novodobých národů z balkánských etnik. Ten byl doprovázen vznikem národních států, snažících se o rozšíření svého území na úkor upadající Osmanské říše. Albánci zůstávali ze začátku stranou tohoto národotvorného procesu, jelikož jejich podmínky nebyly tak příznivé jako jiných balkánských etnik. Jednalo se, zejména o jejich náboženskou roztržičnost, zaostalost země a absenci zahraničního spojence, který by jim na mezinárodním poli pomohl k vytvoření národního státu či zisku autonomie na Osmanské říši. Spojovacím prvkem, tak důležitým pro formování národní identity, se měl proto stát albánský jazyk, který se zachoval v mnoha dialektech (Hradečný a kol., 2008). Již v 17. století pro sebe Albánci používali označení Shqiptar (=mluvit srozumitelně), což se někdy chybně překládá jako „národ orlů“ (Surovčák, 2013). Překážek pro proces zrodu moderního národa ale bylo daleko více než pozitiv. Bídne podmínky v zemi donutily mnoho Albánců emigrovat za prací do zahraničí. Význam těchto migrantů nespočíval pouze v zasílání financí svým rodinám zanechaných v Albánii, ale i v seznámení se s ideou nacionalismu, jelikož v cizině byla větší možnost kontaktu s moderními myšlenkami týkajícími se formování novodobých národů (Hradečný a kol., 2008).

9.3 Albánské národní hnutí v zahraničí

Albánci žijící v zahraničí, zj. v Itálii a podunajských knížectvích, položili základy „albánského národního obrození“, jehož cílem bylo vytvořit z albánského etnika novodobý albánský národ. Albánští „obrozenci“ z řad intelektuálů kladli velký důraz na rozvoj albánského jazyka, literatury, sběr lidové slovesnosti a zakládání albánských škol, které měly za úkol vyučovat v mateřské řeči, jelikož si byli dobře vědomi, že ona je jediným pojídlem roztržičného etnika. Brzy z tohoto důvodu začaly vznikat první slabikáře a další díla popisující např. bohatou historii albánského etnika nebo první ryze albánské noviny. „Buditelům“ při jejich snaze o formování moderního národa napomohla i teorie německého vědce Schleichera, který tvrdil, že Albánci jsou potomky praobyvatelů balkánského prostoru, tzv. Pelasgů. Přestože dnes je již tato

teorie vyvrácena a jako pravděpodobnější se ukazuje ta o ilyrském původu Albánců, zůstávala populární až dokonce 20. století, obzvláště velké oblibě se těšila za dob diktátora Envera Hoxhy (Hradečný a kol., 2008).

9.4 Druhá fáze reformem Osmanské říše

Zatímco albánská diaspora pokládala základy „albánského národního obrození“, Albánci žijící v područí Osmanské říše se potýkali s druhou fází reformem tanzimatu, která znemožňovala jakékoliv národně obrozenecké snahy. Počátek této druhé vlny modernizace a centralizace upadající Osmanské říše se datuje do 60. let 19. století. Stejně jako první fáze, tak i druhá, znamenala pro obyvatele impéria mnoho změn, zejména oslabení již zmíněných milletů, což vyvolalo velkou vlnu nevole nejen u samotných představitelů jednotlivých církví, ale i u řádových věřících. Obzvláště špatná situace v souvislosti s reformním obdobím byla v Albánii, kde sultánský dvůr věnoval velkou pozornost na dodržování změn ze strany místních obyvatel a stabilizaci území. Jeho cílem bylo, aby Albánci definitivně uznali jeho svrchovanost nad jejich územím a plnili další povinnosti vycházející z nových změn, např. pravidelně platili daně, odevzdali veškeré zbraně držené v osobním vlastnictví, plnili neplacenou vojenskou službu v říšské armádě. Všechna tato opatření společně se zvyšující se chamtivostí osmanských byrokratů vyvolala ozbrojená lidová povstání proti lennímu pánovi – sultánovi. Veškeré tyto pokusy o vzpouru proti osmanské nadvládě se snažil sultán řešit vojenskou i diplomatickou cestou, avšak větších úspěchů nedosáhl a vztah Albánců k říši se zhoršoval, čehož využily expandující křesťanské státy. Srbsko a Řecko se snažili rozšířit svoji sféru vlivu i do oblastí dnešní Albánie, kde jejich představitelé vedli rozhovory s lokálními vůdci. Veškerá jednání však skončila spíše neúspěchem, stejně jako snaha Osmanské říše o stabilizaci Albánie. Vznikají tak vhodné podmínky pro albánské „buditele“, kteří se začínají již v samotné Albánii pokoušet o šíření národně emancipačních myšlenek (Hradečný a kol., 2008).

9.5 Počátek národního hnutí v samotné Albánii

Zvyšující se tlak na nábožensky roztržité obyvatelstvo Albánie ze strany sousedních expandujících státních celků se neustále zvyšoval, což vedlo domácí intelektuální elitu k nastartování národního obrození. Jejich cíl spočíval v zavedení škol s výukou v albánském jazyce a ve vytvoření národního písma, čímž by nastalo kulturní sjednocení Albánců. Překážkou tohoto vznešeného cíle byla samotná realita na

albánských školách, kde se jako vyučovací jazyk používala buď arabština, turečtina, řečtina či případně italština. Problémem byla i absence písemné formy albánštiny, kdy Albánci používali pro zápis svého rodného jazyka arabské písmo, latinku či řeckou ababetu. Obrozenci proto v Istanbulu založili Albánskou kulturní společnost, která se měla zabývat řešením těchto překážek na cestě ke kulturnímu rozvoji a sjednocení albánského lidu. Vytvářela nejen základy albánské abecedy, ale publikovala i učební texty a pomůcky pro výuku v albánském jazyce. Ze začátku měla svoji práci schválenou osmanskými úřady, ale v následujících letech musela bojovat se zákazy své činnosti, kterou prosazoval samotný sultán s podporou konstantinopolského patriarchátu (Hradečný a kol., 2008).

10. Osmanská Albánie v závěru 19. století

10.1 Albánie a balkánská krize

V letech 1875 až 1878 proběhla na Balkánském poloostrově tzv. balkánská krize, která znamenala prohloubení úpadku Osmanské říše. Její počátek spadá do oblasti dnešní Hercegoviny, kde se místní křesťanské obyvatelstvo postavilo na odpor vůči muslimským pánům. To vedlo k ozbrojenému konfliktu, do kterého se zapojilo Srbsko a Černá Hora. Krize se rozhořela i na dalších místech osmanského státu a znamenala okamžitou reakci turecké armády, jež úspěšně potlačila všechny rebelující obyvatele země. Úspěšné tažení neznamenal však zažehnutí krize. Nepřehledné situace využilo Ruské carství k obnovení války s Istanbulem. Výsledkem tohoto konfliktu byla porážka osmanských vojsk a příměří, znamenající vzestup porobených národů v impériu (Palmer, 1996).

Prohloubení krize osmanského impéria po válce s ruským carstvím znamenalo „živou vodu“ pro urychlení procesu formování novodobého albánského národa. Během zmíněného období neklidu z let 1875 až 1878 proběhlo velké povstání horského obyvatelstva v oblasti křesťanské Mirdity, nacházející se v severní části dnešní Albánie. Po počátečních úspěších albánských ozbrojenců následoval rychlý zvrat ve vývoji tohoto konfliktu, a to po přesunutí osmanských vojsk do oblasti. Ty velice rychle skoncovala s veškerými známkami odporu a vypálila město Orosh, které bylo jádrem celého povstání. Tímto činem sice istanbulská elita na jistý čas potlačila albánské snahy o získání autonomie či nezávislosti na říši, ale zajistit stabilitu v regionu se jí nepodařilo. Naopak na celém území Albánie vznikala nacionálně obrozenecká

uskupení, která se snažila nejen urychlit proces formování národa, ale zajistit si i dostatečnou zahraniční politickou podporu pro zachování celistvosti Albánie (Hradečný a kol., 2008). Důvodem byla sílicí expanzivní politika sousedních států – Srbska, Černé Hory a Řecka, které se ve svých postupech opíraly o mírovou smlouvu Ruska s Osmanskou říší. Sanstefanská dohoda podepsaná 3. března 1878 nepřiznávala Albáncům žádné výhody v podobě zisku autonomie či nezávislosti. Dokonce některá území, na něž si činilo albánské etnikum nárok, předávala do sféry vlivu již zmíněných balkánských států (Elsie, 2010). S výsledky mírové smlouvy nebyly zákonitě spokojeni Albánci, ale ani evropské mocnosti v čele s Rakouskem-Uherskem, Velkou Británií a Německem. Nespokojenost vzbuzovala sílicí role Ruska při vzniku nových politických poměrů na Balkánu. Tyto státy si následně vynutily revizi Sanstefanské smlouvy, která dala novou naději Albáncům pro prosazení jejich nároků (Hradečný a kol., 2008). Za účelem efektivnější reprezentace albánského lidu se v kosovském Prizrenu zrodila první albánská politická organizace zvaná Albánská liga, nebo též Prizrenská liga, která sehrála důležitou roli v následném vývoji Albánie (Elsie, 2010).

10.2 Prizrenská liga a Berlínský kongres

Počáteční euforii ze vzniku této politické organizace nahradilo zklamání. Uvnitř organizace se začaly projevovat rozdílné názory mezi jejími zakladateli. Docházelo k názorovým výměnám mezi zastánci radikální cesty k nezávislosti a umírněnými představiteli, kteří preferovali zisk nezávislosti na základě domluvy s osmanskou říší. V samotném začátku byla proto liga ve svém postupu nejednotná a spíše než albánskou ligou byla ligou muslimskou, o čemž svědčí i fakt, že se odvolávala na muslimské náboženské právo – šaría. Změna nastala, když v organizaci převážili představitelé nacionalistického proudu nad muslimským, což mělo za následek změnu charakteru celé ligy. Albánská liga se zcela postavila proti Osmanské říši a přestala se považovat za její podřízenou součást. Upustila i od odvolávání se na muslimské právo šaría. Okamžitě začala vytvářet vlastní vojenskou síť, důležitou pro šíření svých idejí o jednotném albánském národě a obraně Albánců před osmanskými vladaři (Hradečný a kol., 2008).

Samotná revize Sanstefanské smlouvy, která byla projednávána v Berlíně a do dějin vstoupila pod názvem Berlínský kongres, se pro Albánskou ligu nevyvíjela zrovna nejlépe. Otázka Albánie a jejího národa nebyla na summitu prvořadým tématem

(Elsie, 2010). Rozhořčení Albánců umocnilo i potvrzení některých bodů Sanstefanské smlouvy v otázkách připojení území obývaných albánským etnikem okolním balkánským státům. Vedení Prizrenské ligy zareagovalo na výsledky Berlínského kongresu mobilizací veškerých vojenských složek a bylo připravené hájit své zájmy se zbraní v ruce. Celou situaci se snažili uklidnit diplomaté Osmanské říše v čele se samotným maršálem Mehmedem Ali pašou. Příčinou tohoto počínání Osmanů byl politický tlak vyvíjený balkánskými státy podporovanými evropskými velmocemi na vyřešení problému s albánským etnikem. Smírčí mise Mehmeda Ali paši však končí naprostým fiaskem. Ve městečku Gjakovu je společně se svým doprovodem zavražděn přívrženci Albánské ligy. Výsledkem tohoto krvavého incidentu je radikalizace Prizrenské ligy pod vlivem stále sílícího nacionalistického křídla organizace (Hradečný a kol., 2008).

10.3 Boj Prizrenské ligy o hranice

Hrozba ztráty oblastí obývaných albánským etnikem se stávala pro Prizrenskou ligu na začátku roku 1879 čím dál více akutnější. Řecko tlačilo osmanskou říši ke společnému zasedání, kde by se vyřešila otázka nové hraniční čáry mezi oběma zeměmi. Dle výsledku revize Sanstefanské smlouvy bylo Řecku přiznáno území Thesálie a Epiru s početnou albánskou komunitou. Představitelé albánské elity proto sepsali prohlášení o důležitosti Epiru, jakožto albánského etnického prostoru a na protest proti jednání obou zemí zorganizovali několik demonstrací. Osmanská delegace ze strachu z dalšího ozbrojeného konfliktu s Prizrenskou ligou upustila od jednání a odmítla předat Epirus do řeckých rukou. Následné společné rozhovory nic zásadního nevyřešily, a tak se otázkou řecko-osmanských hranic opětovně začaly zabývat evropské velmoci. Na konferenci v Berlíně roku 1880 doporučily mocnosti Osmanské říši předat Thesálii i Epirus řeckému království. Sultánský dvůr ale odmítl přistoupit na toto doporučení a přispěchal se svým vlastním řešením. Řecko by dle něj mělo získat celou Thesálii a jižní část Epiru s městem Artou, kde již nebyla tak početná albánská menšina. Řečtí představitelé společně s velmocemi souhlasili s navrhovanou nabídkou a podpisem bilaterální smlouvy mezi Istanbulem a Athénami stvrdili nové hranice mezi oběma zeměmi (Hradečný a kol., 2008).

Daleko komplikovanější situace nastala v severních částech albánského etnického prostoru, kde své územní nároky prosazovalo Černoohorské knížectví. Lhostejnost osmanských představitelů vůči nárokům Černé Hory donutila

černohorského knížete Nikolu domáhat se svých práv na mezinárodní scéně. Sultán tedy raději vyslal do severních oblastí Albánie vojenskou delegaci s cílem přesvědčit místní obyvatele o důležitosti připojení ke slovanskému knížectví. Veškerá rokování mezi Turky a Albánci však ztroskotala a osmanská delegace se vrátila do Istanbulu. Černohorskému monarchovi došla trpělivost s laxním přístupem Turků, a proto se rozhodl podmanit si oblasti vojenskou silou. Jeho pokus ovšem končí neúspěchem, jelikož Prizrenská liga zmobilizovala své vojenské jednotky a donutila černohorské oddíly k ústupu. Nikola žádá opětovně velmoci o pomoc, ty však jen navrhují výměnu těchto osmanských oblastí za jiné (Hradečný a kol., 2008). Tlak velmocí na osmanskou říši se stupňoval, což dovedlo její představitele k radikálnímu kroku. Vyslala vojenskou expedici do Albánie, kde potlačila místní ozbrojený odpor a zajala velkou část představitelů Albánské ligy, které uvěznila či poslala do vyhnanství (Rychlík, 2009).

10.4 Střet Prizrenské ligy a Osmanské říše

Konfrontace osmanské armády s Prizrenskou ligou, která vedla k zatčení albánských čelních představitelů, zhoršila jejich vzájemné vztahy. Ty utrpěly již před samotným konfliktem, kdy Turci potlačovali národně-obrozené projevy Albánců a jejich snahy o získání větší autonomie v rámci říše (Hradečný a kol., 2008). Radikální nacionalistické jádro Albánské ligy začalo ostře vystupovat proti umírněným členům organizace a po sjezdu v Prizrenu v roce 1881 se ujalo vedení Ligy (Bittnerová a Moravcová, 2015). Jejich ostrá rétorika na adresu sultánského dvora vyvrcholila vojenskou akcí vůči osmanským posádkám na území Kosova, kde brzy ustanovili autonomní oblast řízenou rodilými Albánci. Ve vojenských akcích se mělo dále pokračovat na území celé Albánie, ale jejich plány ztroskotaly na agresivní politice vůči Istanbulu, který připravoval trestnou výpravu. Ta velice rychle pronikala směrem do centra albánského státu. Odpor, který kladly ozbrojené oddíly Prizrenské ligy při postupu osmanských vojsk, byl úspěšně prolomen a veškeré albánské jednotky rozprášeny. Sultán obnovil svoji moc nad územím Kosova a zlikvidoval Prizrenskou ligu (Štěpánek, 2011). Její představitele buď uvěznil či donutil k prohlášení, ve kterém vyjádřili lítost nad svým chováním a slíbili věrnost Osmanské říši (Hradečný a kol., 2008).

Prizrenská liga měla nepochybně obrovský význam při utváření národní identity albánského etnika. Potlačila roztržičnost Albánců v otázkách víry a sjednotila je za cílem ochrany jejich etnického prostoru před expanzí okolních států. Díky aktivnímu

vystupování jejích představitelů na mezinárodní politické scéně poukázala nejen na existenci albánského lidu, ale i na jeho důležitost při řešení problémů na Balkánském poloostrově (Hradečný a kol., 2008).

10.5 Poprizrenské období

Období po ukončení existence Prizrenské ligy vykazovalo obdobný charakter jako období po potlačení ozbrojených povstání v regionu v předcházejících staletích. Osmané zaváděli nad celým územím Albánie centralizační opatření vedoucí k potlačení pokusů místních obyvatel o vzpouru. Důraz byl kladen obzvláště na řádný výběr daní, pravidelné odvody bojeschopných mužů do osmanské armády, odzbrojení obyvatelstva a upevnění pozic osmanských úředníků v regionu. Veškerá tyto opatření vyvolala několik vzpour domácích obyvatel, které však měly spíše lokální charakter. Jednalo se čistě o protesty vůči istanbulskému diktátu než o jakýkoliv projev nacionalismu (Hradečný a kol., 2008).

Na samotném konci 19. století se ale opět vrací na albánskou scénu otázka nacionalismu v souvislosti s turecko-řeckou válkou a „makedonskou otázkou“ (Hradečný a kol., 2008). Albánci spatřovali v tomto neklidném závěru století naději na utvoření vlastní provincie v rámci státu. Důvodem obnovy těchto politicko-národních snah byla myšlenka ochrany všech oblastí obývaných albánským etnikem před agresivními křesťanskými sousedy. Proto z iniciativy čelních kosovských Albánců vznikla nová albánská liga zvaná Pejská (Pećská) podle města, ve kterém došlo k jejímu založení (Elsie, 2010). Nová politická organizace okamžitě začala pracovat na budování svých vojensko-politických buněk po celém albánském prostoru, zejména však v makedonských provinciích říše. Riziko odloučení těchto oblastí od albánského centra v Kosovu a Albánii bylo nejvyšší v souvislosti s plánovanými reformami Osmanské říše. Na jejich základě by makedonské oblasti získaly částečnou autonomii na centrální moci a zvýhodnění křesťanského obyvatelstva. Balkánské státy společně s evropskými mocnostmi považovaly Pejskou ligu za sultánův umělý výtvar, který měl sloužit ke zdržení zavádění reformy v makedonském prostoru (Hradečný a kol., 2008). Pod mezinárodním tlakem se nakonec Istanbul rozhodl zakročit proti Pejské lize vojenskou silou. Po mnohých tvrdých bojích se podařilo osmanské armádě Pejskou ligu roku 1900 zlikvidovat, což ale zákonitě neznamenalo obnovení sultánovy moci v regionu (Štěpánek, 2011).

10.6 Albánské národní hnutí na přelomu 19. a 20. století

Albánští obrozenci po nezdaru Prizrenské a Pejské ligy pokračovali v realizaci svých cílů hlavně v jazykové oblasti – zavedení albánských škol, vytvoření jednotného jazyka s vlastní abecedou a formování moderního evropského národa. Veškeré jejich úsilí se ale nadále střetávalo s omezeními sultánského dvora a vnitřní roztržitostí albánského etnika (Rychlík, 2009). Především náboženské faktory představovaly stěžejní překážku ke sjednocení obyvatel. Někteří z obrozenců navrhovali řešení založená na přijetí jednoho z hlavních náboženských proudů v zemi celým albánským etnikem. Tyto utopistická řešení však byla v praxi velice těžko realizovatelná, a tak většina představitelů národního hnutí přistoupila na myšlenku společného etnického a jazykového původu. Nápomocné jim měly být i teorie o původnosti albánského obyvatelstva na Balkánském poloostrově, které měly zvýšit povědomí Albánců o jejich bohaté a hrdé minulosti. Klíčovou roli při vytváření národních dějin sehrála postava středověkého albánského vojevůdce Skanderbega, který byl obrozenci interpretován jako hrdina a symbol albánského boje za svobodu a nezávislost (Hradečný a kol., 2008).

Snaha buditelů o povznesení albánského etnika na národ se setkávala s odporem u nejvyšších představitelů jak Osmanské říše, tak i ortodoxní křesťanské církve. Pověstným „trnem v oku“ bylo pro ně zavádění albánských škol, které zvyšovaly nejenom vzdělanost Albánců, ale i formovaly národní smýšlení tohoto doposud roztržitého etnika. Obě instituce proto velice tvrdým způsobem vystupovaly vůči jakýmkoliv projevům nezávislosti či nacionalismu ze strany Albánců. Přes veškeré překážky však začaly vznikat první ryze albánské školy s výukou v mateřském jazyce. Během své existence se potýkaly s nejrůznějšími problémy vyvolanými nenávisťou politikou Istanbulu, např. v letech 1902 až 1904 byly veškeré albánské školy uzavřeny a mnoho učitelů bylo zatčeno a následně uvězněno (Hradečný a kol., 2008).

V tomto období, kdy bylo albánské národní hnutí v Osmanské říši vystaveno pronásledování, sehrály zásadní albánské diaspory. Intelektuálové žijící v zahraničí publikovali knihy, časopisy a učebnice v albánském jazyce, které nemohly z již zmíněných důvodů v Osmanské říši vycházet. Obrozenci, žijící mimo vlast, přejali tímto způsobem roli utlačených domácích patriotů (Hradečný a kol., 2008).

10.7 Albánci a mladoturecký převrat

Krize, ve které se osmanské impérium nacházelo v 19. století, vyvrcholila na počátku 20. století. Nespokojená mladá turecká generace dávala vinu za politicko-hospodářský úpadek říše zkorumpovanému vládnoucímu režimu. Nespokojenost přerostla až do takové míry, že vedla ke zformování organizace zvané Výbor Jednota a pokrok, známější však pod jménem Mladoturci (Rychlík, 2009). Jejich cílem bylo odstranění přežitého absolutismu a zavedení rovnosti všech obyvatel říše bez ohledu na jejich etnický původ či náboženské vyznání. Tato protisultánská organizace získávala stále větší popularitu nejen u studentů a intelektuálů, ale i u širší veřejnosti a zejména u turecké armády. Roku 1908 přerostla nespokojenost mnohých vojenských posádek umístěných na Balkáně v masová povstání vedená mladotureckými důstojníky. Sultán pod hrozbou tažení této povstalecké armády vydal dekret, ve kterém přistupuje na všechny požadavky Výboru Jednota a pokrok (Psilos, 2006).

Významnou roli sehráli při mladoturecké revoluci samotní Albánci. Ti spatřovali v plánech prezentovaných Mladoturky příležitost pro naplnění svých vlastních cílů – dokončení transformace z roztržitého etnika v jednotný národ a získání vlastní autonomie v rámci státu. Proto mnohé albánské ozbrojené jednotky napomáhaly během převratu tureckým vzbouřencům (Rychlík, 2009). Po úspěšné revoluci vypuklo u mnohých Albánců nadšení, které však nemělo příliš dlouhého trvání. Mladoturci během následujících měsíců začali upevňovat své pozice na všech úrovních státní správy a místo očekávané etnické tolerance začali směřovat k výrazně nacionalistickému programu. Proto albánské národní hnutí ze strachu z represí nevystupovalo veřejně se svými politickými požadavky a spíše se soustředilo na dokončení procesu formování moderního národa na principech nacionalismu. Vznikaly nejrůznější kluby a spolky zaměřující se na podporu vzdělanosti a výuky v mateřském jazyce, které se časem staly „trnem v oku“ pro mladoturecké představitele říše (Hradečný a kol., 2008).

Obr. 6 Balkánský poloostrov v roce 1905 (zdroj: Sp Markezinis, 1905)

11. Albánská cesta k zisku nezávislosti a první světová válka

11.1 Albánské povstání z let 1909 až 1912

Postoj Mladoturků vůči netureckým obyvatelům říše se postupně měnil z tolerantního na nesnášenlivý. Veškeré projevy nesouhlasu s novým režimem či národně obrozenecké snahy byly tvrdě potlačovány. Zvláštní pozornost přitom věnoval mladoturecký režim právě Albáncům, které považoval za potencionální hrozbu pro stabilitu státu. Zákazy albánských klubů a spolků byly běžnou praxí, stejně tak jako zatýkání čelných představitelů národního hnutí (Psilos, 2006). Albánská obec se však nechtěla smířit s postupem nové osmanské vlády, která nedodržela sliby a závazky z předrevolučního období, a pokračovala v procesu utváření národa. To vedlo k dalšímu zhoršení vztahů mezi oběma stranami (Rychlík, 2009).

Na jaře 1909 došlo k prvním střetům mezi horaly ze severních částí Albánie a tureckými jednotkami. Přestože se ve městech a vesnicích podél hlavních dopravních tras podařilo trestné výpravě vcelku rychle obnovit pořádek, v horských krajích bylo potlačení vzbouřenců méně úspěšné (Rychlík, 2009). Ve stejnou dobu navíc propukají ozbrojená povstání na dalších místech obývaných albánským etnikem. Nová turecká trestná expedice vyslaná do oblastí nepokojů se již od samého počátku střetávala s houževnatým odporem albánských ozbrojenců. Přesto se jí postupně podařilo protivládního odpor rozložit (Hradečný a kol., 2008).

Nedlouho po prvních velkých povstáních Albánců vůči mladotureckému režimu z let 1909 a 1910, nastala roku 1911 další a tentokrát i organizovanější ozbrojená vzpoura. Jejím epicentrem se opětovně stala nejsevernější oblast Albánie. Oddíly vzbouřenců, dobře vybavených černohorskými zbraněmi a municí, postupovaly v boji proti tureckým posádkám relativně úspěšně, což vedlo k mobilizaci turecké armády a jejímu přesunutí na sever Albánie. Brzy po svém příjezdu zaznamenala množství vítězných bitev a zatlačila povstalce na černohorské území. Další vzpoura Albánců byla oficiálně potlačena, ale hrozba přetrvávala, jelikož do organizace dalších aktivit se výrazně zapojili představitelé národního hnutí (Rychlík, 2009).

Konflikt mezi oběma stranami se nadále vyostřoval, až následně na jaře 1912 přerostl v nové ozbrojené povstání. Na shromáždění čelných albánských představitelů a kmenových vůdců ve vesnici Junik (na území dnešního Kosova) byly poté

zformulovány základní požadavky a dohodnuta strategie povstalců při boji s tureckou armádou. Nově zorganizovaný odboj zaznamenal při svém postupu proti tureckým posádkám četná vítězství, což vyvolalo okamžitou reakci nové osmanské vlády, která vyslala do regionů zmítaných boji diplomatickou delegaci. Během společných jednání ji bylo ze strany Hasana Prishtiny, čelného představitele národního hnutí a pozdějšího albánského předsedy vlády, představeno albánské ultimátum, které obsahovalo požadavky na rozvoj hospodářství, infrastruktury a vzdělanosti Albánie. Po konzultaci delegace s osmanskou vládou bylo přijato. Tím končí několikaleté období albánských vzpour proti centrální moci (Hradečný a kol., 2008).

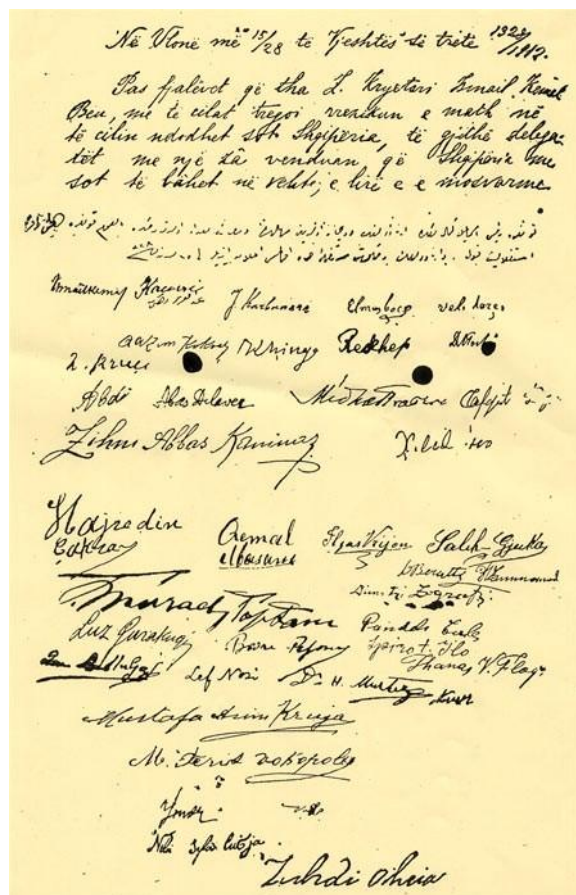
11.2 Albánský postoj k první balkánské válce

Uklidnění dlouhou dobu napjatých vztahů mezi Albánci a istanbulskou vládou vyvolalo urychlení vojenských příprav Balkánského svazu tvořeného Srbskem, Bulharskem, Řeckem a Černou Horou na válku s osmanskou říší. Koalici čtyř pravoslavných států znepokojily ústupky, které získali Albánci na centrální vládě, jelikož se obávaly, že v případě konfliktu budou albánské ozbrojené skupiny bojovat na straně Osmanů. Proto všemožnými prostředky chtěly zabránit tomuto scénáři (Hradečný a kol., 2008). Běžnou praxí bylo pobízení horských kmenů z Kosova a severní Albánie k odboji proti tureckým správcům či tajná diplomatická jednání s cílem zajistit neutralitu albánského obyvatelstva během nadcházející války. Ta definitivně vypukla 8. října 1912, kdy do válečného stavu s osmanskou říší vstoupila Černá Hora. V následujících říjnových dnech se k bohům připojily i zbylé státy Balkánského svazu (Weithmann, 1996).

Postoj albánské společnosti byl po zahájení válečného konfliktu značně nejednotný. Křesťanské kmeny v severních částech Albánie přijaly konflikt s nadšením a dokonce spolupracovaly s černoorskými jednotkami (Glenny, 2003). Naopak většinové muslimské obyvatelstvo považovalo zahájení bojů za překážku v uplatňování práv získaných po poslední velké vzpouře, proto takřka okamžitě po zahájení války začali čelní představitelé národního hnutí a jednotlivých ozbrojených skupin jednat o postoji albánského lidu v konfliktu. Výsledkem shromáždění bylo rozhodnutí, že se Albánci zúčastní války na straně Osmanské říše, aby zabránili případnému rozdělení albánského území mezi členy Balkánského svazu. Odezva albánského obyvatelstva však nebyla tak jednoznačná: mnoho Albánců se snažilo službě v osmanské armádě vyhnout nebo z armády dezertovalo, jiní upřednostnili před bojem pod osmanským

velením léty prověřenou taktiku partyzánského stylu boje, čímž se albánské bojové aktivity omezily výhradně na území obývaná albánským etnikem. Obrovské přesile spojenců však neměli šanci odolat, srbské, černoohorské a řecké jednotky rychle obsazovaly jejich území a pronikaly až do střední části Albánie (Hradečný a kol., 2008).

Za krajně nepříznivé situace, kdy velká část albánského území byla obsazena vojsky Balkánského svazu, začala domácí elita reprezentovaná Ismailem Qemalim připravovat vyhlášení nezávislosti Albánie, ve kterém spatřovala jedinou možnost na záchranu země. Diplomatické schůzky s představiteli Itálie a Rakouska-Uherska skončily pro albánskou delegaci úspěchem, jelikož obě velmoci vyjádřily podporu albánskému lidu v jeho zájmu o nezávislost. Dne 28. listopadu 1912 se proto ve Vloře uskutečnil první národní kongres⁴, který vyhlásil nezávislost Albánie na Osmanské říši, o které byla okamžitě informovaná nejen istanbulská vláda, ale i evropské mocnosti a Balkánský svaz (Weithmann, 1996).

Obr. 7 Deklarace nezávislosti Albánie z roku 1912
(zdroj: Nosi, 1912)

⁴ Zúčastnilo se ho 37 delegátů v čele s Ismailem Qemalim, který se po vyhlášení samostatnosti stal prvním albánským premiérem a zároveň i ministrem zahraničí

11.3 Nezávislá Albánie

Vyhlášením albánské nezávislosti byla naplněna dlouholetá snaha národního hnutí a Albánci poprvé v dějinách zformovali nezávislý národní stát. Přestože zůstávaly mezi obyvateli nového státu jisté regionální a náboženské rozdíly, s myšlenkou jednotnosti a svobody se většina z nich časem ztotožnila. Samotný začátek mladého evropského státu však nebyl snadný. Nově konstituovaná vláda kontrolovala jen zlomek albánského území, zbytek byl pod kontrolou vojsk Balkánského svazu (Bittnerová a Moravcová, 2015). Pokusy Albánců o ozbrojený odpor proti lépe vyzbrojeným a početnějším armádám pravoslavných států skončily naprostým fiaskem. Stejně ztroskotala i vojenská protiofenzíva turecké armády o znovudobytí evropských územích okupovaných státy Balkánského svazu. Istanbulská vláda viděla bezvýchodnost situace, ve které se nacházela, a proto přistoupila na uskutečnění mírové konference v Londýně, konané pod záštitou evropských velmocí. Dne 30. května 1913 byla podepsána mírová dohoda, znamenající přerozdělení evropských území Osmanské říše mezi vítězné spojenecké státy. Výjimku tvořila pouze malá oblast nacházející se v blízkosti Istanbulu a západní pobřeží Balkánského poloostrova při Otrantské úžině, kde se měl rozkládat nový evropský stát – Albánie (Hradečný a kol., 2008).

Na londýnské konferenci bylo řešeno kromě otázky vymezení hranic Albánie (viz podkapitola Změny hranic po první balkánské válce) i státní zřízení nového evropského státu. Delegáti proto tuto příležitost ustanovili Mezinárodní kontrolní komisi (MKK) nad Albánií, ve které měla zástupce každá ze šesti evropských velmocí. Její úkol spočíval kromě organizace vnitřní správy a působení mezinárodních jednotek v konfliktních zónách i v nalezení panovníka země. Tím se nakonec stal německý princ Wilhelm Wied z Neuwiedu (albánsky *Vilhelm Vidi*, vládl pak jako kníže *Vidi I.*), který jako jediný uspěl z velkého množství kandidátů, a to i přesto, že o existenci Albánie do ohlášení své kandidatury nevěděl (Hradečný a kol., 2008).

11.4 Vláda prince Wilhelma a první světová válka

Okamžitě po svém nástupu do funkce knížete započal Wilhelm budovat novou vládu, ve které jednotlivá ministerstva přerozdělil mezi významné osobnosti albánské společnosti. Proti jeho působení v zemi však protestoval radikální přívrženec mladoturků Haxhi Qamili, který kritizoval albánské muslimy za jejich odloučení od tradic a ochotu nechat si vládnout jinověrcem (Hradečný a kol., 2008). Neklidné období

následně přerostlo v četná povstání pod heslem „boje proti cizincům“ vedená samotným Qamilim, která společně se zahájením první světové války, donutila německého prince Wilhelma nadobro opustit území Albánie a vedla i k rozpadu Mezinárodní kontrolní komise. Albánie procházející hlubokou vnitřní krizí se stala snadnou kořistí pro evropské velmoci. Nejprve v říjnu 1914 obsadili Italové přístav Vlora s přilehlými oblastmi a poté na začátku roku 1916 do země vstoupila rakousko-uherská vojska, která zabrala dvě třetiny území Albánie, na kterých zřídila okupační správu (Tejchman, 2016).

Rakousko-uherská okupace je albánskými historiky hodnocena velmi pozitivně. Přívětivé uvítání rakousko-uherské armády albánskou společností bylo zapříčiněno z velké části úspěšnou propagandou Vídně, která vystupovala od samotného začátku jako přítel albánského lidu. Přátelské chování zástupců monarchie proto dovedlo mnohé představitele domácí elity ke spolupráci s okupační správou (Hradečný a kol., 2008). Jedním z nich byl i mladý začínající politik a muslimský předák Ahmet bej Zogolli (Zogu), který se výrazněji zapsal do dějin až v nadcházejících letech (Waters, 2011). Po ukončení bojů v severních a středních částech albánského území se okupační správa začala zabývat hospodářským rozvojem země. Během krátkého časového období vybudovala takřka celou infrastrukturu v podobě cest, mostů i železnic. Zaměřila se také na rozvoj vzdělanosti, vystavěla několik stovek základních škol a pokusila se podobně jako národní hnutí o sjednocení veškerých místních dialektů do jednotného albánského jazyka. Rakousko-uherská okupace severní a střední Albánie trvala až do září 1918, kdy dochází k prolomení soluňské fronty spojeneckými jednotkami (Tejchman, 2016).

Jižní část Albánie byla pod kontrolou francouzské armády, která v prosinci 1916 vyhlásila nad oblastí autonomii, v jejímž čele stanuli albánští hodnostáři. Pod tíhou útoků horalů ze severnějších částí Albánie, tajně podporovaných rakouskou okupační správou a německými jednotkami, zůstaly v oblasti francouzské vojenské oddíly až do února 1918 (Tejchman, 2016).

Ke konci války, kdy Albánii v hojném počtu opouštěly ustupující rakousko-uherské jednotky, obsadily celé území bez většího odporu armády Dohody. Následné přerozdělení Albánie mezi vítězné mocnosti proběhlo zejména ve prospěch Itálie, která získala kromě jižních oblastí, částečně i lokality na severu a ve středu země. Francie

obdržela do své správy na základě spojeneckých smluv korčskou oblast na jihu a úzký pruh na výhodě Albánie. Hornaté území na severu země při černo-horských hranicích naopak připadlo Srbsku, které zde ustanovilo svoji vlastní správu. Poslední a nejproblematictější oblastí při přerozdělování země byl Skadar, kde nakonec po vzájemné dohodě došlo k ustanovení mezinárodního dohledu států trojdohody – Francie, Velká Británie a Itálie (Tejchman, 2016).

12. Meziválečné období v Albánii

12.1 Konference v Paříži a kongres Lushnji

Budoucnost Albánie byla po konci první světové války nejistá. Důvodem nebyla pouze vnitřní roztržitost země, ale i neschopnost vítězných mocností dohodnout se na řešení albánské otázky. Velká Británie společně s Francií nebyla schopná zaujmout jednoznačný postoj, téma Albánie navíc na mírové konferenci v Paříži tvořilo spíše okrajový bod společných jednání. Naopak Řecko a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (dále jen Království SHS) zaujalo vůči Albánii radikální a nepřátelský postoj, považující albánskou nezávislost získanou v roce 1912 za obrovskou chybu, která mohla být dle jejich slov napravena pouze rozdělením země mezi sousední státy. Proti tomuto návrhu řešení albánské otázky však vystoupila odmítavě americká diplomacie. Celé situaci nepomohla ani nejednotnost domácí scény, kde se proti sobě postavily dvě osobnosti albánské politiky – Esad pashě Toptani a Turhan pashě Përmeti, reprezentující zájmy Wilhelma, resp. italské diplomacie. Přes veškeré vynaložené úsilí se ani jednomu z nich nepodařilo získat dostatečnou podporu domácího obyvatelstva pro stabilizaci země (Tejchman, 2016).

Riziko rozpadu země a obnovení bojů mezi lokálními vůdci vedlo k mobilizaci politických špiček státu na shromáždění v obci Lushnja ve dnech 28. až 31. 1. 1920, kde měla být definitivně vyřešena otázka budoucnosti Albánie (Tejchman, 2016). Účastníci kongresu zcela jasně deklarovali svůj nesouhlas s rozdělením státu mezi Řecko, Království SHS a Itálii, která chtěla získat území v regionu jako válečnou kořist z první světové války. Dalším důležitým bodem na shromáždění byla otázka státního zřízení země. Přestože Albánie neměla žádného panovníka a ani oficiálního kandidáta, bylo rozhodnuto o pokračování v tradici monarchie. Delegáti ustanovili jako prozatímní správce země radu čtyř regentů, ve které měla zastoupení každá z hlavních náboženských skupin země (sunnité, katolíci, pravoslavní a sekta beктаšů). Významným

krokem pro stabilizaci státu bylo ustanovení nové vlády, kterou vedl Sulejman bej Delvina. Ta vyslala vlastní reprezentaci na mírovou konferenci do Paříže a přesunula své sídlo do Tirany, které se stalo novým centrem Albánie (Hradečný a kol., 2008).

12.2 Mezinárodní uznání „nové“ Albánie

Po zvolení nové vlády opouštějí okupační vojska jednotlivých států albánské území. Hrozba rozpadu země na dílčí jednotky byla tímto krokem částečně zažehnána, a tak se Delvinova vláda mohla plně věnovat dosažení plného mezinárodně-právního uznání Albánie. Na konci roku 1920 proto posílá žádost o přijetí Albánie do Společnosti národů. Mezinárodní situace, která se vyvíjela ve prospěch nové vlády, totiž nasvědčovala, že uznání existence albánského státu nic nestojí v cestě. Na summitu Společnosti národů v Ženevě dne 17. prosince 1920 bylo tedy rozhodnuto o přijetí Albánie do Společnosti, čímž byla potvrzena i existence státu (Hradečný a kol., 2008).

Mezinárodní uznání Albánie neznamenaloby zákonitě vnitřní stabilizaci země. Na severu státu stále operovaly vojenské jednotky Království SHS, které podněcovaly místní křesťanské obyvatelstvo ke vzpouře proti „proturecké“ vládě v Tiraně. Následný ozbrojený konflikt mezi vzbouřenci a albánskou armádou skončil drtivým vítězstvím vládnoucích složek, ale zároveň znamenal obnovení mezinárodních jednání o albánské otázce. Na pařížské mírové konferenci byla proto rozhodnutím velvyslanců států vítězné dohody dne 9. listopadu 1921 potvrzena nezávislost a suverenita Albánie, a to takřka ve stejných hranicích jako v roce 1913. Důvodem realizace této konference byla skutečnost, že velmoci chtěly předejít dalším případným konfliktům v regionu a vyřešit tak otázku i hraničních sporů mezi Albánií a okolními státy. Přestože území Albánie se po drobných úpravách hranic ve prospěch Království SHS (menší území u Prizrenu – Gora a Has – a Debaru, naopak vesnice Lin/Lini u Ochridského jezera byla připojena k Albánii) lehce zmenšilo, vláda v Tiraně na tyto změny přistoupila. Konference dále předložila návrh Společnosti národů, aby Itálie v případě ohrožení Albánie vykonávala obranu země, a to i v případě, že albánští představitelé o ni nezažádají. Výsledky pařížského jednání nepřinesly pouze potvrzení albánské nezávislosti, ale uvrhly celou zemi do italské sféry vlivu (Hradečný a kol., 2008).

12.3 Mocenský vzestup Ahmeta Zogu

Na shromáždění v Lushnji, kde vznikla nová albánská vláda pod vedením Sulejmana bej Delvina, se výrazněji prosadil kmenový předák z oblasti Mati Ahmet bej Zogolli, který získal post ministra vnitra. V souladu s národně-obrozeneckými principy začal ve stejné době používat namísto turecké verze svého příjmení tu albánskou v podobě Zogu. Mocenský vzestup tohoto ambiciózního politika neohrozila ani demise Delvinovy vlády, která nedokázala výrazněji čelit silicímu tlaku ze strany Bělehradu (Hradečný a kol., 2008). Výsledkem voleb uskutečněných v dubnu 1921 bylo rozdělení sněmovny mezi pokrokovou stranu reprezentovanou Shefqetem Vërlacim a lidovou stranu, v jejímž čele stál pravoslavný biskup Fan Noli a Ahmet Zogu. Spíše než o „politické strany“ se však jednalo o volná uskupení vzniklá na základě společných zájmů a momentální neklidné situace ve státě (Tejchman, 2016). Nová vláda ale nedokázala stejně jako ta předchozí úspěšně řešit problémy země a proto rezignovala. Následné období politických šarvátek a bojů o moc dopadlo nejlépe pro Ahmeta Zogua, který s podporou armády a dobrovolníků ze svého rodného kraje obsadil Tiranu a ustanovil novou vládu v čele s Xhaferrem bej Ypi, kde sám sebe opětovně dosadil na post ministr vnitra (Hradečný a kol., 2008). Situace v zemi se tímto činem neuklidnila, ale naopak vyostřila, a to zejména poté co se v prosinci 1922 stal Zogu ministerským předsedou. Největším kritikem tehdejších politických poměrů v Albánii se stal Fan Noli, který po konfliktech se Zoguem opustil vládu a založil novou demokratickou stranu, ostře vystupující proti režimu svého bývalého stranického kolegy (Tejchman, 2016).

12.4 Vláda Fan Noliho a návrat Ahmeta Zogu

Vzrůstající tlak na vládu Ahmeta Zogua ze strany jeho odpůrců v čele s Fan Nolim pokračoval i po volbách do Ústavodárného shromáždění v roce 1923, ve kterých se ani jednomu ze dvou zneprátelených politiků nepodařilo získat potřebnou většinu. Zvrat v politickém dění Albánie nastal až v únoru 1924, kdy Zogu rezignoval na všechny své pozice ve vládě. Důvodem tohoto počínání byl strach o vlastní život, jelikož ve stejném měsíci byl na něj spáchán neúspěšný atentát. Opozice demise svého úhlavního nepřítele mistrně využila pro posílení svých vlastních pozic. Obzvláště aktivním v tomto období destabilizace se stal již zmíněný Fan Noli, který ve svých

prosloveh burcoval stoupence k protivládnímu povstání⁵. Zhoršující se situace v zemi a hrozba dalších atentátů donutila Zogua v březnu 1924 k útěku z Albánie do Království SHS. Opozici již nikdo nebránil v uskutečnění protivládního povstání. To se následně i v červnu 1924 uskutečnilo. Povstalecké jednotky se nesetkaly při postupu na hlavní město Albánie s žádným větším odporem a tak 16. června 1924 ho bez větších bojů obsazují (Tejchman, 2016).

Novým vládcem Albánie se stává největší odpůrce starého režimu Fan Noli, který okamžitě po uchopení moci vytváří novou vládu složenou ze sobě věrných představitelů katolické, pravoslavné i muslimské inteligence, vojenských důstojníků, statkářů a vůdců kosovské iredenty⁶. Prvořadým cílem Noliho vlády bylo mezinárodní uznání jeho režimu. Většina velmocí však zastala odmítavý postoj k červnovému převratu, a tedy i k vládě vzniklé na základě tohoto protivládního povstání. Nejostřeji proti svržení Zoguova režimu vystupovalo Království SHS, které poskytlo Zoguovi a dalším politickým představitelům země azyl a finanční i materiální podporu pro výcvik albánských jednotek na jeho území (Hradečný a kol., 2008).

V prosinci 1924 se jednotky Ahmeta Zogu přesouvají přes jugosávsko-albánské hranice a postupují směrem na Tiranu bez většího odporu vládních sympatizantů. Dne 24. prosince 1924 obsazují jednotky hlavní město Albánie a Zogu se stává vítězem mocenských bojů v zemi. Fan Noli prchá z Albánie do Itálie a následně do USA, kde v roce 1965 umírá. Zogu svolává nový parlament tvořený pouze svými přívrženci a prohlašuje Albánii republikou, v jejímž čele stanul jako prezident. Následná léta jsou charakteristická posilováním pozic Zoga a jeho stoupenců, likvidací veškeré opozice, ochlazením vztahů s Královstvím SHS a vměšováním italské expanzivní politiky (Tejchman, 2016). Velkou změnou pro albánskou společnost byl v září 1928 přechod z republiky opětovně na monarchii. Zogu se jako král Zog I. prohlásil vládcem „všech Albánců“, což vyvolalo pobouření u okolních balkánských států s albánskou menšinou, jelikož označení „král Albánců“ pochopily jako Zogovu snahu o reprezentaci Albánců i mimo hranice vlastního státu (Bittnerová a Moravcová, 2015).

⁵V Albánii se po demisi Zogua chopila moci nová vláda v čele s Věřlácim, která se ale nacházela v nelehké situaci, jelikož si nezískala důvěru opozičních politiků kvůli kontaktům na Ahmeta Zogua

⁶iredentismus je politický směr, snažící se o připojení jiné části státu s vlastní národností menšinou

12.5 Italský vliv nad územím Albánie

Ochlazení vztahů mezi Zogem a Královstvím SHS napomohlo Itálii při prosazování jejího vlivu v Albánii, kde se začala vměšovat do státní politiky a hospodářství (Tejchman, 2016). Italské investice směřovaly především do rozvoje infrastruktury (silnice, mosty, železnice), ale i do výstavby administrativních budov. Významným krokem bylo založení Národní banky, která emitovala albánskou měnu. Vztahy mezi oběma zeměmi se nadále prohlubovaly a vedly v prosinci 1926 k podepsání italsko-albánské dohody zvané jako první tiranský pakt, která znamenala, že jakékoliv porušení politické, právní či územní integrity Albánie by bylo proti zájmu obou zemí (Tase, 2012). Italské vměšování do albánské politiky přerostlo v podpis tzv. druhého tiranského paktu v listopadu 1927, který z Albánie de facto udělal italský protektorát. Zogu se pokusil svým aktivním vystupováním na mezinárodní politické scéně zvrátit narůstající tlak fašistické Itálie, ale podpory se mu nedostalo ani ze strany velmocí v čele s Velkou Británií a Francií, ani ze strany balkánských států (Hradečný, 2008). Řím nadále pokračoval ve snaze o absolutní ovládnutí země, což se mu podařilo na začátku 40. let (Tejchman, 2016).

12.6 Počátek italské okupace Albánie

Dne 25. března 1939 přijíždí do Tirany italská delegace s ultimátem, ve kterém žádala o vytvoření peněžní i celní unie mezi oběma státy, umístění vlastních vojenských jednotek na území Albánie, kontrolu nad důležitými přístavy, letišti, železničními a silničními uzly a dosazení italských občanů do nejvyšších úřadů. Albánští politici v čele se Zogem se přijetí ultimáta bránili a pokoušeli se najít východisko z této nelehké situace, fašistická Itálie však stupňovala svůj politický nátlak na představitele země, až se nakonec rozhodla pro obsazení země vojenskou silou (Hradečný a kol., 2008). Na začátku dubna 1939 se na pobřeží Albánie vylodila italská armáda, která bez většího odporu místních obyvatel či armády rychle postupovala směrem na Tiranu. Bezvýchodnost situace donutila krále Zoga I. s rodinou uprchnout ze země do Řecka (Tase, 2012). Zbytek albánských politických špiček, který zůstal ve vlasti, přešel pragmaticky na italskou stranu. Mezinárodní politická scéna byla násilným obsazením suverénního státu pobouřena, ale žádné konkrétní kroky k nápravě neučinila (Hradečný a kol., 2008).

13. Albánie za druhé světové války

13.1 Italská okupace Albánie a zapojení Albánců do války

Po úspěšně provedeném vojenském obsazení země začal Řím okamžitě integrovat Albánii do italského impéria. Do úřadů byli dosazováni italští občané či případně poitalští albánští představitelé. Předsedou loutkové vlády se stal dlouholetý kritik Zogova režimu Shefqet Vërlaci a novým králem země italský král Viktor Emanuel III., čímž byla mezi oběma zeměmi vytvořena personální unie (formálně ale Albánie zůstala nezávislým státem). Itálie z Albánie udělala svou surovinou⁷ a vojenskou základnu pro invazi na Balkán (Hradečný a kol., 2008).

Po vypuknutí druhé světové války 1. září 1939 italská diplomacie ostře vystoupila vůči Řecku. Plán na jeho ovládnutí začala Itálie realizovat v říjnu 1940, kdy první italské jednotky s podporou několika tisíc albánských vojáků překročily řecké hranice a započaly tažení za podmaněním země. Počáteční rychlý postup italské armády byl brzy zastaven řeckou protiofenzívou, která vytlačila nepřítele za hranice vlastního státu a postupovala dále směrem do Albánie. Nepříznivý vývoj konfliktu v neprospěch fašistické Itálie dával Mussolini za vinu Albáncům, které označil za zrádce a dezertéry. Ve skutečnosti za neúspěchem italského plánu stála neschopnost generálů a špatné technické zabezpečení mise (Hradečný a kol., 2008).

Německo se v souvislosti se změnou politických poměrů v Jugoslávii a zapojením britských dobrovolníků do italsko-řeckého konfliktu na straně řecké vlády rozhodlo pro likvidaci Jugoslávie i Řecka. Na začátku dubna 1941 započalo vojenské tažení Německa, Itálie a satelitních států osy na Balkáně (Maďarsko, Bulharsko) proti Jugoslávii a Řecku. Rychlý průběh války znamenal nejen kapitulaci obou států, ale i osvobození Albánie od řecké armády. Následně uskutečněná konference ve Vídni rozhodla o vymezení hranic mezi Německem a Itálií na Balkánském poloostrově a tedy i o vzniku tzv. „Velké Albánie“ (viz podkapitola „Velká Albánie“) (Hradečný a kol., 2008).

⁷veškeré nerostné bohatství země (ropa, železná a chromová ruda) a zemědělské produkty byly vyváženy do Itálie pro potřeby armády

13.2 Albánský odboj proti okupaci

Po obsazení Albánie italskou armádou vypukly na některých místech v zemi menší nepokoje charakteristické demonstracemi a stávkami. Podmínky pro albánský odboj však nebyly však v prvních letech okupace příznivé. Většina Albánců byla s působením italské správy v zemi spokojena, jelikož umožnila naplnit sen o vytvoření tzv. „Velké Albánie“. Proti okupantům radikálně vystupovali pouze albánští komunisté, kteří v hlavním městě zinscenovali několik demonstrací proti fašistickému režimu. Velký obrat v odboji nastává v listopadu 1941, kdy se v Tiraně sešlo patnáct vůdců komunistických partyzánských skupin a byla založena Komunistická strana Albánie (*Partia Komuniste e Shqipërisë, PKSh*) do jejíhož čela se postavil Enver Hoxha. Původně nepočetná skupinka získávala velice rychle na popularitě a vytvořila s přívrženci krále Zoga I. tzv. Národně osvobozené hnutí (*Levizja Nacional Çlirimtare, LNÇ*), čímž vznikl jednotný albánský odboj proti fašistické vládě (Tejchman, 2016).

Rozkvět partyzánského odboje společně s úspěchy některých skupin při osvobozování méně dostupných oblastí ve střední Albánii však vedl k rozkladu jednotného antifašistického odporu. Na území Albánie začaly v listopadu 1942 kromě jednotek PKSh operovat také partyzánské skupiny patřící k Národní frontě (*Balli Kombëtar, BK*), kterou utvořili albánští republikáni, nacionalisté a armádní důstojníci. Představitelé BK považovali za největší hrozbu pro budoucnost Albánie PKSh, což vedlo k zastavení veškerých operací proti kolaborantské vládě a okupantům. Následná deklarace Národní fronty o boji proti komunistickým živlům v zemi vedla italskou správu k toleranci této odbojové organizace (Tejchman, 2016). Roztržičnost albánské odboje se pokoušela vyřešit Velká Británie prostřednictvím společných schůzek s představiteli BK a LNÇ. Diplomatická snaha Britů vyšla však na prázdno, jelikož sjednocení obou partyzánských proudů nenastalo a naopak vše směřovalo k vzájemnému konfliktu mezi BK a LNÇ (Štěpánek, 2011).

13.3 Německá okupace Albánie a vítězství komunistů

Kapitulace fašistické Itálie v září 1943 znamenala rozklad italských vojenských sil na Balkánu a posílení pozic Národně osvobozeného hnutí, které osvobodilo značná území na jihu Albánie. Úplnému osvobození země však zabránil příchod německých vojsk, která velice rychle nahradila italské jednotky v klíčových lokalitách

(Hradečný a kol., 2008). Německé velení si chtělo zajistit podporu albánského obyvatelstva vyhlášením „nezávislosti“ Albánie, které se uskutečnilo 16. října 1943, kdy loutkové Ústavodárné národní shromáždění odsouhlasilo „oddělení Albánie od Itálie“. Noví okupanti okamžitě po obsazení země začali s reorganizací albánské armády a četnictva a sjednocováním veškerých pravicových proudů v zemi. Díky úspěšné politice se jim podařilo získat na svoji stranu jak nacionalisty z Kosova, tak i Balli Kombëtar. Německé velení tak získalo několik tisíc pravicově smýšlejících Albánců k posílení svých vlastních jednotek v boji s LNÇ, které ovládalo značná území na jihu Albánie. Německý útok za podpory kolaborantů zaznamenal několik úspěchů, ale následná protiofenzíva komunistů útočnický z jejich území vytlačila. Po nezdařených pokusech okupantů o opětovné ovládnutí ztracených území začali hitlerovce opouštět i poslední sympatizanti z řad albánských občanů. Poslední pravicoví představitelé uprchli ze země či se přesunuli do oblasti Kosova, kde se bojovalo ještě po celý rok 1945 (Tejchman, 2016). Osvobozování země od hitlerovského Německa skončilo 29. listopadu 1944, kdy Národně osvobozené hnutí dobylo Shkodru (Skadar) – poslední oblast obsazenou okupanty. Během druhé světové války zemřelo přibližně 28 000 Albánců a dalších 12 000 bylo zraněno (Štěpánek, 2011).

Konec války na území Albánie nastínil budoucí politické ubírání země. Komunistická strana Albánie se stala dominantní a i jedinou fungující politickou stranou v zemi, která se po porážce Němců chopila veškeré moci ve státě (Štěpánek, 2011).

14. Komunistická Albánie

14.1 Komunistická strana Albánie u moci

Na rozdíl od sousedních balkánských států byla již na konci války u moci v zemi Komunistická strana Albánie, která uvěznila nebo popravila většinu zbylých opozičních politiků z řad nacionalistů či monarchistů. Již v lednu 1945 zažádala nová čistě komunistická vláda o své uznání na mezinárodní politické scéně. V čele komunistické strany stanul „hrdina“ albánského odboje Enver Hoxha, který měl před sebou nelehký úkol v podobě obnovy a modernizace válkou zničené země. Na konci srpna 1945 byla provedena první pozemková reforma, jež znamenala odebrání většiny půdy velkostatkářům. Po parlamentních volbách 2. 12. 1945, které suverénně vyhrála Demokratická fronta Albánie (*Fronti Demokratik i Shqipërisë*), kandidátka v čele se

staronovým předsedou vlády Enverem Hoxhou vytvořená a kontrolovaná PKSh (Tejchman, 2016), proběhla v květnu 1946 druhá pozemková reforma. Vyvlastněna byla většina obdělávatelné půdy v zemi. Stát využil získanou půdu buď pro potřeby nově zřizovaných zemědělských podniků/družstev či ji přerozděloval mezi rodiny bezzemků a maloročníků (Hradečný a kol., 2008).

Samotný počátek hospodářské obnovy země byl spjatý s finanční pomocí Jugoslávie, která uvažovala o začlenění Albánie do federace jako jeden z členských států. Politický nátlak Bělehradu na Tiranu narůstal, až následně vyvrcholil odstoupením několika významných členů z vedení strany. Oslabena byla i pozice Envera Hoxhy na úkor jeho kolegy a spolubojovníka z let odboje Koçi Xoxea (Cabada a Kolarčíková, 2016), který zastával nejen funkci místopředsedy vlády, ale i ministra vnitra, čímž ovládal tajnou policii. Xoxe, podporovaný jugoslávským vedením, upevnil svoji moc na plénu Ústředního výboru Komunistické strany Albánie a stal se tak nejmocnějším mužem ve státě. Mocenský vzestup Xoxeho a vměšování Jugoslávie do domácí politiky vyvolal znepokojení u Hoxhy. Ten proto navazuje kontakt s Moskvou, aby ubránil svoje vůdčí postavení v Albánii (Tejchman, 2016).

14.2 Příklon k Sovětskému svazu a upevnění vedoucí pozice Envera Hoxhy

Vnitřní napětí v Albánii dovedlo Envera Hoxhu až do Moskvy, kde se v červenci 1947 osobně setkal se Stalinem. Prohlášení sovětského „kormidelníka“ o nelibosti z jugoslávského rozpínání na Balkáně a následná roztržka mezi Sovětským svazem a Jugoslávií na jaře 1948 vedla k upevnění pozice Hoxhy v čele Albánie (Tejchman, 2016). Ukončení jugoslávského vměšování vedlo k pádu Xoxeho a jeho stoupenců. Hoxha, který se stal neomezeným vládcem země, zbavoval funkce veškeré politiky spolupracující s Titovým režimem. Na stranickém sjezdu PKSh v listopadu 1948 bylo s Xoxem a jeho spolupracovníky nakládáno jako se zrádci vlasti a agenti Jugoslávie⁸. Všichni byli vyloučeni z komunistické strany a následně zatčeni. Politický proces, trvající čtyři měsíce, skončil pro Xoxeho trestem smrti a pro jeho nejvěrnější stoupence dlouholetým vězením a nucenými pracemi (Hradečný a kol., 2008).

⁸ na sjezdu bylo rozhodnuto mimo jiné o přejmenování Komunistické strany Albánie na Albánskou stranu práce (*Partia e Punës e Shqipërisë*)

Nové přátelství mezi Albánií a SSSR přinášelo Hoxhově režimu mnohé výhody. Sověti dováželi do země potraviny a zajistili i vojenskou ochranu před Západem v dobách studené války. Albánie se zcela orientovala v oblasti zahraničního obchodu na Sovětský svaz. Do SSSR mířila nejen albánská ropa, ale i barevné kovy a asphalt, které se začaly ve velkém těžit na počátku 50. let. Albánie však stále zaostávala za okolními státy Balkánu a byla proto závislá na finanční pomoci ze strany zemí východního bloku v čele se Sovětským svazem a Československem. Veškerá nesplnění hospodářských plánů dával režim za vinu „zrádcům“ uvnitř vlastních řad, se kterými byly vedeny zinscenované politické procesy či byli tito jedinci podrobeni drobnohledu tajné policie zvané Sigurimi. Naopak velkého pokroku zaznamenala Hoxhova vláda v oblasti vzdělanosti, kdy se do roku 1952 naučilo číst a psát půl milionu Albánců, což v zemi, ve které bylo těsně po válce 80 % lidí negramotných, obrovským úspěchem (Tejchman, 2016).

14.3 Odklon od Sovětského svazu k Číně

Po smrti Stalina v březnu 1953 dochází ke změně politiky SSSR. V čele komunistické strany stanul N. S. Chruščov, který razil politiku odstranění stalinismu. Enver Hoxha však razantně vystupoval proti jakékoliv formě destalinizace, jelikož si uvědomoval, že by tím byla ohrožena jeho vůdčí pozice v zemi. Na druhou stranu si byl vědom i finanční a hospodářské závislosti na Sovětském svazu (Glenny, 2003). Proto již v červenci 1953 odstoupil z pozice ministra zahraničních věcí a obrany a o rok později se vzdal i své funkce předsedy vlády. Vše tak učinil, aby si i nadále zajistit finanční pomoc východního bloku a udržel svoji vedoucí pozici v čele Komunistické strany Albánie (Hradečný a kol., 2008).

Důležitost SSSR a jeho satelitů pro fungování albánské ekonomiky narůstala již od konce druhé světové války až do závěru 50. let, kdy dochází k rapidnímu ochlazení vzájemných vztahů. Pravidelné dodávky zboží a zařízení z východního bloku využívala Albánie pro rychlý proces industrializace země (Cabada a Kolarčíková, 2016). Rozvoj zaznamenalo především těžební odvětví průmyslu (ropa, železná ruda, uhlí) a výroba chromu (Tejchman, 2016).

V polovině 50. let dochází však k postupnému odlučování Albánie od Sovětského svazu. Hoxha odmítl nejen napravení vztahů s Jugoslávií, ale odmítl i výzvu XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS) o boji se stalinismem.

Ke zlepšení již tak dost vypjatých vztahů mezi oběma zeměmi nenapomohlo ani prohlášení Chruščova při návštěvě Albánie, ve kterém vyjádřil svůj návrh na přeměnu Albánie v agrární základnu Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). Nesouhlas Hoxhy s tímto návrhem vedl k okamžité reakci SSSR, který zastavil dodávky potravin, strojů a financí do země. Hospodářství Albánie, které bylo z velké části závislé na podpoře ze strany Sovětského svazu a jeho satelitů, muselo hledat pomoc u jiného donátora – Číny (Tejchman, 2016).

Zhoršující se sovětsko-čínské vztahy dovedly režim Hoxhy k radikálnímu rozhodnutí. Na poradě lídrů komunistických stran zemí východního bloku v roce 1960 prohlásil zástupce albánského vůdce nesouhlas PKSh s chruščovovými ostrými politickými výpady vůči novému albánskému spojenci Číně. Sovětský svaz reagoval na prohlášení okamžitým zastavením veškeré finanční i materiální pomoci Albánii, odvolal veškeré své specialisty ze země a zrušil i vojenskou základnu ve Vlorském zálivu. Režim Envera Hoxhy naopak začal s politickými čistkami ve vlastních řadách, zaměřenými na prosovětské politiky a dále spoléhal na hospodářskou pomoc Číny (Hradečný a kol., 2008).

Situace uvnitř státu byla charakteristická likvidací prosovětských politiků a upevnováním nedotknutelné vůdčí pozice Envera Hoxhy. V souvislosti s nově nastolenou politikou PKSh, která se rozhodla „bojovat s byrokracií a buržoazními přežitky“, došlo k odchodu tisíce byrokratů do továren, zákazu všech náboženství či výstavbě desetitisíc pohraničních betonových bunkrů na ochranu státu před vnějším nepřítelem (Tejchman, 2016).

14.4 Poslední léta hoxhismu

Sedmdesátá léta v Albánii jsou typická posilováním pozic Hoxhy a jeho stoupenců a ukončením čínsko-albánských vztahů. Hospodářská pomoc Číny byla definitivně zastavena na konci 70. let po kritice tamního režimu albánskou politickou špičkou. Pozici hlavního obchodního partnera zaujala Jugoslávie, se kterou došlo k obnovení kontaktů již před zhoršením vztahů Tirany s Pekingem (Tejchman, 2016).

Na domácí scéně naopak stárnoucí a nemocný diktátor rozpoutal novou vlnu čistek, která znamenala likvidaci mnoha do té doby vlivných a mocných politiků v čele s dlouholetým hoxhovým spolupracovníkem Mehmetem Shehuem (Cabada a Kolarčíková, 2016). Teror tajné policie Sigurimi se nevyhnul ani vysoce postaveným

důstojníkům armády, kteří byli obviněni z „připravovaného převratu“, nebo politikům prosazujícím zrušení izolace země (Hradečný a kol., 2008). Výsledkem těchto stranických čistek bylo obklopení Hoxhy komunisty střední generace, mezi nimiž byl i budoucí nástupce všemocného diktátora Ramiz Ali. Když 11. dubna 1985 Enver Hoxha zemřel, skončila tak čtyřicet let trvající diktatura, která vedla k izolovanosti země od okolního světa (Cabada a Kolarčíková, 2016).

14.5 Pád komunistického režimu

Po smrti Envera Hoxhy se moci v zemi chopil již zmíněný Ramiz Ali, který pokračoval v politice nastolené mrtvým diktátorem a zcela se i přihlásil k jeho odkazu. Pouze v otázce izolace země vystupoval opatrněji než jeho předchůdce. Nová vláda se snažila jistými ústupky (př. ponechávání části zisků atd.) vůči průmyslovým podnikům a zemědělským družstvům zlepšit stále zhoršující se sociální situaci mnohých obyvatel země. Jednalo se však jen o drobné „kosmetické“ změny, které životní úroveň občanů příliš nezlepšily. Naopak v otázkách zahraniční politiky byly změny daleko výraznější. Od druhé poloviny 80. let začala albánská vláda navazovat diplomatické styky s mnohými evropskými státy, se kterými v minulosti veškeré kontakty přerušila. V letech 1987 až 1989 byla obnovena velvyslanectví v Bulharsku, Československu, NDR a Maďarsku (Tejchman, 2016).

Přes veškeré již realizované změny a změny, které ještě měly v následujících letech nastat dle přijatého volebního programu Komunistickou stranou Albánie (př. vytvoření tržní ekonomiky, ochrana lidských práv a svobod atd.), nespokojenost obyvatel země narůstala. Vnitřní krize přerostla v únoru 1991 ve veřejné protesty studentů za zlepšení životních podmínek a odstup současné vlády. Postupně počet demonstrantů v hlavním městě narostl až na sto tisíc (Hradečný a kol., 2008). Protesty proti stávajícímu režimu probíhaly i v dalších velkých městech v zemi – Drač, Skadar a Kavaje (Tejchman, 2016). Neklidná situace v zemi donutila komunistickou stranu dne 31. března 1991 k uskutečnění prvních pluralitních parlamentních voleb v zemi po dlouhých 68 letech, ve kterých zaznamenaly úspěch hned tři opoziční strany. Tou nejvýznamnější byla jednoznačně Demokratická strana v čele se Salim Berishou, prosazují naprosté oprostění Albánie od komunistické minulosti a zapojení země do evropského dění. Komunistická strana, přestože zvítězila ve volbách, nedokázala uklidnit stále pokračující demonstrace a ani zajistit hospodářskou stabilitu či přilákat zahraniční investory. Rozklad komunistické ideologie v zemi pokračoval až do

březnových voleb roku 1992, kdy suverénním vítězem se stala Demokratická strana, která porazila Socialistickou stranu Albánie (nástupkyni komunistické strany) (Hradečný a kol., 2008).

Chaotické období přechodu z komunistické diktatury na demokratický stát na začátku 90. let bylo doprovázeno nejen četnými demonstracemi, ale i rabováním, nedostatkem potravin a pracovních příležitostí, rozkrádáním majetku zemědělských družstev, nemocnic či škol a masivním odchodem mladých Albánců za lepší budoucností do zahraničí, zejména Itálie a Řecka (Hradečný a kol., 2008).

15. Albánie na konci 20. století

Po březnových volbách v roce 1992, které znamenaly definitivní porážku Socialistické strany, podává Ramiz Alia demisi na post prezidenta země. Novým Albánským vůdcem se stává tehdejší předseda Demokratické strany Salim Berisha, který společně s novým premiérem Alexanderem Meksim zahajuje proces dekomunizace země. Nová vláda se snažila hospodářsky stabilizovat zemi i za pomoci integrace Albánie do mezinárodních společenství. Velký dopad na zlepšení albánské ekonomiky měl vstup země do Organizace islámské konference, která poskytla 100 milionů dolarů na podporu domácího exportu. Díky podpoře zahraničních států se povedlo stabilizovat měnu, zpomalit inflaci a snížit nezaměstnanost. Albánie přes veškerou mezinárodní pomoc zůstávala však nejchudší zemí Evropy (Tejchman, 2016).

Krizi zaznamenal i samotný proces demokratizace, jelikož se začala ve větší míře objevovat korupce a organizované formy zločinu. Ke zlepšení situace nenapomohly ani červnové volby roku 1996, znamenající opětovné suverénní vítězství Demokratické strany. Mezinárodní organizace v čele s OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě) odmítly uznat výsledky voleb za právoplatné kvůli nesrovnalostem v počtu hlasů (Tejchman, 2016). Krize vlády nadále pokračovala a vyvrcholila krachem pyramidových fondů, do kterých velká část albánské populace vložila veškeré své jmění. Tyto investiční společnosti od konce roku 1996 přestaly plnit své závazky vůči klientům a postupně jedna za druhou vyhlášovala bankrot či naprosto přestaly existovat. Velká část věřitelů přišla o veškeré své úspory ve prospěch majitelů těchto pyramidových fondů. Vláda v čele s prezidentem reagovala na celou situaci opožděným prohlášením o prošetření těchto společností a částečným odškodněním věřitelů. Nespokojenost obyvatel s podvodnými fondy se přenesla i na vládu, která

nebyla schopná kromě slibů uskutečnit žádná konkrétní opatření proti majitelům investičních společností. Následné nepokoje brzy přerostly do otevřeného povstání vůči vládě (Hradečný a kol., 2008).

Berisha se pokusil zastavit povstání uvrhující Albánii do chaosu, odvoláním premiéra Meksiho a vytvořením nové vlády Demokratické strany. Značně rozhořčení obyvatelé země ale nebyli s tímto drobným ústupkem spokojeni a považovaly ho za nedostatečný (Tejchman, 2016). Proto 2. března 1997 vyhlásil prezident Berisha v zemi výjimečný stav, který zakazoval jakákoliv shromáždění, zavedl cenzuru či umožňoval využití armády pro potlačení nepokojů. Na jihu země přerostla nespokojenost obyvatel v ozbrojenou vzpouru proti autoritářskému postupu prezidenta. Albánci vybavení ukradenou výzbrojí z armádních skladů začali vyhánět z měst politické představitele Demokratické strany, osvobozovat trestance z věznic a rabovat (Hradečný a kol., 2008).

Země se ocitla na pokraji občanské války, což donutilo Berishu požádat o pomoc EU a NATO (*North Atlantic Treaty Organization* – Severoatlantická aliance). Evropská unie si uvědomovala naléhavost řešení „albánské krize“ a proto na úrovni svých institucí zahájila okamžité jednání. Bohužel nedošlo k vzájemné dohodě mezi členskými státy, a tak iniciativu na mezinárodní scéně převzala Itálie (Tejchman, 2016). Na základě jejího popudu u OSN a OBSE vznikly Mnohonárodnostní ochranné síly v Albánii (*Multinational Protection Force in Albania* – MPFA), které měly zajistit stabilizaci Albánie a přerozdělení humanitární pomoci. Samotná operace MPFA vstoupila do dějin pod názvem ALBA a započala 14. dubna 1997 (Hradečný a kol., 2008).

Relativně úspěšné působení MPFA na albánské půdě umožnilo konání nových voleb, které se uskutečnily za mezinárodního dohledu 29. června 1997. Jejich vítězem se stala jednoznačně Socialistická strana v čele s budoucím předsedou vlády Fatosem Nanoem. Změna v politickém vedení společně s vládními omyly v předcházejících letech donutila k rezignaci prezidenta Berishu, jehož ve funkci nahradil socialista Rexhep Meidani. Nová vláda se zaměřila na obnovu stability a ekonomický růst země. Díky štědrým finančním darům ze strany Itálie se podařilo na konci 90. let zajistit mírný nárůst ekonomiky Albánie, ale nezaměstnanost v zemi se stále pohybovala okolo 18 %. Přes veškerou snahu socialistické vlády se nepodařilo vnitřně stabilizovat zemi, o čemž svědčí i fakt, že v září 1998 se pokosily přívrženci bývalého prezidenta Berishy o státní

převrat. Přestože byl neúspěšný, donutil premiéra Nanao podat demisi a na jeho místo ho nahradil Pandeli Majko, který soustředil svoji pozornost směrem ke Kosovu (Tejchman, 2016).

Kosovský konflikt představoval pro novou vládu obrovskou zkoušku, jelikož do Albánie z důvodů bojů v sousedním státě uprchlo 450 tisíc osob. Albánie, která se ještě stále vzpamatovala z ozbrojeného povstání, nebyla schopná zvládat příliv obrovského množství utečenců. Imigranti z Kosova žili často v tristních podmínkách, odkázání na humanitární pomoc. Na severu země, kde byla soustředěna většina uprchlíků, se rozvíjelo pašeráctví a organizovaná zločinnost. Konec války v Kosovu přinesl až uklidnění situace a postupnou stabilizaci severních regionů Albánie (Pelikán a kol., 2016).

16. Albánie v novém tisíciletí

16.1 Albánská politická scéna

Počátek 21. století je charakteristický pokračováním politických třenic mezi dvěma nejsilnějšími stranami v zemi – Demokratickou stranou Albánie v čele se Salim Berishou a Socialistickou stranou Albánie v čele s Fatosem Nanou (Pelikán a kol., 2016).

Po skončení kosovské války byl Majko zdiskreditován a ve funkci premiéra země ho nahradil Ilir Meta za podpory Nanao. Volby na přelomu června a července roku 2001 potvrdily pouze dominanci socialistů na domácí politické scéně. Staronovou vládu Metyho však zasáhla krize uvnitř Socialistické strany, ve které o moc soupeřil Fatos Nano s mladou generací politiků, reprezentovanou Metym a Majkou. Vítězem tohoto stranického boje o moc se stal Nano, ale vládní krizi se mu „zažehnat“ nepodařilo. Společně s hospodářským propadem země a demonstracemi stoupenců Demokratické strany proti socialistické vládě nastalo po parlamentních volbách v červenci 2005 ke změně ve vedení země (vlády se chopila Demokratická strana), ale i k obměně vedení Socialistické strany (nový předseda Edi Rama) (Pelikán a kol., 2016).

Rozepře mezi vládou a opozicí pokračovaly v nadcházejících letech bez ohledu na to, která politická strana byla momentálně u moci. Domácí politickou scénou otřásl i množství korupčních skandálů některých poslanců či ministrů

(Pelikán a kol., 2016). Pokračující vyostřená situace mezi vládnoucími demokraty a opozičními socialisty vyvrcholila v lednu 2011, kdy při demonstracích sympatizantů Socialistické strany v hlavním městě zastřelili příslušníci státních bezpečnostních složek tři účastníky (Česká televize, 2011). Následné vzájemné osočování politiků obou táborů o vině za smrt tří občanů směřovalo k opětovnému vyvolání krize, kterou se podařilo zažehnat až vyslancům EU. Vzájemná nevraživost obou politických uskupení pokračovala však nadále (Pelikán a kol., 2016).

Relativní období klidu skončilo na přelomu září a října 2012 v souvislosti s hladovkou bývalých vězňů Hoxhova režimu. Ti se domáhali vyplacení odškodnění ve výši 2 000 leků za každý den strávený v žaláři, na které měli dle zákona přijatého roku 2007 právo. Vláda vyplacení finanční kompenzace neustále oddalovala z důvodu špatné ekonomické situace země. Hladovka vyvrcholila pokusem o upálení dvou vězňů, z nichž jeden na následky těžkého popálení po třech týdnech hospitalizace umírá. Demonstranti svalili vinu za smrt svých souputníků na premiéra Berishu a jeho vládu neschopnou dodržet závazky. Naopak Berisha obvinil z tragédie opozici a jejího vůdce Ramu, který dle jeho slov měl sehnat pro oba muže hořlavinu. Absurdní prohlášení v souvislosti s upálením dvou vězňů a neschopnost vlády splnit své závazky vůči občanům vyvolaly u Albánců nespokojenost s vládnoucí Demokratickou stranou. Berisha se pokusil obnovit důvěru občanů země nacionalistickými prohlášeními, které vyvrcholily 26. až 28. listopadu 2012 na velkolepých oslavách ke stému výročí založení albánské státnosti. Premiér země ve svém nacionalisticky laděném proslovu hovořil o albánské národní jednotě, o Albánii zahrnující všechna území obývaná albánským etnikem a o vytvoření legislativy, na jejímž základě by albánské občanství získali všichni Albánci bez ohledu na to, kde momentálně ve světě žijí. Vrcholem nacionalistické rétoriky a snahy o sjednocení politicky roztržitého národa byl v prosinci 2012 slavnostní pohřeb ostatků bývalého krále Zoga I., který zemřel ve francouzském exilu v roce 1961. Král Zog I. byl Berishou prezentován jako bojovník za národní jednotu a období jeho vlády jako vrchol rozkvětu Albánie (Pelikán a kol., 2016).

Přes veškeré vynaložené úsilí Demokratické strany na uklidnění napjaté situace v zemi, došlo k vládní krizi, která pokračovala až do parlamentních voleb v červnu 2013. Demokraté po osmi letech prohráli a vítězem se stala Socialistická strana, jež utvořila koalici s dalším levicovým uskupením. Berisha po tomto volebním fiasku

odstupuje z čela Demokratické strany a stává se pouze řadovým poslancem (Pelikán a kol., 2016).

16.2 Albánie na mezinárodní scéně

Albánie vystupovala z počátku na mezinárodní scéně velmi opatrně i kvůli mnohým vnitřním problémům. Změna nastala až po osamostatnění Kosova v roce 2008, ke kterému přistupovala jako k potenciálnímu partnerovy v otázkách mezinárodní politiky a hospodářství. Albánie byla proto jednou z prvních zemí, jež uznala nezávislost Kosova. Rozvíjející se spolupráce mezi oběma státy vedla k uskutečnění několika projektů např. výměnné pobyty studentů, vybudování dálnice mezinárodním konsorciem spojující albánské pobřeží s Kosovem, či podpora turismu v obou zemích. Albánská vláda rovněž vyjádřila podporu Kosovu při jeho jednáních se Srbskem započatých na jaře 2011 (Pelikán a kol., 2016).

Naopak dlouhou dobu byly napjaté albánsko-řecké vztahy, zejména kvůli vyhánění Albánců z tzv. Čamerie v Epiru, které doprovázelo i několik smrtelných incidentů. Postupně nastalo uklidnění situace i díky důležitosti Řecka pro fungování albánské ekonomiky. Do začátku ekonomické krize působilo v Albánii mnoho řeckých investorů. Naopak velké množství Albánců odcházelo za prací do Řecka, kde i přes tristní životní podmínky, vydělali více peněz než ve své vlasti. Tyto finance následně zasílali svým rodinám v Albánii tzv. remittance (Pelikán a kol., 2016).

Díky pozitivním vztahům k USA zažádala Albánie již v roce 1992 o přijetí do Severoatlantické aliance. Součástí Partnerství pro mír se stal již roku 1994. Díky působení albánských vojenských jednotek na misích v Iráku získala oficiální pozvání do NATO na konferenci v Bukurešti v roce 2008. Dne 1. dubna 2009 společně s Chorvatskem vstoupila do NATO (Pelikán a kol., 2016).

Naopak jako daleko složitější se jeví cesta Albánie do Evropské unie. Přestože s Albánií byly již podepsány stabilizační a ratifikační smlouvy, které vstoupily v platnost 1. dubna 2009 (European Commission, 2016), kvůli dlouho trvající politické krizi a nepřipravenosti země ji EU stále neudělila status kandidátské země. Albánie získala pouze vízovou liberalizaci, která umožňuje jejím občanům cestovat po členských státech EU na 90 dní bez víz (Pelikán a kol., 2016).

17. Konstituování a změny hranic nezávislé Albánie

17.1 Změny hranic po první balkánské válce

Vyhlášení nezávislosti Albánie dne 28. listopadu 1912 během tzv. první balkánské války bylo vyvrcholením národně-obrozeneckých snach, které znamenalo pro mladý evropský stát boj nejen o své místo na mezinárodní scéně, ale i o průběh vlastních hranic. Prozatímní albánská vláda kontrolovala pouze malou oblast vymezenou městy Vlora, Berat a Lushnja. Zbytek albánského území byl obsazen státy Balkánského svazu – černoorská vojska ovládala celý severozápadní region albánského kulturního prostoru, východní a střední část země obsadilo Srbsko a řecké jednotky ovládly území celého Epiru s městy Gjirokastra, Përmet a Korça. Evropské velmoci, šokované úspěšným tažením armád Balkánského svazu proti Osmanské říši, svolaly do Londýna mezinárodní konferenci, která měla zajistit dohled nad dělením evropských území Turecka mezi vítěznými státy. Samotná konference byla zahájena za účasti delegátů do války zainteresovaných zemí dne 17. prosince 1912 a otázka Albánie představovala jeden z nejožehavějších bodů celého jednání (Hradečný a kol., 2008).

Za albánské zájmy se postavilo Rakousko-Uhersko podporované Itálií, které na konferenci prosazovalo, aby Albánie byla vytvořená na základě etnického principu. K nově vzniklému státu měla být dle tohoto vídeňského návrhu připojena veškerá území, kde se albánské etnikum většinově podílelo na tamní populaci. Jednalo se o města Peć v Metohiji, Prizren a Dakovici v Kosovu, Debar a Strugu v západní Makedonii a oblast celého Epiru⁹ (Hradečný a kol., 2008). Důvodem vřelého vystupování rakouských diplomatů vůči Albáncům byla skutečnost, že Rakousko-Uhersko chtělo zamezit rozšíření srbského státu k Jaderskému moři (Babuna, 2004).

Státy vítězného Balkánského svazu nejprve prosazovaly návrh, aby celé území Albánie bylo z historických důvodů přerozděleno mezi Srbsko, Černou Horu a Řecko. Pod politickým nátlakem Rakouska-Uherska a Itálie ale ustoupily ze svých původních požadavků a navrhly, aby se Albánie rozkládala na malém území vymezeném městy Durrës, Tirana, Elbasan, Berat a Vlora. Zbytek albánského území měl připadnout státům Balkánského svazu (Hradečný a kol., 2008).

⁹ V této souvislosti je nicméně třeba zmínit, že v Osmanské říši nebyla zjišťována při sčítání národnost a jakékoliv vymezení území obývaných jednotlivými etniky se proto nemohlo opírat o detailní statistická data

Podobný návrh na konferenci předložilo i Rusko, které novému státu přisoudilo pouze malou muslimskou oblast ve střední části albánského kulturního prostoru a město Gjirokastru s přilehlým okolím (Hradečný a kol., 2008).

Albánská diplomacie přispěchala na jednáních také se svým vlastním návrhem, který požadoval, aby se Albánie rozléhala od Shkodry až po Mitrovici v Kosovu a dále zahrnovala města Skopje a Tetovo v Makedonii a Janinu v Epiru. Tento návrh však nebyl vůbec projednáván (Hradečný a kol., 2008).

Dlouhotrvající jednání zástupců velmocí a balkánských států skončila 23. března 1913, kdy došlo k dohodě mezi hlavními „ochránci“ balkánských států – Ruskem a Rakouskem-Uherskem (Hradečný a kol., 2008). Na základě této dohody Černá Hora pod nátlakem velmocí podstoupila těžce vybojované město Shkodru albánskému státu. Území Černé Hory se přes tuto ztrátu rozšířilo v souvislosti s výsledky tzv. druhé balkánské války (ta se již albánského území přímo netýkala), která znamenal rozšíření slovanského státu do oblasti Metohije (Šesták a kol., 1998). Řecko taktéž neuspělo se svými požadavky na získání celého Epiru, stejně jako neuspěla Albánie při prosazování svého nároku na území tzv. Čamerie (alb. *Çamëria*) v severozápadním Řecku. Nový evropský stát přesto získal díky mezinárodní podpoře řecký ostrov Sazan, nacházející se u města Vlora. Samotný odchod řeckých vojsk ze severního Epiru byl doprovázen nelibostí tamější řecké menšiny, která zůstala uzavřena v Albánii. Tato menšina následně za podpory Mezinárodní kontrolní komise (MKK) získala jazykovou, kulturní a správní autonomii v rámci Albánie (Hradečný a kol., 2015). Srbsko získalo rozsáhlá území obývaná albánským etnikem v Kosovu a Metohiji, což dodnes komplikuje srbsko-albánské vztahy, přestože se z větší části tyto oblasti již několik let pod srbskou správou nenacházejí (Hradečný a kol., 2008).

Obr. 8 Navrhované hranice Albánského knížectví (zdroj: Alexikoua, 2011)

17.2 Tiranský protokol a Londýnský pakt

První pokusy o revizi albánských hranic ze strany nejen balkánských států pocházejí již z počátku první světové války. Chaotické situace v zemi po odchodu prince Wilhelma se nejprve pokusilo využít Srbsko, které za pomoc albánské vlády v boji s mladotureckými sympatizanty požadovalo podepsání vzájemné dohody (tzv. Tiranského protokolu). Po rozhovorech představitelů obou zemí byla dohoda následně podepsána a znamenala nejen vytvoření reálné unie mezi Srbskem a Albánií, ale i revizi albánských hranic ve prospěch unijního partnera. Srbsko mělo dle ní získat pohoří Korabi a východní břeh řeky Drin s městy Kruma, Kükesn a Peshkopi. Samotná realizace tzv. Tiranského protokolu nenastala z důvodu porážky srbských vojsk rakousko-uherskými a německými jednotkami (Hradečný a kol., 2008).

Dalším státem, který soustředil svoji pozornost na albánské území, byla Itálie. Snaha předních italských politiků o vytvoření silného středomořského státu odkazujícího na slávu říše římské či benátské republiky vedla již koncem prosince 1914 k obsazení přístavu Vlora (italsky *Valona*). Habsburské impérium ale s touto italskou expanzivní politikou a dalšími politickými názory a požadavky Říma nesouhlasilo, což mělo za následek přechod Itálie na stranu Dohody. Podpis tzv. Londýnského paktu měl mimo jiné řešit územní zisky Itálie a dalších balkánských států po konci války v Albánii. Řím měl získat již obsazenou Vloru s přilehlým okolím a ostrovem Sazan (alb. *Sazani*, italsky: *Saseno*), Černé Hoře byla přislíbena Shkodra s přístavem Shëngjin, Srbsku měla připadnout oblast Dukagjinu, Lumy či západní břeh Ochridského jezera a Řecku jihovýchodní Albánie. Mohutná rakousko-uherská ofenzíva však vytlačila vojska států Dohody z většiny albánského území, které následně okupovala až do konce války (Hradečný a kol., 2008). Po podpisu příměří dne 14. listopadu 1918 dochází k obsazení Albánie státy Dohody (viz podkapitola Vláda prince Wilhelma a první světová válka).

17.3 Pařížská mírová konference a opětovné uznání Albánie

Mírová konference v Paříži zahájena 18. ledna 1919, řešila mimo jiné i otázku budoucnosti Albánie. Itálie, která na konci války obsadila většinu albánského území, se na jednáních dožadovala obdobně jako Řecko a Království SHS svých nároků vycházejících z podpisu tzv. Londýnského paktu. Albánská delegace ovšem razantně vystupovala proti jakýmkoliv snahám o rozdělení země a naopak představila svůj návrh na připojení oblastí obývaných albánským etnikem mimo hranice státu z roku 1913. Zúčastněné mocnosti se však tímto návrhem nadále nezabývaly a o budoucnosti Albánie začaly jednat bez účasti Albánců, podobně jako tomu bylo při Londýnské konferenci po tzv. první balkánské válce (Hradečný a kol., 2008).

Nejrazantněji při vzájemných rozhovorech prosazovala své nároky Itálie, která přes některé ústupky stále požadovala oblast celé Vlory. Mocenské ambice Říma vedly k podpisu dohody mezi Itálií a Řeckem o společném postupu. Řecko dle ní mělo podporovat italský nárok na Vloru a Itálie řecký nárok na severní Epir (města Gjirokastra, Saranda a Korça). Důvodem realizace této dohody byla mimo jiné i skutečnost, že Itálie chtěla oslabit vliv Království SHS v jadranském prostoru. Výsledkem dlouhotrvajících jednání bylo potvrzení Vlory pro Itálii, která měla dále zajišťovat dohled nad Albánií (Hradečný a kol., 2008).

Nová albánská vláda ustanovená na kongresu v Lushnji však s expanzivní politikou Itálie a ani svých balkánských sousedů nesouhlasila. Využila proto vnitřních problémů jak Itálie, tak i Řecka pro zachování celistvosti státu. Podepsáním řecko-albánské dohody o právech řecké menšiny v Albánii byla „zažehnána“ jedna hrozba. V létě 1920 po porážce italských vojsk ve Vloře albánskými vlastenci dochází k odchodu Itálie z albánského území. Následně podepsaná tzv. Tiranská dohoda znamenala odchod Italů z albánské pevniny, Italové si ze „strategických“ důvodů ponechali ve vlastnictví pouze ostrov Sazan ve Vlorském zálivu (Hradečný a kol., 2008).

Přestože byla Albánie 17. prosince 1920 přijata do Společnosti národů a 9. listopadu 1921 byla opětovně potvrzena její nezávislost, hrozba ze strany Království SHS stále přetrvávala. Proto bylo na konferenci rozhodnuto, že dojde k mírným úpravám albánských hranic ve prospěch Bělehradu. Království SHS získalo některá území okolo Shkodry, Prizrenu a Debaru. Naopak Albánie připojila ke svému území město Lin s přilehlým okolím u Ochridského jezera, čímž celková rozloha státu po těchto úpravách činila přibližně 28 000 km² (Hradečný a kol., 2008).

17.4 „Velká Albánie“

Další významné úpravy albánských státních hranic byly realizované až během druhé světové války, kdy celá Albánie se nacházela pod mocenským vlivem Itálie. Vídeňská konference uskutečněná 20. dubna 1941 vymezila nejen zóny vlivu Německa a Itálie na Balkánském poloostrově, ale zároveň s ukončením bojů na jihu Balkánu umožnila vzniknout tzv. „Velké Albánii“. Po porážce Jugoslávie a Řecka získala fašistická Itálie značná území těchto států, včetně většiny oblastí osídlených albánským etnikem (Metohije, západní Makedonii, část Kosova a jižní území Černé Hory). Následně Mussoliniho režim připojil tato dobytá území k samotné Albánii a dne 12. srpna 1941 vytvořil tzv. „Velkou Albánii“ známou i pod názvem „nová Albánie“. Její součástí však nebyla všechna území osídlená Albánci, například severní Kosovo (oblast Kosovské Mitrovice, Podujevem a Vučitrnem) si pro své surovinové bohatství ponechalo Německo či severní Řecko (oblast Čamerie) s početnou albánskou komunitou zůstalo pod přímým vlivem italské okupační správy (Hradečný a kol., 2008).

Italská vláda si chtěla sjednocením albánského kulturního prostoru zajistit věrnost Albánců a stabilizovat tak oblast jižního Balkánu. Proto toleroval i agresivní

politiku Tirany vůči nealbánskému obyvatelstvu v nově připojených územích. Násilná albanizace byla zaměřena obzvláště na slovanské etnikum. Zákaz používání srbštiny jako úředního jazyka, zavírání srbských škol, či konfiskace majetku donutila během krátké doby k odchodu z Kosova přibližně 10 000 srbských rodin. Po konci války byly hranice Albánie navráceny do původního stavu před rokem 1941 (Hradečný a kol., 2008).

Obr. 9 „Velká Albánie“ v letech 1939-1944 (zdroj: Packo, 2015)

18. Albánské menšiny v sousedních zemích

18.1 Etnická Albánie či „Velká Albánie“

Výsledkem již zmíněné tzv. první balkánské války byla drtivá porážka Osmanské říše na evropském území státy Balkánského svazu. Následná Londýnská konference, která měla za úkol dohlížet na přerozdělování „kořisti“ mezi vítěze, přes veškerou apelaci představitelů nově vzniklého evropského státu – Albánie – o důležitosti zachování celistvosti albánského etnického prostoru, nevyhověla albánským územním požadavkům. Množství Albánců se tak ocitlo mimo hranice vlastního národního státu vzniklého 28. listopadu 1912. Současné označení používané pro celkový albánský kulturní prostor na Balkáně je etnická Albánie či případně „Velká Albánie“, která se používá spíše v souvislosti s nacionalisticky laděnou politikou iredentismu (Surovčák, 2013).

V současnosti žije velká část albánské populace v samotné Albánii, dle albánského statistického úřadu bylo k 1. lednu 2018 v zemi 2 870 324 obyvatel (Instat, 2018), která je z národnostního pohledu takřka homogenním státem. Na celkovém počtu obyvatel se menšiny podílejí pouze necelými 5 %. Jedná se především o řeckou minoritu soustředěnou ve městech Himara a Dhërmi na jihu Albánie (Řeky je toto území nazýváno „Severní Epirus“ – „Jižní Epirus“ je v tomto chápání tvořen územím řeckého kraje Περιφέρεια Ήπειρος) a makedonskou menšinu lokalizovanou na východě země při hranicích s Makedonií v okolí Ochridského a Prespanského jezera (Surovčák, 2013).

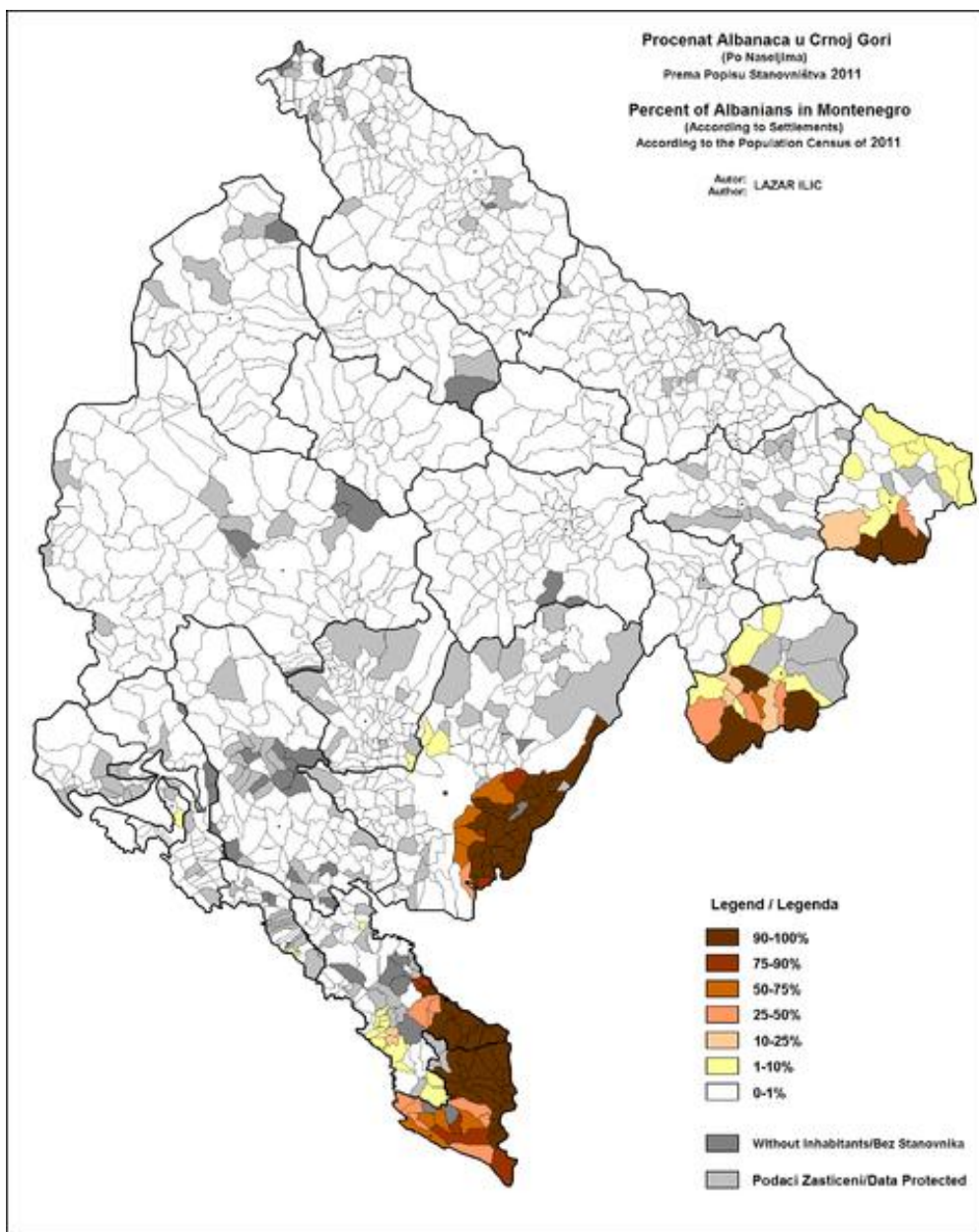
Kosovo, které se v roce 2008 oddělilo za nelehké situace od Srbska, je v současnosti fakticky druhým albánským národním státem (Surovčák, 2013). Dle údajů ze statistické ročenky z roku 2017 žilo na území Kosova o rok dříve 1 783 531 obyvatel (jedná se však o pouhý odhad) (ASK, 2017). Obdobně jako Albánie tak i Kosovo je v současnosti takřka homogenním státem, kde se Albánci podílejí na celkové populaci z více než 90 %. Nejvýznamnější menšinu v zemi představují Srbové, kteří se soustřeďují v oblastech na sever od Kosovské Mitrovice a v některých městech ve středu a na jihu Kosova (Gračanica, Štrpce, atd.). Ostatní minority v zemi – Turci, Romové, Gorané a Bosňáci se podílejí na celkové populaci pouze několika procenty. Otázka Kosova dodnes zůstává velice citlivým tématem jak na domácí, tak na mezinárodní politické scéně, které rozděluje Srby a Albánce na dva nesmiřitelné tábory.

Srbové totiž považují oblast celého Kosova za jádro srbského středověkého státu a tedy i srbské státnosti. Naopak kosovští Albánci stavějí na prohlášeních o autochtonnosti či „původnosti“ svého etnika v oblasti, což dokládají albánsko-ilyrskou kontinuitou v podobě kmene Dardanů. Jednoznačně však můžeme říci, že „problém“ Kosova představuje překážku vzájemné politicko-hospodářské spolupráce obou zemí a stabilizace centrálního Balkánu (Surovčák, 2013).

Albánské etnikum však přesahuje hranice obou výše zmíněných států i do oblastí v sousedních zemích. Velice početná albánská komunita (dle statistické ročenky Republiky Makedonie z roku 2017 žilo na území státu v roce 2002 přibližně půl milionu Albánců (Makstat, 2017)) obývá severní a severozápadní oblasti Makedonie. Jedná se o souvislý pás osídlení táhnoucí se od Povardaří až k Ochridskému jezeru, zahrnující města Kumanovo, Skopje, Tetovo, Debar či Struga (Surovčák, 2013).

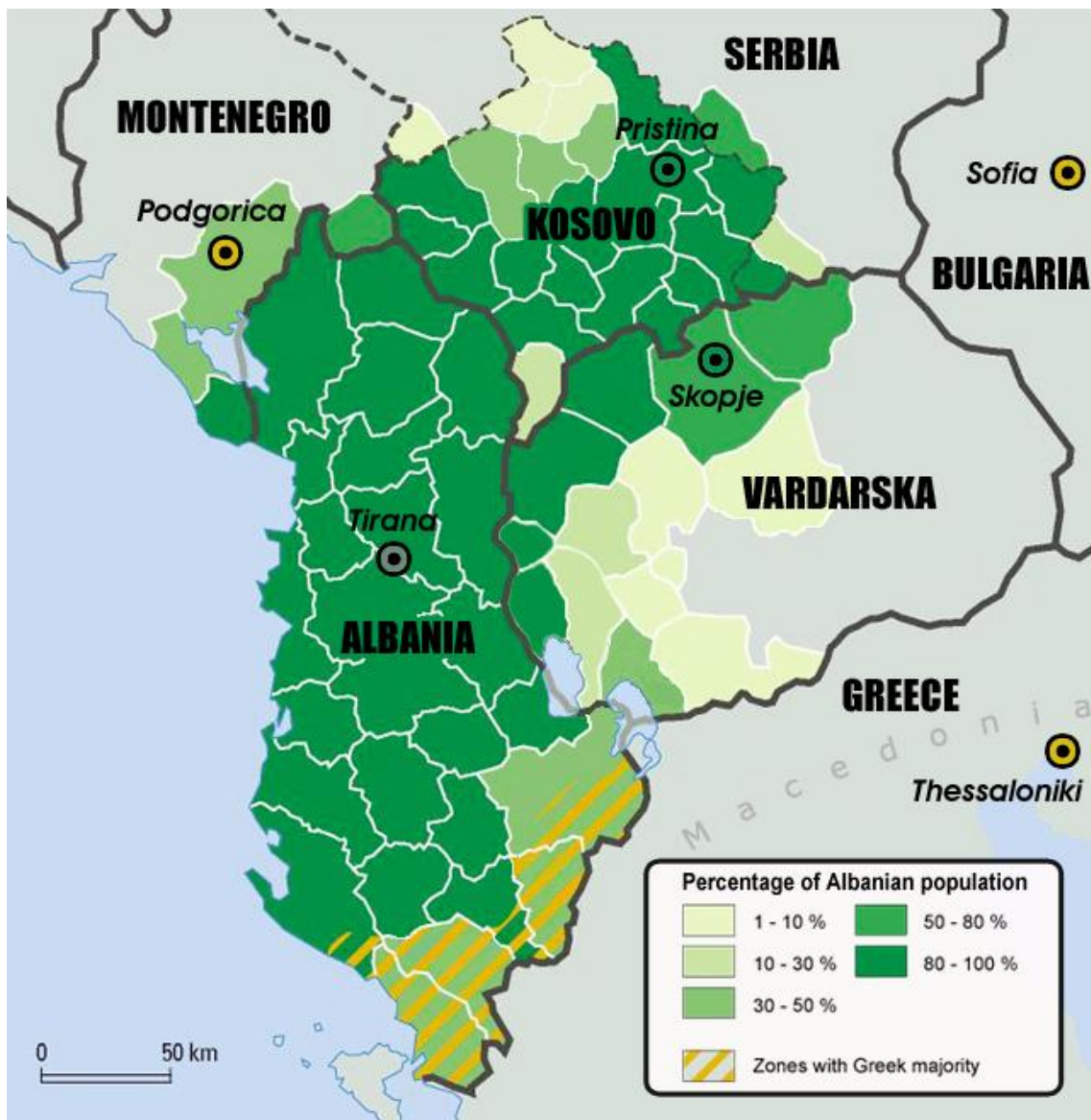
Oblast albánského osídlení přesahuje z Makedonie a Kosova dále do jižního Srbska, kde se počet příslušníků albánského etnika odhaduje na necelých 60 tisíc. Centrem jejich kulturního prostoru v srbském státě je Preševské údolí a pohoří Gornja Jablanica. Během osmanské nadvlády nad srbským územím se část Albánců přesunula dále na sever od svého kulturního prostoru nacházejícího se na jihu Srbska a Kosova. Centrem jejich severosrbských „kolonií“ se staly města Prokuplje a Kuršumljija v povodí řek Toplice a Krivareka. Po srbsko-tureckých válkách ve druhé polovině 19. století, kdy tyto oblasti definitivně připadly Srbsku, dochází k masivnímu odchodu Albánců směrem do Kosova (Surovčák, 2013).

Pás albánského osídlení pokračuje následně ze Srbska, Kosova a Albánie až do Černé Hory (Surovčák, 2013), kde má albánská menšina dle populačního cenzu z roku 2011 přibližně 30 tisíc příslušníků (Monstat, 2011). Albánci jsou lokalizováni zejména v oblastech při hranicích s Albánií (Skadarské jezero) a dále mají své zastoupení i na obyvatelstvu hlavního města – Podgorice. V příhraniční obci Ulcinj/Ulqinit tvoří Albánci 71 % obyvatel (Surovčák, 2013).

Obr. 10 Procento Albánců v Černé Hoře na základě výsledků populačního cenzu z roku 2011 (zdroj: Ilic, 2012)

Na jihu přesahuje albánské osídlení z Albánie také do Řecka, přesněji do jeho oblastí v Čamerii, (jižním) Epiru a řecké Makedonii s centrem ve městě Janina. Etnicky velice různorodé regiony (žili zde nejen Albánci, ale i Řekové, Slované či Arumuni) byly během staletí vystaveny silnému asimilačnímu procesu ze strany řeckých úřadů, což vedlo ke sloučení těchto etnik s řeckým živlem (Surovčák, 2013).

Obr. 11 Etnická Albánie (zdroj: StrumicaBG, 2011)

18.2 Migrace Albánců na řecké území

První vlna migrace albánského etnika na řecké území započala v prvním desetiletí 14. století a měla výrazně sociálně-ekonomický charakter. Nížinné oblasti severního Řecka se potýkaly s výrazným úbytkem obyvatel z důvodu častých epidemií smrtelných nemocí a válek. Ve vylidněných lokalitách se začali usazovat albánští horalé, kteří museli opustit svoje kulturní centrum nacházející se v jihoalbánských horách kvůli přelidnění a hrozbě vypuknutí hladomoru. První albánští migranti se usazovali v oblastech Thesálie a Etoloakarnanie buď s výslovným souhlasem byzantského císaře či místních vládců, kteří chtěli využít ekonomický a vojenský potenciál horalů pro své vlastní mocenské plány, nebo bez povolení byzantských úřadů. Druhou variantu doprovázely násilné střety mezi příchozím albánským etnikem a vládními složkami s podporou místních obyvatel. Dle záznamů byzantského kronikáře Jana VI. Kantakuzena dorazilo v roce 1333 do severořeckých regionů kolem 12 tisíc příslušníků albánských horských kmenů Malakasi, Bua a Mesariti (Hradečný a kol., 2008).

Druhá vlna migrace albánského etnika začala po roce 1348 v souvislosti s expanzivní politikou srbského cara Štěpána Dušana do oblastí severního a středního Řecka. Usazování Albánců mělo na rozdíl od již zmíněné první vlny spíše politický charakter. Srbský car přenechával správu nad dobytými řeckými územími svým albánským velitelům pomocných vojenských sborů, se kterými se v podmaněných oblastech usazovali i jejich podřízení s celými rodinami. Proalbánská migrační politika pokračovala nadále i po smrti Štěpána Dušana, jelikož správu nad řeckými oblastmi Epirus a Thesálie v rámci středověkého srbského státu vykonával nevlastní bratr zemřelého cara Symeon Uroš. Pokusy bývalého epirského despoty o vyhnání cizích panovníků a albánských přistěhovalců skončily totálním fiaskem (Hradečný a kol., 2008).

Výbojná politika předních albánských vůdců v čele s Gjin Bua Shpatou vedla k vytvoření rozsáhlé albánské državy na území Řecka, sahající od Korintského zálivu na jihu Řecka až po horské oblasti dnešní jižní Albánie. Tato expanze albánského etnika v řeckém kulturním prostoru vyvolala vojenskou protiaksi janinského despoty při níž využil i služeb osmanských Turků. Veškeré jeho pokusy o vyhnání Albánců ale končí neúspěchem. Dominantní postavení si albánské etnikum na území Epiru zachovalo až do počátku 15. století, kdy kvůli hrozbě okupace ze strany osmanských Turků velká část

přistěhovalců odešla do jižnějších oblastí Řecka či přeplula Jónské moře a usadila se na Apeninském poloostrově. Trend v postupném usazování v jižnějších částech Řecka (Attika, Boiótie, Peloponés) byl pozorovatelný již od konce 14. století. Obzvláště vřelého přijetí se albánským migrantům dostalo v athénském vévodství, nacházejícím se pod správou katalánského panství, které chtělo využít vojenský a ekonomický potenciál Albánců. Obdobně chtěl pro své mocenské ambice využít služeb albánských přistěhovalců i morejský despotát, který na své území přijal přibližně 50 až 70 tisíc migrantů, nebo Benátky, využívající albánské etnikum pro zvýšení politického napětí v řeckém prostoru (Hradečný a kol., 2008).

Během 15. století dochází ve větší či menší míře k „přilivu“ Albánců na řecké ostrovy nejen v Jónském moři (ostrov Zakynthos), ale i v Egejském (ostrovy Andros, Poros, Psara atd.). Důvodem této migrační vlny směrem na ostrovní oblasti Řecka byla snaha vytvořit organizovanější obranu proti počínající invazi osmanských Turků na Balkáně. Protiturecký oboj, který se po celém Řecku zformoval a jehož se aktivně účastnili albánští přistěhovalci, však z delšího časového hlediska nemohl konkurovat vojenské převaze Osmanů a po jejich vítězství odchází mnoho Albánců a Řeků do exilu na Sicílii či do jižní Itálie (Hradečný a kol., 2008).

Albánci, kteří v Řecku zůstali, se označovali jako Arvanité (Arvanites) a během následujících století vlivem působení společné křesťanské ortodoxní víry splynulis domácím řeckým obyvatelstvem (Hradečný a kol., 2008). Během 17. století však dochází k další migrační vlně Albánců z jejich kulturního prostoru směrem do Řecka. Nově příchozí albánští přistěhovalci, kteří již pod vlivem osmanských úřadů zcela konvertovali k islámu, se dnes v Řecku označují jako Čamové (Çamët). V současnosti si pouze malá část těchto Čamů zachovala svůj původní jazyk a tradice svých předků, jelikož je vystavena silným asimilačním tlakům ze strany řeckých úřadů (Surovčák, 2013).

18.3 Migrace Albánců na kosovské území

Podmanění centrálního Balkánu osmanskou říší znamenalo zastavení procesu slavizace či grecizace tamního albánského obyvatelstva. Naopak docházelo v těchto oblastech dnešního Kosova k postupné proměně etnické skladby ve prospěch albánského etnika. Příčinou tohoto zvratu ve složení obyvatel byla mimo jiné migrace severoalbánských kmenů do úrodnějších oblastí na severovýchodu, díky čemuž se

tamější albánská populace rozrůstala na úkor ostatních etnik. Dalším neméně významným faktorem byl samotný proces islamizace albánského etnika podporovaný osmanskými úřady, který vedl k oslabení pravoslavné či případně katolické církve v regionu na úkor islámu (Rychlík, 2009).

Albanizace Kosova probíhala s velkou intenzitou po celou dobu vlády Osmanské říše nad balkánským prostorem. Vrcholu zaznamenala během 18. století, kdy za podpory státních úřadů, snažících se o stabilizaci neklidného a hospodářsky rozvráceného regionu, se migrace Albánců rozšířila nejen na městské, ale i venkovské prostředí. Nutno podotknout, že do Kosova se nepřesídlovali pouze Albánci, ale i Arumuni či případně slovanští horalé z Černé Hory a Srbska, kteří pod silným islamizačním tlakem konvertovali. Těmto islamizovaným Slovanům, kteří do jisté míry splynuli s albánským etnikem, se v srbském prostředí vžilo označení „Arnautiši“. Dle některých srbských historiků z počátku 20. století měla mít většina kosovských Albánců „arnautišský“ původ, což je ve skutečnosti velice radikální a chybná teorie, využívaná pro potřeby srbských extremistů (Hradečný a kol., 2008).

18.4 Migrace Albánců na makedonské území

Proces migrace Albánců do severozápadních částí dnešní Makedonie vykazuje obdobné charakteristiky jako ten do Kosova. Po nastolení osmanské vlády nad Makedonií i zde došlo k zastavení procesu slavizace a grecizace místní albánské komunity. Naopak začala státem podporovaná migrace horských kmenů z dnešní severní Albánie do oblastí Makedonie. Proces albanizace makedonského kulturního prostoru se v počátečních fázích soustředil zejména na městské prostředí. Dle záznamů katolických představitelů působících ve Skopji bylo v letech 1623 až 1624 město osídleno muslimy albánského původu a v roce 1639 se již zde nacházelo 23 tisíc muslimských domů. Důležité je zmínit skutečnost, že tato migrace nebyla hnaná „nacionalistickými“ motivy, jak někdy předkládají srbsští nacionalisticky smýšlející historikové, ale ekonomickými faktory. Oblast tehdejší Makedonie se totiž potýkala, stejně jako Kosovo, s problémy způsobenými vystěhovalectvím, epidemiemi moru a zničením země v důsledku četných válečných konfliktů (Hradečný a kol., 2008).

18.5 Novodobá migrace albánského národa

Společně s koncem druhé světové války započala novodobá migrace albánského etnika, která se v prvních letech týkala především Albánců žijících v Jugoslávii.

Na základě dohody podepsané v roce 1953 mezi Jugoslávií a Tureckem mělo v nadcházejících letech opustit území federace až 230 tisíc Albánců (pozn. údaje o počtech odešlých Albánců je však nutné brát s jistou rezervou, jelikož je nemožno doložit žádné archivní dokumenty). Vlna vystěhovalectví se netýkala pouze Albánců, ale i ostatních muslimů v zemi. Dle historika V. Jovanoviće mělo mezi lety 1953 až 1961 odejít do Turecka 164 tisíc muslimů převážně turecké národnosti, což však nevyklučuje Albánce, kteří přijali tureckou identitu. Důvodem odchodu mnohých muslimů (Albánců, Turků, islamizovaných Slovanů) byla skutečnost, že Turecko považovali za zemi, která jim poskytne větší práva a svobody než Jugoslávie. Po zlepšení hospodářské situace v zemi na konci 50. let dochází však k výraznému poklesu odchodů směrem do Turecka a naopak nastává migrace uvnitř federace (Štěpánek, 2011), především do rozvinutých oblastí Slovinska a Chorvatska. Liberálnější jugoslávský režim umožňoval dále Albáncům z Kosova a Makedonie i odchod za prací směrem do západní Evropy, zejména Německa, Rakouska či Švýcarska (Surovčák, 2013).

Další vlna migrace Albánců z jejich etnického prostoru nastala po pádu komunistického režimu v Albánii v roce 1991, kdy z ekonomických důvodů opouští svoji vlast několik desítek až stovek tisíc mladých lidí (Surovčák, 2013). Cílem jejich cesty se stalo především Řecko, do kterého dorazilo dle některých odhadů až 600 tisíc ilegálních přistěhovalců, a Itálie, ve které již několik staletí existovala početná albánská diaspora, se potýkala přibližně se 150 tisíci ekonomických migrantů (Barjaba, 2004). Další cílové destinace tvořili nejenom západoevropské země v čele s Velkou Británií, Německem či Francií, ale i zámořské státy jako Spojené státy americké a Kanada (Surovčák, 2013).

Pro samotné pochopení důvodů, které vedou obzvláště mladé Albánce k odchodu ze země do zahraničí, je důležité nastínit vnitřní poměry v Albánii. Za tzv. push faktory, které zapříčiňují vlnu vystěhovalectví, se v prostředí Albánie považují, zejména vysoká nezaměstnanost a s ní do jisté míry související chudoba. Velké množství Albánců žije pod hranicí chudoby, což společně s nízkou kvalitou zdravotnictví, které je navíc pro obyvatele horských a odlehlých oblastí takřka nedostupné, a neklidnou domácí politickou scénou, charakteristickou nejružnějšími skandály, vede k odchodu nespokojených mladých lidí ze země. Naopak do tzv. pull faktorů, které přitahují migranty do cílové země, můžeme zařadit hlavně lepší

pracovní podmínky a možnosti, kvalitnější zdravotní péči a vyšší kvalitu vzdělávání daného státu. V neposlední řadě mnoho Albánců přihlíží i na kulturní charakter destinace (historická provázanost obou zemí či existence albánské diaspory) (Barjaba, 2004).

19. Albánská diaspora

Albánci pod vlivem nejrůznějších historických události či ekonomických důvodů neobývají pouze oblast svého etnického prostoru na Balkánském poloostrově, ale vytváří více či méně početné komunity nejen po celé Evropě, ale i na jiných kontinentech, zejména v Severní Americe. Tyto tzv. diaspory měly v minulosti velkou zásluhu na formování albánské národní identity, jelikož obrozenecké hnutí vzniklo nejprve v zahraničí – speciálně v Itálii, kde na rozdíl od Osmanské říše panovaly pro obrozence příznivější podmínky pro jejich práci (Hradečný a kol., 2008). V současné době význam diaspor spočívá především v tzv. remitencích, což jsou finance, které Albánci pracující v zahraničí, zasílají nazpět do vlasti, kde se významnou měrou podílejí na příjmech Albánie i Kosova. V případě Albánie se remitence podílely na HDP k roku 2014 z 8,6 % a u Kosova z 16,1 % (World bank, 2016). Pro samotné pochopení vzniku těchto diaspor je nutné obeznámit se s historickými událostmi, které zapříčinily migraci Albánců do zahraničí (Surovčák, 2013).

První albánská migrace, a tedy i vznik první albánské diaspory, směřovala do sousedního Řecka, kde v oblasti tzv. jižního Epiru existovala již fungující albánská komunita. Během 14. až 15. století dochází k postupu albánských přistěhovalců směrem do centrálních a jižnějších oblastí Řecka, kde se usazují a dávají vzniknout etnografické skupině řeckých Albánců tzv. Arvanitů (*Arbëreshë*, řecky *Αρβανίτες*). Během následujících století pod vlivem postupující osmanské expanze na evropském kontinentu došlo k masivnímu odchodu velké části Arvanitů z řeckého území na Apeninský poloostrov. V dnešní době, kdy se většina Arvanitů zcela asimilovala s řeckým etnikem, je velice obtížné nalézt někoho, kdo stále hovoří arvanitským dialektem (arvantika) či zná tradice svých předků (Surovčák, 2013), počet Arvanitů se odhaduje na cca 150 tis., jazyk ale ovládá maximálně 50 tis. osob (Ethnologue, 2015). Proto současnou albánskou diasporu v Řecku vytváří obzvláště Albánci, kteří zde emigrovali po pádu komunistického režimu v Albánii v roce 1991 (Surovčák, 2013). Dle výsledků populačního cenzu z roku 2011 se Albánci podíleli na celkovém počtu

obyvatel s cizí státní příslušností z 53 % (přibližně 480 tisíc Albánců) (Hellenic statistical authority, 2014). V neposlední řadě je nutné zmínit i otázku čamského etnika, které bylo po druhé světové válce vystaveno pronásledování a útokům ze strany řeckých nacionalistických organizací. V důsledku této represivní politiky uprchlo ze svých domovů přibližně 15 tisíc muslimských Čamů. Azyl našli v Albánii, kde dnes za práva potomků těchto uprchlíků bojují některé přední albánské politické strany (Hradečný a kol., 2015).

Nejvýznamnější albánskou diasporou je bezpochyby ta, která se zformovala na italském území během 15. a 16. století. Masivní migrační vlna albánského etnika směrem na Apeninský poloostrov z oblastí dnešní Albánie a Řecka nastala ještě před samotným dobytím Konstantinopole osmanskými Turky v roce 1453 a pokračovala následně po celé období 16. století. Většina Albánců odcházela ze strachu z postupující osmanské armády a šířící se agresivní muslimské kultury, před kterou je varovali místní křesťanští hodnostáři (Rychlík, 2009). Mnozí Albánci však odešli do jižní Itálie za vidinou lepší budoucnosti a životních podmínek, jelikož neapolský král jim za službu v armádě poskytl právo na zakládání osad v méně obydlených oblastech jeho království – Kalábrii a Sicílii. Na jihu Itálie tedy vznikla albánská diaspora zvaná jako Arbereši (albánsky rovněž *Arbëreshë*, italsky *Albanesi d'Italia*). Albánci usídlení v Neapolském království se z počátku hlásili k pravoslavné víře, ale vlivem působení katolického prostředí mnozí konvertovali k římskokatolické církvi, nebo se z náboženského hlediska zařadili k tzv. katolickým východním církvím, tj. uchovali si svůj pravoslavný obřad bohoslužeb, ale za svého představitele uznali papeže¹⁰. Druhou cestou úniku před osmanskou nadvládou představovaly benátské kolonie na západním pobřeží Balkánu, přes které se Albánci dostávali až do samotných Benátek. Během 60. let 20. století arberešská komunita nacházející se v oblasti Kalábrie, Apulie a Sicílie čítala přibližně 90 tisíc příslušníků. Obdobně jako Arvanité v Řecku je však i zdejší původní albánská komunita silně jazykově asimilována, díky italsko-albánské katolické církvi ale má zřejmě výraznější povědomí o svém původu (Surovčák, 2013). V současnosti žije v Itálii dle statistických údajů z roku 2017 přibližně 440 tisíc Albánců, kteří mají povolení k pobytu (Istat, 2017). Skutečné číslo však může být daleko vyšší, jelikož

¹⁰ tzv. italsko-albánská katolická církev (*Chiesa cattolica Italo-Albanese*, *Kisha Bizantine Arbëreshë*) má v současnosti kolem 60 tis. věřících (Annuario Pontificio, 2010)

přistěhovalecká vlna na začátku 90. let byla pro italské úřady v mnoha ohledech nepřehledná (Surovčák, 2013).

Na konci 15. století po smrti albánského hrdiny Skanderbega odchází mnoho pravoslavných Albánců před postupující osmanskou armádou směrem na východ do Bulharska. První osady zakládali tito přistěhovalci v Rodopech, odkud se dále šířili do dalších oblastí Bulharska např. Stara Zagora či Nova Zagora. Během 18. století se zdejší albánská komunita takřka zcela asimilovala a v současnosti zde již existují pouze tři původní osady – Mandrica, Djevna a Arbanasi – ve kterých je však původní albánské obyvatelstvo vystaveno silnému působení slovanské kultury (Surovčák, 2013).

Část „bulharských“ Albánců se na počátku 19. století přesunula na Ukrajinu k pobřežním oblastem Azovského a Černého moře. Dle údajů ze sedmdesátých let minulého století zdejší albánská komunita čítala přibližně 5 tisíc členů. Obdobně jako Albánci žijící v Bulharsku byli i tito ukrajinští Albánci vystaveni silnému asimilačnímu tlaku ze strany tamní slovanské většiny, což mělo za následek ztrátu jejich původního jazyka a přizpůsobení se ukrajinské kultuře (Surovčák, 2013).

Během této migrace směrem na východ se někteří Albánci přesunuli z Bulharska do Turecka, kde si na pobřeží Marmarského moře a ve východní Thrákii, založili několik pravoslavných osad, které zde existovaly až do konce první světové války. Po řecko-turecké válce v letech 1919 až 1922 však dochází k výměně obyvatel mezi oběma státy, kdy byli tito „turečtí“ Albánci vystěhováni ze svých domovů do Řecka (Surovčák, 2013).

Další významnou destinaci pro albánské migranty představovalo Chorvatsko, ve kterém dodnes existuje vcelku početná albánská diaspora. Počátek přistěhovalecké vlny převážně katolických Albánců do Slavonie z oblastí dnešní severní Albánie a Kosova se datuje k roku 1699 po válce mezi Rakouskem a Osmanskou říší, kdy mnoho Albánců i Srbů utíká před osmanskými represemi vůči křesťanskému obyvatelstvu. Zdejší slavonská komunita Albánců ale brzy splynula s místním slovanským etnikem a přijala chorvatskou kulturu. Ve dvacátých letech 18. století započala druhá, avšak co do počtu příchozích Albánců méně významná migrace směrem do Chorvatska, přesněji do oblasti Zadaru. Poslední vlna migrace albánského etnika na chorvatské území započala na konci 50. let a pokračovala po celé období 60. let, kdy se mnoho Albánců z oblasti

Kosova přesunulo v rámci Jugoslávie do rozvinutějších oblastí na severu federace za účelem zlepšení svých životních podmínek (Surovčák, 2013).

Na začátku 90. let poklesla migrace Albánců směrem do západoevropských zemí v čele s Německem, Rakouskem a Švýcarskem, kde existovala albánská diaspora již od 60. let 20. století v souvislosti s liberální jugoslávskou zahraniční politikou, která umožňovala Albáncům bez větších obtíží vycestovat do zahraničí. Na konci 20. století však dochází v těchto západoevropských zemích ke změnám v jejich migrační politice a ke zpřísnění imigračních zákonů. Naopak vzestupný trend v počtu příchozích Albánců zaznamenaly zámořské státy – USA a Kanada (Barjaba 2004).

Za zmínku stojí také albánská komunita na území České republiky, která je dle údajů z 31. prosince 2016 zveřejněných na stránkách Českého statistického úřadu tvořena 741 občany Albánie a 1 168 občany Kosova (ČSÚ, 2017). Počátky albánské migrace do ČR spadají do minulého století, kdy i díky pozitivním vztahům mezi Československem a socialistickými státy na Balkáně, zejména s Jugoslávií, dorazilo do země několik stovek Albánců z oblastí Kosova, Makedonie a jižního Srbska. Albánská komunita, čítající před rokem 1989 přibližně tisíc osob, se soustředila především ve velkých městech na severu Čech (Teplice, Děčín, Liberec) a v Brně a Praze. Počet trvale žijících Albánců na území ČR se vždy pohyboval okolo jednoho tisíce, jelikož Československo či případně Česká republika pro ně nikdy nepředstavovala cílovou destinaci, ale spíše plnila funkci tranzitní země (Tesař, 2003).

20. Albánské politické strany mimo samotnou Albánii

Území albánského etnického prostoru se rozkládá, jak již bylo řečeno, i za hranicemi dvou národních států – Albánie a Kosova. Albánské komunity v jednotlivých zemích si vytvářejí své vlastní politické strany, které je na domácí politické scéně reprezentují. Není ale překvapením, že některé z těchto stran zastávají vcelku radikální nacionalistické názory v otázce tzv. „Velké Albánie“.

Tab. 1: Albánské extremistické a teroristické organizace – nadstátní aktéři (s nadstátní působností)

Místo vzniku	Název	Rok vzniku	Síla (počet členů)	Status	Území, na kterém je aktivní	Cíle
Albánie	Albánská národní armáda	1999	?	aktivní	Kosovo, Makedonie, Srbsko, Černá Hora	Organizovaná albánská jednotka bojující za národní sjednocení (Velkou Albánii), členy jsou hlavně bojovníci rozpuštěné UÇK, NOA, OVPMB a Národního vojska Černé Hory
Srbsko, Kosovo, Makedonie	UÇK	1992-2003	5 000-12 000	neaktivní	Kosovo	Albánští extrémisté požadující připojení Kosova k Albánii
Makedonie	NOA – Národní osvobozenecá armáda	1999-2001	2 000-3 000	neaktivní	Makedonie	Cílem je Velká Albánie, akce koordinovány s UÇK a OVPMB
Srbsko	OVPMB – Osvobozenecá armáda Preševa, Medveđe a Bujanovce	2000	800	aktivní	Preševské údolí, Srbsko, západní a severní Makedonie	V první fázi připojení ke Kosovu, a poté k etnické Albánii
Kosovo	Sebeurčení	po roce 2000	?	aktivní	Kosovo	Radikální hnutí etnických Albánců, úplná / nezávislost Kosova (tj. bez přítomnosti mezinárodních organizací), nepřiznání jakýchkoliv práv Srbům
Albánie, Srbsko, Černá Hora	„Albánská“ mafie	1990	?	aktivní	Turecko, Albánie, Makedonie, Kosovo, Černá Hora, Bosna a Hercegovina, evropské země	Organizovaný zločin, cílem je ekonomický zisk

Zdroj: Zdravković (2014), vlastní zpracování

20.1 Albánské politické strany v Řecku

Albánské etnikum, které do řeckého kulturního prostředí přicházelo ve 14. až 16. století, se postupem času sloučilo s řeckým živlem vlivem působení asimilačního tlaku. Svoji etnickou i kulturní identitu si zachovali až v 17. století migrující islamizovaní Albánci v Řecku nazývaní jako Čamové (viz podkapitola Migrace Albánců na řecké území), jejich problematika zůstává dodnes často skloňovaným tématem na řecké i albánské politické scéně.

Čamové nemají svoji vlastní politickou stranu, která by hájila jejich národní zájmy, jejich práva na mezinárodním poli proto nejhlasitěji obhajuje politická organizace působící v Albánii, konkrétně Strana pro spravedlnost, integraci a jednotu (*Partia Drejtësi, Integrim dhe Unitet, PDIU*), jejíž úsilí vedlo k určité internacionalizaci problému Čamů. Strana se v této záležitosti obrátila na ministerstvo zahraničí USA a pověřené úřady EU. V roce 2011 dokonce prohlásila za jeden ze svých programových cílů podání žaloby u Evropského soudu pro lidská práva týkající se právního urovnání problémů Čamů a navázání spolupráce s ostatními etnickými menšinami v Řecku, které v minulosti stejně jako Čamové čelily asimilačními a diskriminačními tlaky (PDIU, 2011).

V souvislosti s neklidnou situací na přelomu tisíciletí v oblasti středního Balkánu vznikla zřejmě v roce 2001 na území Řecka „povstalecká armáda“ albánské menšiny zvaná Osvobozenecká armáda Čamerie (*Ushtria Çlirimtare e Çamërisë, UÇÇ*), organizace se inspirovala obdobnými armádami v Kosovu a Makedonii, její členové pocházeli z řad nacionalisticky a fašisticky orientovaných Albánců ze samotné Albánie a údajně i Řecka, jednalo se ale o malou skupinku maximálně 40 osob, jejíž aktivity se omezovaly na virtuální prostor. Řecká vláda v médiích existenci této extrémistické skupiny úplně popírala a pokračovala nadále v asimilační politice (Vickers, 2002). Zřejmě obdobného druhu jsou také aktivity Festima Laty, představitele v Nizozemsku působící organizace usilující o obhajobu práv čamerských uprchlíků Demokratická nadace Čamerie (*Fondacioni Demokratik Çamëria*). Jeho skupina deklarovala 30. 10. 2016 nezávislost Čamerské republiky (*Republika e Çamërisë*) a 9. 9. 2017 také zveřejnila její ústavu, jeho „Čamerská republika“ se stala v roce 2017 členem Unrepresented Nations and Peoples Organization – UNPO (UNPO, 2018).

20.2 Albánské politické strany v Makedonii

Albánskou komunitu v Makedonii reprezentují zejména dvě hlavní politické strany – Demokratická unie pro integraci (*Bashkimi Demokratik për Integrim, BDI*) a Demokratická strana Albánců (*Partia Demokratike Shqiptare, PDSh*).

První jmenovaná pravicově orientovaná politická strana se hrdě hlásí k makedonské albánské komunitě, jejíž zájmy na domácí politické scéně hájí. Na svých oficiálních webových stránkách potvrzuje svoji proalbánskou orientaci články, zabývajícími se otázkou albánské komunity. Příkladem je vlastenecky laděná reportáž o setkání předsedy strany Ali Ahmetiho s vlastníkem radiotelevize AA Vision Qazim Dodou, kde je vyzdvihovaná zásluha obou mužů na zisku svobody a blahobytu albánského lidu či zásluhy Ahmetiho při boji se srbskými „zločinci“ (Sylejmani, 2016). V dalším článku s názvem *Makedonie mluví albánsky*, napsaném k příležitosti uznání albánštiny jako oficiálního jazyka v Makedonii, je opětovně vyzdvihována postava Ali Ahmetiho a hrdinství a bojovnost albánského lidu. Článek dále obsahuje i zmínku o Národní osvobozené armádě (*Ushtria Çlirimtare Kombëtare, UÇK*) a jejich zásluhách při osvobození albánského lidu od jugoslávské vlády (Sylejmani, 2018). Pravděpodobným důvodem zmínky o UÇK je skutečnost, že jejím zakladatelem a zároveň vůdcem byl současný předseda Demokratické unie pro integraci Ali Ahmeti. Ten byl dokonce kvůli svému podílu na vyvolání šestiměsíčního ozbrojeného konfliktu v Makedonii v roce 2001 zapsán na seznam nežádoucích osob v USA, Švýcarsku i jiných zemích a jeho organizace byla americkou vládou označena za teroristickou organizaci (Duridanski, 2010).

Druhou zmíněnou albánskou politickou stranu můžeme rovněž zařadit do pravicově orientovaného politického spektra, ale na rozdíl od Demokratické unie pro integraci vystupuje v otázkách albánské komunity umírněněji. Strana se ve své platformě pro období 2014 až 2018 zaměřila zejména na rozvoj albánské kultury. Zmiňuje i úspěchy, kterých albánská komunita v Makedonii v posledních letech dosáhla. Jako příklad může posloužit uznání Dne albánské abecedy za státní svátek, nebo prohlášení muslimského Svátku přerušení půstu za den pracovního volna pro muslimy. Další úspěchy jsou spojovány se zakládáním albánských knihoven, divadel a národních kulturních festivalů. V kapitole *Přehled* se věnuje předseda strany formulaci svých očekávání a cílů strany. Důraz klade obzvláště na vytvoření

fungujícího státu, kde mají stejná práva všichni občané země, a na začlenění Makedonie do Evropské unie a Severoatlantické aliance (PDSH, 2014).

Poslední parlamentní volby uskutečněné v prosinci 2016 těsně ovládla koalice VMRO-DPMNE (Domáci makedonská revoluční organizace – Demokratická strana pro makedonskou národní jednotu; *Внатрешна македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство*) před koalicí Sociálně demokratické unie (*Социјалдемократски сојуз на Македонија*). Kromě těchto dvou makedonských stran se do parlamentu probjovaly i čtyři albánské politické organizace – Demokratická unie pro integraci, Demokratická strana Albánců, Hnutí Besa (*Lëvizja Besa*) a Aliance pro Albánce (*Aleanca për Shqiptarët*), které dohromady získaly 17,69 % odevzdaných hlasů, což představuje 210 749 voličů. V makedonském parlamentu obsadili členové těchto albánských stran 20 poslaneckých křesel (Državna izborna komisija, Makedonija, 2016).

Tab. 2: Rozdělení mandátů mezi vítězné strany parlamentních voleb v roce 2016, Makedonie

Název politické strany	Počet hlasů	Počet hlasů v %	Počet získaných mandátů
koalice VMRO-DPMNE	454 577	38,14	51
koalice Sociálně demokratické unie	436 981	36,66	49
Demokratická unie pro integraci	86 796	7,28	10
Hnutí Besa	57 868	4,86	5
Aliance pro Albánce	35 121	2,95	3
Demokratická strana Albánců	30 964	2,60	2
Ostatní	51 655	4,34	0
Neplatné hlasy	37 870	3,18	0
Celkem	1 191 832	100,00	120

Zdroj: Državna izborna komisija, Makedonija (2016), vlastní zpracování

20.3 Albánské politické strany v Černé Hoře

Albánská minorita v Černé Hoře není tak početná jako ta v Makedonii, což se zákonitě projevuje na počtu voličů těchto stran, a tedy i na jejich potencionálních úspěších. Přesto v zemi existuje hned několik politických uskupení, které reprezentují albánskou komunitu. Jedná se především o tři dominantní strany – Albánská alternativa (*Alternativa Shqiptare*), Nová demokratická moc – FORCA (*Forca e Re Demokratike*) a Demokratická unie Albánců (*Unioni Demokratik i Shqiptarëve*), které společně pod heslem „Albánci se rozhodli“ vytvořily v roce 2016 stejnojmennou koalici, s níž chtěli bojovat o úspěch v nadcházejících parlamentních volbách (Adrović, 2016).

Nejvýraznější albánskou stranou z této koaliční trojice byla jednoznačně FORCA, která ve svém vlastním programu podporovala rozvoj albánské kultury, práv a svobod a spolupráce s albánskou diasporou v otázkách kultury i politiky (FORCA, 2010).

Parlamentní volby v roce 2016 však skončily pro koalici překvapivě neúspěchem, jelikož získala pouze 4 854 voličů, což představuje 1,27 % hlasů, a v poslanecké sněmovně obsadila jediné křeslo. Dohromady získali ve volbách albánské politické strany 2,56 % platných hlasů (Državna izborna komisija, Crna Gora, 2016).

Tab. 3: Rozdělení mandátů mezi vítězné strany parlamentních voleb v roce 2016, Černá Hora

Název politické strany	Počet hlasů	Počet hlasů v %	Počet získaných mandátů
Demokratická strana socialistů	158 490	41,41	36
Demokratická fronta	77 784	20,32	18
Velká koalice – Klíč	42 295	11,05	9
Demokratická Černá Hora	38 327	10,01	8
Sociálně demokratická strana	20 011	5,23	4
Sociální demokraté	12 472	3,26	2
Bosňácká strana	12 089	3,16	2
Albánci se rozhodli	4 854	1,27	1
Chorvatská občanská iniciativa	1 801	0,47	1
Ostatní albánské strany	4 936	1,29	0
Ostatní nealbánské strany	9 646	2,52	0
Celkem	382 705	100,00	81

Zdroj: Državna izborna komisija, Crna Gora (2016), vlastní zpracování

20.4 Albánské politické strany v Srbsku

Po odtržení Kosova od srbského státu zůstala na území jižního Srbska uzavřena mála populace Albánců, která má však svoje vlastní zastoupení v Národním shromáždění (*Narodna skupština*) v podobě politické strany s názvem Strana pro demokratickou akci (*Partia për veprim demokratik*) (RTS, 2016). Kromě této strany reprezentují zájmy albánské minority i další politické subjekty jako např. Demokratická unie Albánců (*Unioni demokratik Shqiptar*), Hnutí za demokratický pokrok (*Lëvizja e Progresit Demokratik*), Alternativu za změnu (*Alternativa për ndryshim*) aj., které nedosáhly větších volebních úspěchů (Republička izborna komisija, Srbija).

Tab. 4: Rozdělení mandátů mezi vítězné strany parlamentních voleb v roce 2016, Srbsko

Název politické strany	Počet hlasů	Počet hlasů v %	Počet získaných mandátů
Vítězné Srbsko	1 823 147	48,25	131
Socialistická strana Srbska – Sjednocené Srbsko – Zelené Srbsko	413 770	10,95	29
Srbská radikální strana	306 052	8,10	22
To stačilo	227 626	6,02	16
Pro Srbsko	227 589	6,02	16
Dveře – Demokratická strana Srbska	190 530	5,04	13
Aliance pro lepší Srbsko	189 564	5,02	13
Aliance vojvodinských Maďarů	56 620	1,50	4
Bosňácká demokratická unie Sandžaku	32 526	0,86	2
Strana demokratického jednání Sandžaku	30 092	0,80	2
Strana zelených	23 890	0,63	1
Strana pro demokratickou akci	16 262	0,43	1
Ostatní	130 247	3,43	0
Neplatné hlasy	111 008	2,86	0
Celkem	3 778 923	100,00	250

Zdroj: RTS (2016), vlastní zpracování

20.5 Albánské politické strany v Kosovu

Čelní politické strany v Kosovu odvozují svůj původ buď od Kosovské osvobozené armády (*Ushtria Çlirimtare e Kosovës*, UÇK) nebo od umírněného odboje vedeného exprezidentem země Ibrahimem Rugovou. Do první skupiny patří Demokratická strana Kosova (*Partia Demokratike e Kosovës*, PDK) a Aliance pro budoucnost Kosova (*Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës*, AAK). Naopak druhý, tedy pacifistický původ, má Demokratická liga Kosova (*Lidhja Demokratike e Kosovës*, LDK). Novou politickou sílu v zemi představuje nacionalisticky orientované hnutí Vetëvendosje! (Sebeurčení!), které vzniklo v souvislosti s nespokojeností mladých Albánců s domácí politickou scénou a korupčními skandály „tradičních“ politických stran (Zastupitelský úřad ČR v Prištině, 2017).

Volební program Demokratické strany Kosova neobsahuje ani zmínku o etnické Albánii či „Velké Albánii“, jak by se dalo vzhledem k její povstalecké minulosti očekávat. Naopak klade důraz na demokracii a sousedskou spolupráci ve všech odvětvích lidské činnosti, která má vést ke stabilizaci celého regionu. Pouze v jediném bodě program se zmiňuje o Albánii, a to v souvislosti s navázáním užší politické spolupráce mezi oběma zeměmi (PDK, 2017).

Obdobné charakteristiky vykazuje i volební program Aliance pro budoucnost Kosova, která se stejně jako PDK zaměřuje především na navázání pozitivních vztahů se sousedními státy, Evropskou unií a USA. Program AAK obsahuje navíc sekci věnující se albánské/kosovské diaspoře, kde mimo jiné předkládá návrh na založení zvláštního oddělení na ministerstvu pro posílení kosovsko-tureckých vztahů, zastoupení diaspor v kosovském parlamentu nebo registraci kosovských obyvatel žijících v zahraničí (AAK, 2010).

Politiku založenou na integraci Kosova do evropských struktur a stabilizaci regionu prosazuje i třetí největší strana v zemi, Demokratická liga Kosova, která dle slov pronesených předsedou LDK Isou Mustafou na sjezdu konaném 23. prosince 2017 při příležitosti 28 let od založení strany pouze potvrdila demokratické směřování LDK. Ve svém prohlášení klade důraz na politickou a hospodářskou spolupráci Kosova se zeměmi EU a USA a na nutnosti dodržovat mezinárodní smlouvy, jakožto jedinou cestu jak začlenit Kosovo do evropských struktur (Mustafa, 2017).

Radikální nacionalistická strana Vetëvendosje!na rozdíl od výše zmíněných politických subjektů prosazuje ve svém volebním programu více proalbánsky zaměřené návrhy. V otázkách zahraniční politiky prosazuje vytvoření „jednotné zahraniční politiky s Albánií“ s cílem lépe hájit a prosazovat zájmy albánského národa. Dále klade důraz na navázání kontaktů s Albánci žijícími v okolních státech za účelem prosazování jejich práv a svobod a zlepšení životních podmínek. Otázka sjednocení je dokonce implementována i do oddílu programu věnovanému sportu, kde Vetëvendosje! navrhuje sloučení sportovních svazů Kosova a Albánie s cílem zvýšit konkurenceschopnost albánských sportovců. V kapitole Občanství zmiňuje strana potřebu plného vnějšího sebeurčení Kosova, které „zahrnuje právo Kosovské republiky na vstup do Albánské republiky prostřednictvím dvoustranných referend a mírových dohod“ (Vetëvendosje!, 2017).

Návrhy o navázání užší spolupráce mezi Kosovem a Albánií se vyskytují i v programovém prohlášení Sociálně demokratické iniciativy – NISMA (*NISMA Socialdemokrate*), která prosazuje vytvoření společného trhu mezi oběma státy (NISMA, 2018).

Dne 11. června 2017 se v Kosovu uskutečnily předčasné parlamentní volby, ve kterých kandidovala koalice tvořená PDK, AAK, Nismou a dalšími menšími politickými stranami. Vlastní koalici vytvořila i LDK společně s Novou kosovskou aliancí (*Aleanca Kosova e Re*, AKR) (Zastupitelský úřad ČR v Prištině, 2017). Vítězem se stala koalice utvořená PDK a AAK před Vetëvendosje! a koalici LDK s AKR (ElectionGuide, 2017).

Tab. 5: Rozdělení mandátů mezi vítězné strany parlamentních voleb v roce 2017, Kosovo

Název politické strany	Počet hlasů	Počet hlasů v %	Počet získaných mandátů
koalice PDK, AAK, NISMA	245 646	33,74	39
Vetëvendosje!	200 138	27,49	32
koalice LDK a AKR	185 892	25,53	29
Srbská kandidátní listina	44 578	6,10	9
Turecká demokratická strana Kosova	7 852	1,08	2
Koalice Vakati¹¹	6 444	0,89	2
Nová demokratická strana	3 561	0,49	1
Nezávislá liberální strana	3 539	0,49	1
Demokratická strana Aškalů¹² v Kosovu	2 424	0,33	1
Egyptská¹³ liberální strana	2 415	0,33	1
Jednotná goranská¹⁴ strana	2 369	0,33	1
Aškalská¹⁵ strana pro integraci	2 107	0,29	1
Sjednocená romská strana Kosova	955	0,13	1
Ostatní	20 167	2,77	0
Celkem	728 087	100,00	120

Zdroj: ELECTIONGUIDE (2017), vlastní zpracování

¹¹ v bosenštině výraz pro čas (muslimské) modlitby

¹² Aškalové jsou etnická skupina příbuzná Romům, která ale hovoří albánsky a s Romi se neidentifikuje

¹³ (balkánští) Egypťané jsou albanizovaná romská komunita

¹⁴ Goranci jsou muslimská srbskojazyčná etnická skupina v kosovské oblasti Gora, která se ale neidentifikuje s Bosňáky

¹⁵ Viz poznámka pod čarou 12

21. Postoje albánských politických stran k albánské menšině v zahraničí

Otázka etnické Albánie či „Velké Albánie“ zůstává dodnes často skloňovaným tématem na albánské politické scéně. Každá politická strana či hnutí se k dané otázce více či méně vrací ve svých programových prohlášeních. Velké a již zaběhlé strany jsou však ve svých postojích vůči albánským menšinám v sousedních státech opatrnější. Důvodem může být jejich obava z narušení či dokonce přerušování integračního procesu Albánie do Evropské unie či zhoršení vztahů s balkánskými zeměmi, na jejichž území existuje albánská komunita, jistě se také odráží nutnost užití „diplomatictějšího jazyka“ u subjektů, které už mají zkušenosti s vládní odpovědností.

Jedná ze dvou nejsilnějších politických stran v zemi – Socialistická strana Albánie (*Partia Socialiste e Shqipërisë, PS*) se ve svém programovém prohlášení přímo nezmiňuje o myšlence „etnické či Velké Albánie“, ale naznačuje v něm možnosti potenciální všealbánské spolupráce, zejména na úrovni kulturního dědictví. Většina bodů týkajících se možnosti spolupráce je obsažena v kategorii, která by se dala volně přeložit jako znovu oceněné dědictví (*trashëgimi e rivlerësuar*). Strana zde seznamuje širší veřejnost se svými postoji k ochraně kulturního dědictví země potažmo národa. Body týkající se přímo této problematiky obsahují vyjádření o „identifikaci, zachování, ochraně a podpoře albánského duchovního dědictví na domácí i mezinárodní úrovni“, „tvorbě a upevnění národního a mezinárodního systému folklórních aktivit“ nebo „zvyšováním povědomí mladých lidí o historických hodnotách a kulturním dědictví zaváděním těchto témat do tří cyklů vzdělávacího systému mimoškolních aktivit“. Veškeré body jsou formulovány velice obecně a bez nacionalistického podkreslení, čímž má být pravděpodobně zachována neutrálnost Socialistické politické strany v otázce etnické Albánie (PS, 2017).

Druhá a po revoluci v 90. letech na jistý čas i nejsilnější strana v zemi – Demokratická strana Albánie (*Partia Demokratike e Shqipërisë, PD*) – se vyjadřuje v otázkách spolupráce s albánskými menšinami obdobně opatrně jako Socialistická strana. Na svých webových stránkách v sekci zahraniční politika (*Politika e Jashtme*) klade důraz na začlenění země do Evropské unie, zlepšení politických vztahů se sousedními státy, zejména s Řeckem a podporu Kosova jako nezávislého státu, který „garantuje ústavní a státní práva Albánců v Makedonii“, což lze považovat do jisté míry

za podporu kosovského politického vlivu v oblastech i mimo samotné Kosovo. Nejedná se však ze strany Demokratů o snahu vytvořit „Velkou Albánii“, jelikož jejich prioritou je navázání dobrých sousedských vztahů s Řeckem, Černou Horou, Srbskem a dokonce i s Makedonií a vstoupit do EU, čemuž by podpora nacionalismu a iredentismu u albánských komunit mimo Albánii mohla překážet (PD, 2017).

Třetí největší politickou stranou v Albánii je Socialistické hnutí za integraci (*Lëvizja Socialiste për Integrim, LSI*), které vzniklo v roce 2004 oddělením od Socialistické strany Albánie. Zakladatelem a zároveň i prvním předsedou strany byl Ilir Meta (Biver, 2006). Dle svých politických cílů zveřejněných na webových stránkách se hnutí zasazuje především o integraci země do EU a o zlepšení životních podmínek občanů. Zmínka o etnické Albánii či o spolupráci s albánskými menšinami v okolních státech se v programovém prohlášení Socialistického hnutí nevyskytuje (LSI, 2016).

Další neméně významnou, ale již ne tak úspěšnou stranou jako výše zmíněné politické organizace, je Strana pro spravedlnost, integraci a jednotu (*Partia Drejtësi, Integrim dhe Unitet, PDIU*), která otevřeně ve svém programu deklaruje podporu myšlenky etnického sblížení všech Albánců. V otázce albánských diaspor a přistěhovalců je jejich cílem „zjednodušení postupů pro získání albánského občanství pro všechny Albánce z diaspor“ a „otevření a podpora albánských škol ve všech zemích s albánskou komunitou, a to za pomoci finančních prostředků z Albánie a Kosova“. V kategorii kulturního dědictví dále vyzývají k „sjednocení školních osnov v albánských školách bez ohledu na to, kde se nacházejí“. Strana také podporuje vytvoření společného trhu s Kosovem a Makedonií a snížení celních a daňových zatížení pro společnosti pocházejících z albánského prostředí. V neposlední řadě bojují představitelé politické strany za práva čamských vyhnanců v Albánii, pro které požadují možnost vrácení řeckého občanství a návratu do oblastí původního pobytu (PDIU, 2011).

Nacionalisticky smýšlející Strana pro spravedlnost, integraci a jednotu není v Albánii jedinou politickou stranou, která má ve svém programu body obsahující myšlenku etnické Albánie. Za krajně pravicovou stranu můžeme označit Stranu albánské národní fronty (*Partia Balli Kombëtar Shqiptar, PBK*) jejíž název zřetelně odkazuje na nacionalistko-vojenskou organizaci, působící na území Albánie během druhé světové války. Tato politická strana působí nejen v samotné Albánii, ale

i v Kosovu a Makedonii. Ve svém programu nazvaném jako Desatero mimo jiné vyzývá ke sjednocení albánského národa a odstranění všech „nevlastenců“, zrádců a špehů (PBK, 2006). Za zmínku stojí také pravicově zaměřená monarchistická strana s názvem Strana hnutí legality (*Partia Lëvizja e Legalitetit, PLL*). Na svých oficiálních webových stránkách v sekci program uvádí, že „považuje albánskou diasporu za nedílnou součást albánského národa a albánské společnosti, a usiluje o její plnou politickou a ekonomickou integraci v domovské zemi“ (PLL).

Politická scéna Albánie zůstává i po více než dvou desetiletích od pádu komunistického režimu značně roztržena a nestabilní, o čemž svědčí i množství menších nacionalisticky laděných politických stran. Čelné politické organizace země si však zachovávají k otázce etnické Albánie či „Velké Albánie“ rezervovaný postoj a zaměřují se především na integraci země do Evropy. Naopak nová politická uskupení nacházející se v politickém spektru vpravo využila neschopnosti vládnoucích stran a nespokojenosti obyvatel pro posílení svých vlastních mocenských pozic.

Tab. 6: Rozdělení mandátů mezi vítězné strany parlamentních voleb v roce 2017, Albánie

Název politické strany	Počet hlasů	Počet hlasů v %	Počet získaných mandátů
Socialistická strana Albánie	764 750	48,30	74
Demokratická strana Albánie	456 413	28,80	43
Socialistické hnutí za integraci	225 901	14,20	19
Strana pro spravedlnost, integraci a jednotu	76 069	4,81	3
Sociálně demokratická strana	14 993	0,95	1
Ostatní	44 024	2,77	0
Celkem	1 582 150	100,00	140

Zdroj: OSCE (2017), vlastní zpracování

22. Závěr

Oblast etnického a kulturního albánského prostoru přesahuje území obou národních států (Albánie a Kosovo), což vede k uzavření albánské komunity v sousedních zemích. Tento stav přetrvává již více než století a vedl v minulosti u nacionalisticky orientované albánské elity a obrozenců ke snaze o sjednocení rozděleného albánského národa do jediného státního celku. Tato myšlenka však v praxi naráží nejen na vnitřní nejednotnost albánského etnika, ale i na nepříznivou politickou situaci v regionu. Přesto dodnes u některých politických organizací přetrvává snaha o alespoň částečné sjednocení Albánců. Zmínit lze albánskou Stranu pro spravedlnost, integraci a jednotu (*Partia Drejtësi, Integrim dhe Unitet*) vystupující za práva Čamů v Řecku, kosovské hnutí Vetëvendosje! prosazující ve svém programu sjednocení Kosova a Albánie na základě referenda, nebo makedonskou politickou stranu Demokratická unie pro integraci (*Bashkimi Demokratik për Integrim*), která odvozuje svůj původ od Národní osvobozené armády (*Ushtria Çlirimtare Kombëtare, UÇK*). Většina politických organizací nejen v samotné Albánii se ale v současnosti zaměřuje především na podporu integračního procesu do Evropské unie či jiných mezinárodních politicko-hospodářských organizací. Od nacionalisticky orientovaných názorů tak upustily i politické strany, které byly v minulosti spojovány s ozbrojeným odbojem v Kosovu či v Makedonii. Přesto stále existují vládní i nevládní organizace, pokoušející se o naplnění nacionalistických ideálů, jejichž případný úspěch představuje potenciální riziko pro narušení křehké rovnováhy v regionu.

Proces přerodu albánského etnika v novodobý/moderní národ byl dokončen až na přelomu 19. a 20. století, tedy v době, kdy ostatní balkánské národy prosazovaly na mezinárodní politické scéně své územní nároky v souladu s nacionalistickými myšlenkami. Důvodem „opožďenosti“ procesu formování albánského národa byla značná roztříštěnost etnika, způsobena náboženskou nejednotností, přetrvávajícím kmenovým uspořádáním, ale také geografickou polohou – lidé z nedostupné horských oblastí se nedostávali do styku s rozvinutými městy při pobřeží nebo na obchodních trasách.

Albánská inteligence zareagovala na vývoj na Balkáně během tzv. první balkánské války vyhlášením nezávislosti Albánie na Osmanské říši v roce 1912, která byla o rok později potvrzena i evropskými velmocemi. Hranice nového státu však nerespektovaly albánský etnický prostor, čímž byla značná část albánské populace uzavřena v okolních pravoslavných státech, což dodnes způsobuje v daných zemích značné politické napětí. Obdobně jako u jiných balkánských národů se proto i u Albánců do jisté míry objevují iredentistické snahy či „velkonacionalistické“ teorie, pokoušející se o vytvoření etnické Albánie.

23. Summary

The area of ethnic and cultural Albanian space extends beyond both national states (Albania and Kosovo), leading to the closure of the Albanian community in neighboring countries. This condition has lasted for more than a century, and has led in the past with nationalist-oriented Albanian elites and revivalists to seek to unite the divided Albanian nation into a single state entity. This idea, however, in practice hits not only the internal disunity of the Albanian ethnic group, but also the unfavorable political situation in the region. Still, some political organizations continue to work to at least partially unify the Albanians. Mention may be made of the Albanian Party for Justice, Integration and Unity (*Partia Drejtësi, Integrim dhe Unitet*) speaking for the rights of the Chams in Greece, the Kosovo Vetëvendosje Movement! in its program for the unification of Kosovo and Albania on the basis of a referendum or the Macedonian political party of the Democratic Union for Integration (*Bashkimi Demokratik për Integrim*), which derives its origin from the Ushtria Çlirimtare Kombëtare (UÇK). Most political organizations, not only in Albania, however, are currently focusing mainly on supporting the integration process in the European Union or other international political-economic organizations. Political parties that had previously been associated with armed resistance in Kosovo or Macedonia were also left behind by nationalist views. Nevertheless, governmental and non-governmental organizations still exist, attempting to fulfill nationalist ideals whose potential success poses a potential risk for disrupting the fragile balance in the region.

The process of translating Albanian ethnicity into the modern nation was completed only at the turn of the 19th and 20th centuries, at a time when the other Balkan nations were pushing their territorial demands on the international political scene in line with nationalist ideas. The reason for the "delayed" process of forming the Albanian nation was the considerable fragmentation of ethnicity, caused by religious inconsistency, persistent tribal arrangement, but also geographical location - people from inaccessible mountain areas were not in contact with developed coastal or commercial routes.

Albanian intelligence responded to developments in the Balkans during the so-called First Balkan War by proclaiming Albania's independence in the Ottoman Empire in 1912, which was confirmed a year later by European powers. However, the new state's borders did not respect Albanian ethnicity, making a significant portion of the Albanian population closed in the surrounding Orthodox countries, which still causes considerable political tensions in the countries concerned. As with other Balkan nations, therefore, the Albanians are, to some extent, experiencing irredentistic efforts or "great-nationalist" theories, attempting to create ethnic Albania.

24. Seznam použité literatury

AAK, ALEANCA PËR ARDHMËRINË E KOSOVËS. *PROGRAMI POLITIK – AAK 2010*. In: akk-ks.org [online] 2010 [cit. 2018-1-31] Dostupné z: <http://www.aak-ks.org/?id=19>

ADROVIĆ, Samir. "*Albanci odlučni*" u ponedjeljak predaju izbornu listu. In: vijesti.me [online]. 18. září 2016 [cit. 2018-1-30]. Dostupné z: <http://www.vijesti.me/vijesti/albanci-zajedno-u-ponedjeljak-predaju-izbornu-listu-903993>

ANNUARIO PONTIFICIO. *The Eastern Catholic Churches 2010*. In: cnewa.org [online] 2010 [cit. 2018-1-27] Dostupné z: <http://www.cnewa.org/source-images/Roberson-eastcath-statistics/eastcatholic-stat10.pdf>

ASK. *STATISTICAL YEARBOOK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO 2017*. In: ask.rks-gov.net [online] 2017 [cit. 2018-1-27] Dostupné z: <http://ask.rks-gov.net/media/3637/statistical-yearbook-of-the-republic-of-kosovo-2017.pdf>

BABUNA, Aydin. *The Bosnian Muslims and Albanians: Islam and nationalism*. In: Nationalities Papers [online]. 2004, 32(2), 287-321 [cit. 2017-9-25]. ISSN 00905992. Dostupné z: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&sid=e10b6ad5-4d0a-42cc-ba56-4d28147cacca%40sessionmgr120>

BARJABA, Kosta. *Albania: Looking Beyond Borders*. In: Migration policy institute [online]. 1. srpna 2004 [cit. 2018-1-27]. Dostupné z: <https://www.migrationpolicy.org/article/albania-looking-beyond-borders/>

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, ed. *Etnické komunity*. Praha: FHS UK, 2015. Agora (Univerzita Karlova). ISBN 978-80-87398-81-4.

BIVER, Nico. *Leftist Parties of the World: Albania*. In: broadleft.org [online] 24. září 2006 [cit. 2018-1-31] Dostupné z: <https://www.broadleft.org/al.htm>

BUDILOVÁ, Lenka J., Gabriela FATKOVÁ, Miroslav KOUBA, Michal PAVLÁSEK a Václav ŠTĚPÁNEK. *Balkán a nacionalismus: Labyrintem nacionální ideologie*. Brno: Porta Balkanica, 2012. ISBN 978-80-904846-5-8. Dostupné z: [https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/11025/16836/1/balkan_a_nacionalismus_e_verze1\(1\).pdf](https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/11025/16836/1/balkan_a_nacionalismus_e_verze1(1).pdf)

CABADA, Ladislav a Markéta KOLARČÍKOVÁ. *Balkánské komunismy*. Praha: Libri, 2016. ISBN 978-80-7277-556-9.

ČESKÁ TELEVIZE. *Na demonstraci v Albánii zastřelení tři lidé*. In: Česká televize [online]. 21. ledna 2011 [cit. 2017-12-15]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1290077-na-demonstraci-v-albanii-zastreleni-tri-lide>

ČSÚ, ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci podle státního občanství a pohlaví k 31. 12.* In: vdb.czso.cz [online] 31. prosince 2017 [cit. 2018-1-27] Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvokc=&katalog=31032&pvo=CIZ08&z=T#w=>

DRŽAVNA IZBORNA KOMISIJA, CRNA GORA. *Konačne rezultate za izbor poslanika u skupštinu Crne Gore*. In: Državna izborna komisija [online] 29. října 2016 [cit. 2018-1-30] Dostupné z: <http://dik.co.me/wp-content/uploads/2016/11/Konacni-rezultati.pdf>

DRŽAVNA IZBORNA KOMISIJA, MAKEDONIJA. *Zaključok za objavuvanje na konečni rezultati i raspredelba na mandati za izbor na pratenici vo Sobranieto na RM*. In: Državna izborna komisija [online] 28. prosince 2016 [cit. 2018-1-28]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/0B8ZpCwro9h-zWndudTFnSnpYdk0/view>

DURIDANSKI, Darko. *Ali Ahmeti: Rebel Turned Politician*. In: BalkanInsight [online]. 28. října 2010 [cit. 2018-1-28]. Dostupné z: <http://www.balkaninsight.com/en/article/ali%20ahmeti>

EUROPEAN COMMISSION. Detailed country information. *Albania*. In: ec.europa.eu [online]. 6. prosince 2016 [cit. 2018-1-16]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/albania_en

ELECTIONGUIDE, DEMOCRACY ASSISTANCE & ELECTIONS NEWS. *Election for Kosovac Assembly*. In: electionguide.org [online] 11. června 2017 [cit. 2018-1-31] Dostupné z: <http://www.electionguide.org/elections/id/3034/>

ELSIE, Robert. *Historical dictionary of Albania, 2nd ed.* Lanham: Scarecrow Press, 2010. Historical dictionaries of Europe, no. 75. ISBN 978-0-8108-7380-3.

ETHNOLOGUE. *Albanian, Arvanitika: A language of Greece*. In: ethnologue.com [online] 2015 [cit. 2018-1-27] Dostupné z: <https://www.ethnologue.com/18/language/aat/>

FORCA, Forca e Re Demokratike. *Programi zgjedhor për qeverisjen e komunës së ulqinit 2010 – 2014*. In: forca.me [online] 2010 [cit. 2018-1-30]. Dostupné z: <http://forca.me/programi/#page/1>

GLENNY, Misha. *Balkán: 1804-1999 : nacionalismus, válka a velmoci*. Praha: BB art, 2003. ISBN 80-7257-976-2.

HALÁS, Marián, Šárka BRYCHTOVÁ a Miloš FŇUKAL. *Základy humánní geografie 1: Geografie obyvatelstva a sídel*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3847-4.

HELLENIC STATISTICAL AUTHORITY. 2011 POPULATION AND HOUSING CENSUS: *Demographic and social characteristics of the Resident Population of Greece according to the 2011 Population - Housing Census revision of 20/3/2014*. In: statistics.gr[online] 12. září 2014 [cit. 2018-1-27] Dostupné z: http://www.statistics.gr/documents/20181/1215267/A1602_SAM01_DT_DC_00_2011_03_F_EN.pdf/cb10bb9f-6413-4129-b847-f1def334e05e

HRADEČNÝ, Pavel, Ladislav HLADKÝ, Virgijil MONARI, František ŠÍSTEK a Pavla HRADEČNÁ. *Dějiny Albánie*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-939-3.

HRADEČNÝ, Pavel, Růžena DOSTÁLOVÁ, Věra HROCHOVÁ, Pavel OLIVA, Konstantinos TSIVOS a Vladimír VAVŘÍNEK. *Dějiny Řecka*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. 3. vydání. ISBN 978-80-7422-456-0.

HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0.

INSTAT, INSTITUTE OF STATISTICS. *Population of Albania*. In: instat.gov.al [online] 1. ledna 2018 [cit. 2018-1-27] Dostupné z: <http://www.instat.gov.al/media/3766/population-1-january-2018.pdf>

ISTAT, ITALIAN NATIONAL INSTITUTE OF STATISTICS. *Non-EU Citizens: Years 2016-2017*. In: istat.it [online] 2017 [cit. 2018-1-27] Dostupné z: <http://www.istat.it/en/files/2017/10/Infographic-Non-EU-citizens-in-Italy.-Years-2016-2017.pdf>

KÜLZER, Andreas. *Byzanc: dějiny - společnost - kultura*. Přeložil Vlastimil DRBAL. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. ISBN 978-80-7465-201-1.

MAKSTAT, REPUBLIC OF MACEDONIA: *STATE STATISTICAL OFFICE. STATISTICAL YEARBOOK OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA 2017*. In: stat.gov.mk [online] 2017 [cit. 2018-1-27] Dostupné z: <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/SG2017/03-Naselenie-Population.pdf>

MONSTAT, STATISTICAL OFFICE OF MONTENEGRO. *Census 2011 data-Montenegro: Population by age and ethnicity*. In: monstat.org [online] 2011 [cit. 2018-1-27] Dostupné z: <http://www.monstat.org/eng/page.php?id=393&pageid=57>

MUSTAFA, Isa. *FJALA E KRYETARIT ISA MUSTAFA NË SHËNIMIN E 28 VJETORIT TË THEMELIMIT TË LDK-së*. In: ldk-ks.eu [online] 23. prosince 2017 [cit. 2018-1-31] Dostupné z: <https://www.ldk-ks.eu/2017/12/23/fjala-e-kryetarit-isa-mustafa-ne-shenimin-e-26-vjetorit-te-themelimit-te-ldk-se/>

NISMA SOCIALDEMOKRATE. *Programi*. In: nisma.info [online] 20. březen 2018 [cit. 2018-3-25] Dostupné z: <http://nisma.info/programi/>

OSCE, OFFICE FOR DEMOCRATIC INSTITUTIONS AND HUMAN RIGHTS. *Republic of Albania parliamentary elections 25 june 2017*. In: osce.org [online] 28. září 2017 [cit. 2018-1-31] Dostupné z: <https://www.osce.org/odihr/elections/albania/346661?download=true>

PALMER, Alan Warwick. *Úpadek a pád Osmanské říše*. Praha: Panevropa, 1996. Zániky říší. ISBN 80-85846-05-5.

PBK, PARTIA BALLI KOMBËTAR SHQIPTAR. *Dekalogu - Programi i Ballit Kombëtar*. In: ballikombit.org [online] 30. září 2006 [cit. 2018-1-31] Dostupné z: http://www.ballikombit.org/index.php?option=com_content&task=view&id=27&Itemid=39

PD, PARTIA DEMOKRATIKE E SHQIPËRISË. *Politika e Jashtme*. In: PD [online] 2017 [cit. 2018-1-31] Dostupné z: <https://pd.al/politika-e-jashtme/>

PDIU, PARTIA DREJTËSI, INTEGRIM DHE UNITET. *Përse duhet të votosh PDIU?* In: PDIU [online] 2011 [cit. 2018-1-28]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20130927213807/http://pdiu.al/faqe.php?id=2>

PDK, PARTIA DEMOKRATIKE E KOSOVËS. *INTEGRIMET SHQIPTARE NË RAJON DHE EVROPË*. In: pdk.info [online] 2017 [cit. 2018-1-31] Dostupné z: <http://www.pdk.info/service/post/10446/integrimet>

PDSH, PARTIA DEMOKRATIKE SHQIPTARE. *PLATFORMA e PDSH-së për PERIUDHËN 2014-2018*. In: gurra-pdsh.org [online] 2014 [cit. 2018-1-28]. Dostupné z: <http://www.gurra-pdsh.org/images/PDF/Platforma%20e%20PDSH-se%202014-2018.pdf>

PELIKÁN, Jan, Lubomíra HAVLÍKOVÁ, Tomáš CHROBÁK, Jan RYCHLÍK, Miroslav TEJCHMAN a Ondřej VOJTĚCHOVSKÝ. *Dějiny Srbska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-671-0.

PELIKÁN, Jan, Tomáš CHROBÁK, Jan RYCHLÍK, Stanislav TUMIS, Ondřej VOJTĚCHOVSKÝ a Ondřej ŽÍLA. *Státy západního Balkánu v uplynulém čtvrtstoletí a perspektivy jejich vývoje*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2016. ISBN 978-80-7308-648-0.

PLL, PARTIA LËVIZJA E LEGALITETIT. *Programi i Partisë "Lëvizja e Legalitetit"*. In: legaliteti.org [online] [cit. 2018-1-31] Dostupné z: <http://www.legaliteti.org/index.php/programi>

PS, PARTIA SOCIALISTE E SHQIPËRISË. *RIPËRTËRITJE E SHOQËRISË: Shqiptarët meritojnë shumë më mirë*. In: PS [online] 2017 [cit. 2018-1-31] Dostupné z: <http://www.ps.al/files/1/programi/Riperteritja-e-shoqerise.pdf>

PSILOS, Christophoros. *Albanian Nationalism and Unionist Ottomanization, 1908 to 1912*. In: *Mediterranean Quarterly* [online]. 2006, 17(3), 26-42 [cit. 2017-11-5]. DOI: 10.1215/10474552-2006-013. ISSN 10474552. Dostupné z: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=e10b6ad5-4d0a-42cc-ba56-4d28147cacca%40sessionmgr120>

REPUBLIČKA IZBORNA KOMISIJA, SRBIJA. *Političke stranke*. In: Republička izborna komisija [online] [cit. 2018-1-30] Dostupné z: <http://www.rik.parlament.gov.rs/latinica/linkovi-politicke-stranke.php>

RTS, RADIO-TELEVIZIJA SRBIJE. *Ukupni rezultati parlamentarnih izbora*. In: rts.rs [online] 5. května 2016 [cit. 2018-1-30] Dostupné z: <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/2534/izbori-2016/2307373/ukupni-rezultati-parlamentarnih-izbora-.html>

RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Bulharska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2002. Vyd. 2 dopl. a přepr. ISBN 80-7106-497-1.

RYCHLÍK, Jan. *Mezi Vídní a Cařihradem*. Praha: Vyšehrad, 2009. Historica (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-957-7.

SUROVČÁK, Martin. *Základy albanistiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-802-1065-901. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/128886/Books_2010_2019_022-2013-1_5.pdf?sequence=1

SYLEJMANI, Ismet. *Maqedonia flet shqip*. In: Bashkimi Demokratik për Integrim [online]. 11. ledna 2018 [cit. 2018-1-28]. Dostupné z: <http://www.bdi.mk/lajmi.php?id=6590>

SYLEJMANI, Ismet. *Shqiptarë të mëdhenj, atdhetarë të devotshëm*. In: Bashkimi Demokratik për Integrim [online]. 22. února 2016 [cit. 2018-1-28]. Dostupné z: <http://www.bdi.mk/lajmi.php?id=4870>

ŠESTÁK, Miroslav, Miroslav TEJCHMAN, Lubomíra HAVLÍKOVÁ, Ladislav HLADKÝ a Jan PELIKÁN. *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-266-9.

ŠTĚPÁNEK, Václav. *Jugoslávie - Srbsko - Kosovo: kosovská otázka ve 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5476-9.

ŠTĚPÁNEK, Petr. *1453: Pád Konstantinopole - zrod Istanbulu*. Praha: Triton, 2010. Dějiny do kapsy. ISBN 978-80-7387-285-4.

TASE, Peter. *Italy and Albania: The political and economic alliance and the Italian invasion of 1939*. In: Academicus [online]. 2012, (6), 62-70 [cit. 2017-12-1]. ISSN 20793715. Dostupné z:

<http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=14&sid=f868df0f-f36f-4436-96b5-b7551f993a93%40sessionmgr101>

TEJCHMAN, Miroslav. *Balkán ve 20. století*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3178-3.

TESAŘ, Filip. *Albánská komunita v ČR, historie a současnost emigrace Albánců*. In: migraceonline.cz [online]. 15. dubna 2003 [cit. 2018-1-27]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/albanska-komunita-v-cr-historie-a-soucasnost-emigrace-albancu>

UNPO, UNREPRESENTED NATIONS & PEOPLES ORGANIZATION. *MEMBER PROFILE: CHAMERIA, Democratic Foundation of Chameria*. In: unpo.org [online] březen 2018 [cit. 2018-3-25] Dostupné z: <http://unpo.org/downloads/2397.pdf>

VETĚVENDOSJE!. *Programi i Shkurtë Politik*. In: vetevendosje.org [online] 9. května 2017 [cit. 2018-1-31] Dostupné z: https://www.vetevendosje.org/uploads/files/2017/May/08/programi_i_shkurte1494292671.pdf

VICKERS, Miranda. *The Cham Issue: Albanian National and Property Claims in Greece*. In: albanianhistory.net [online]. 2002 [cit. 2018-1-28]. Dostupné z: http://www.albanianhistory.net/2002_Vickers/index.html

WATERS, Irene. *Albania: from Illyria to today*. In: Contemporary Review [online]. 2011, 293(1700), 58-70 [cit. 2017-9-9]. ISSN 00107565. Dostupné z: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=19&sid=f868df0f-f36f-4436-96b5-b7551f993a93%40sessionmgr101>

WEITHMANN, Michael W. *Balkán: 2000 let mezi Východem a Západem*. Přeložila DOSTÁLOVÁ Růžena a Jan SOUČEK. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-199-7.

WORLD BANK. *Migration and remittances factbook 2016 third edition*. In: siteresources.worldbank.org [online] 2016 [cit. 2018-1-27] Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1199807908806/4549025-1450455807487/Factbookpart1.pdf>

ZASTUPITELSKÝ ÚŘAD ČR V PRIŠTINĚ. *Kosovo: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*. In: BusinessInfo.cz [online] 2. června 2017 [cit. 2018-1-31] Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kosovo-zakladni-charakteristika-teritoria-18124.html>

ZDRAVKOVIĆ, Miloje. *VELIKA ALBANIJA – OBLIKOVANJE NOVE NESTABILNOSTI NA BALKANU*. In: Ministarstvo odbrane Republike Srbije [online] 2014 [cit. 2018-3-25] Dostupné z: http://www.odbrana.mod.gov.rs/odbrana-stari/vojni_casopisi/arhiva/VD_2014-prolece/66-2014-1-10-Zdravkovic.pdf

25. Seznam použitých obrázků

AIGEST. *Kingdom of Albania*. [Regnum Albaniae] In: Wikimedia Commons [online]. 20. května 2011 [cit. 2018-4-1]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e9/Kingdom_of_Albania.png

ALEXIKOUA. *Proposed boundaries of the Principality of Albania*. [Navrhované hranice Albánského knížectví] In: Wikimedia Commons [online]. 25. března 2011 [cit. 2018-4-1]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9f/Principality_of_Albania.svg?use_lang=cs

CPLAKIDAS. *The Byzantine Empire on the death of Emperor Basil II*. [Byzantská říše v roce 1025] In: Wikimedia Commons [online]. 20. května 2008 [cit. 2018-4-1]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a7/Map_Byzantine_Empire_1025-en.svg/1024px-Map_Byzantine_Empire_1025-en.svg.png

DROYSEN, Gustav. *Balkans in 1350 according to Gustav Droysen from 19th century*. [Srbské carství kolem roku 1350] In: Wikimedia Commons [online]. 1886 [cit. 2018-4-1]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8f/Balkans_in_1350_according_to_Gustav_Droysen_from_19th_century.jpg

ILIC, Lazar. *Percent of Albanians in Montenegro (According to Settlements) According to the Population Census of 2011*. [Procento Albánců v Černé Hoře na základě výsledků populačního cenzu z roku 2011] In: Wikimedia Commons [online]. 23. ledna 2012 [cit. 2018-4-1]. Dostupné z: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8d/MontenegroAlbanian2011.PNG?uselang=cs>

MARKEZINIS Sp. *Balkans in 1905*. [Balkánský poloostrov v roce 1905] In: Wikimedia Commons [online]. 1905 [cit. 2018-4-1]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8a/Balkans_at_1905.jpg

NOSI, Lef. *Declaration of Independence, original document of 1912*. [Deklarace nezávislosti Albánie z roku 1912] [online]. 1912 [cit. 2018-4-1]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e0/Deklarata_e_Pavarsise%2C_dokumenti_origjinal_1912.jpg

PANONIAN. *Historic map of Roman Praetorian Prefecture of Illyricum, 318-379 AD*. [Prefektura Illyricum v letech 318-379 n. l.] In: Wikimedia Commons [online]. 17. července 2013 [cit. 2018-4-1]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c8/Prefecture_of_Illyricum_map.png

PACKO. *Albania in 1939-1944*. [„Velká Albánie“ v letech 1939-1944] In: Wikimedia Commons [online]. 27. října 2015 [cit. 2018-4-1]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/90/Map_of_Albania_during_WWII.png?uselang=cs

STRUMICABG. *Map of ethnic Albanian population within the proposed irredentist idea of "Greater Albania"*. [Etnická Albánie] In: Wikimedia Commons [online]. 22. prosince 2011 [cit. 2018-4-1]. Dostupné z: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ea/Albanian-population.png>

WIKIMEDIA COMMONS. *Coat of arms of the Kastrioti Family*. [Erb rodiny Kastrioti] In: Wikimedia Commons [online]. 26. února 2018 [cit. 2018-4-1]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/c6/Coa_Kastrioti_Family.svg/500px-Coa_Kastrioti_Family.svg.png?uselang=cs